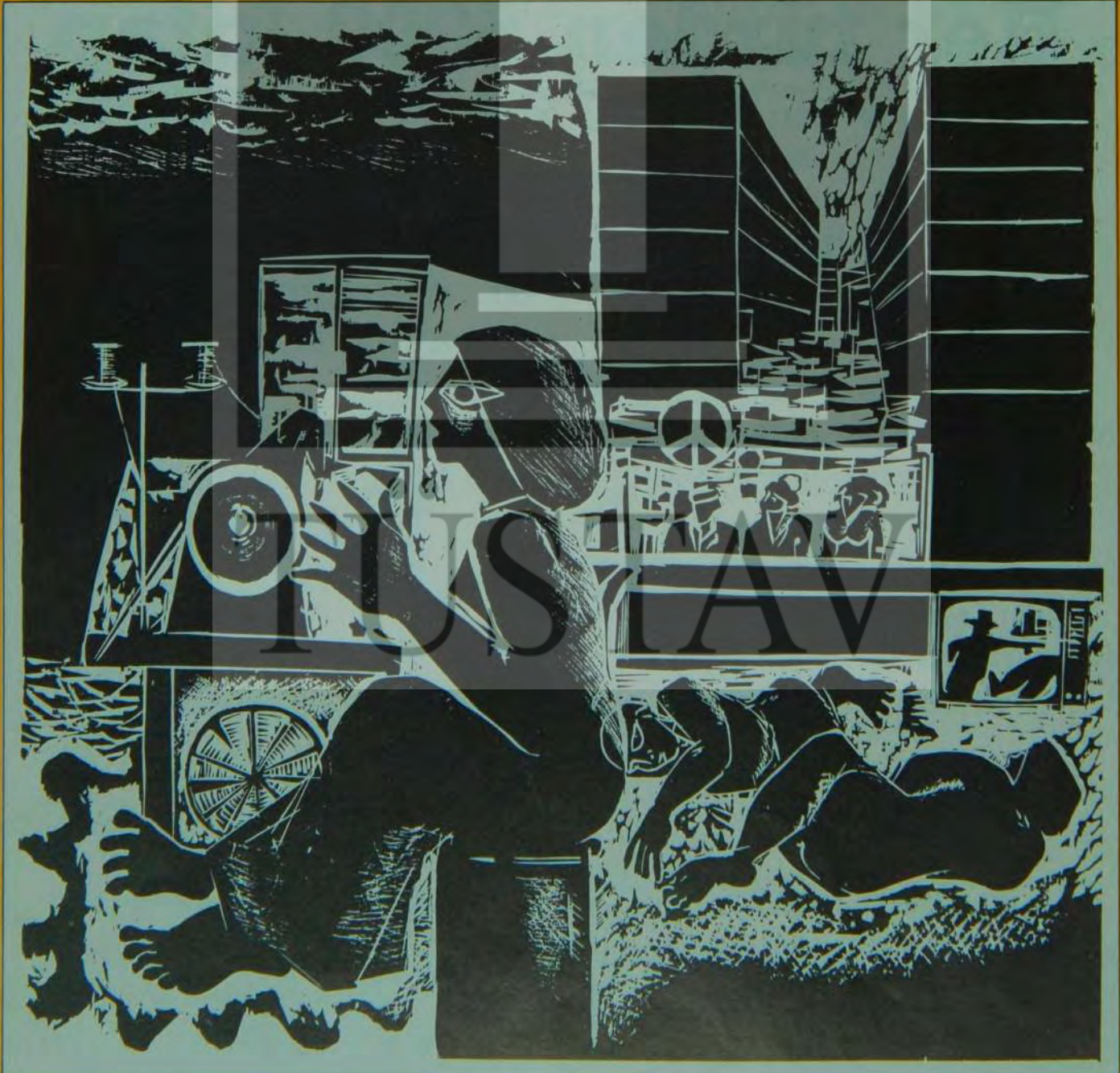
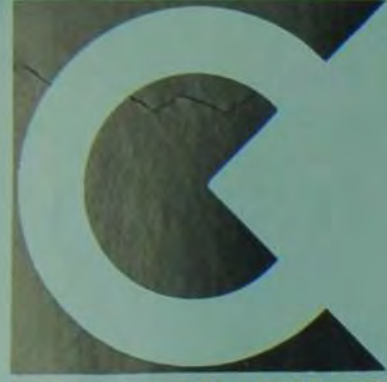

ERDEN KUTAY
YÖK 3. YILINA GİRERKEN...

**TV'NİN 15. YILI:
YAKILAN İLK FİLM Mİ?**

Cumhuriyet

Kitap Kulübü

65 yayınevi

Her türden 5000 kitap

her ay istenen miktarda,
yüzlerce indirimli,
yeni kitap armağanlı,
elinize teslim,
düzenli katalog,
aylık bülten

TÜST

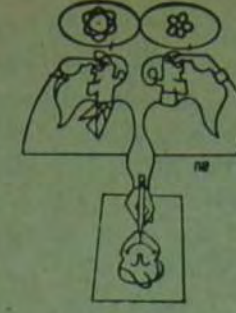
Üye kayıtları için

İstanbul: Türkocağı Cad. 39-41 Cağaloğlu
Ankara: Konur Sok. 24/4 Yenisehir
İzmir: Halit Ziya Bulvarı 65/3
Adana: Atatürk Cad. THK İşhanı Kat 2/13

Cumhuriyet Kitap Kulübü broşürü istiyorum.

Adı, Soyadı :

Adres :

Her okuyucu bir okuyucu daha

TRT'nin "Yorgun Savaşçı" filmi yaktırmayı olayı kamuoyunda büyük tepki uyandırdı. Olay-haklı olarak-elli yıl öncesinin Almanya' sındaki kitap yakma olaylarıyla kıyaslandı. Acaba "Yorgun Savaşçı" TRT'nin imha ettirdiği ilk film miydi? Yoksa yıllardan beri bu yolda-sessizce- bir gelenek mi oluşturulmuştu? Bu soruların karşılığını bu sayımızda Varlık Özmenek araştırıyor. Televizyonun kuruluş yıllarına ilişkin kimi ilginç anıları ve bilgileri de o yıllarda önemli sorumluluklar yüklenmiş olan Mahmut Tali Öngören'in yazısında izliyoruz.

YÖK'ün, kuruluşundan bu yana geçen iki yıl içinde, başardığı nedir? Yüksek öğretim kurumlarımız bugün ne durumda? Yeni yasa önerileriyle, meclis soruşturmalarıyla YÖK'ün yeniden gündeme geldiği bu günlerde konuya açıklık getirmek, yapılacak saptamalara bir katkı oluşturabilmek amacıyla bu sayımızda (a) Son yıllarda üniversitelerimizden görevlerine son verilerek ayrılmak durumunda bırakılan, ve (b) İstifa ederek ya da emekliliğini isteyerek ayrılan toplam 803 öğretim üyesinin adlarını yayınlıyoruz. Bu kapsamda bir liste kamuoyuna ilk kez sunuluyor. Bu listenin yanlışsız ve eksiksiz hale getirilmesinde tüm okurlarımızın yardımlarına güveniyoruz.

Kağıt fiyatlarına yeniden zam yapıldı. İç kağıdımız yüzde 10, kapak kağıdımız yüzde 20 oranında zam gördü. Sürekli artan öteki giderlere karşın dergimizin satış fiyatını artırmamakta direniyoruz. Bu, ancak sizlerin katkısıyla, desteğiyle olanaklı. Öyleyse, Her abone bir abone daha! Her okuyucu bir okuyucu daha! Sevgiyle ve dostlukla...

TÜRK SENDİKACILIĞININ
DOĞUŞU ve YENİ BUNALIMI
CEZAEVİ GERÇEĞİ

4 Cahit TALAS
9 Veli DEVECİOĞLU

"ANKARA TELEVİZYONU 68"E
KİŞİSEL BİR YAKLAŞIM
"BAZI AYDINLAR"A HİTABEN
"YORGUN SAVAŞÇI"
OLAYINA KATKI

10 Mahmut T. ÖNGÖREN

TELEVİZYON ÇOCUĞUNDAN
SONRA VİDEO ÇOCUĞU

14 Varlık ÖZMENEK

BOŞİNAÇLAR ve BİLİM

18 Erol MUTLU

YÖK 3. YILINA GİRERKEN...

21 Isaac ASIMOV

MEHMET AKİF KONUSUNDA...

26 Bilim ve Sanat

FİKRİ HUKUK ALANINDA
YENİ DÜZENLEME

33 Şükran KURDAKUL

GÜNDÖKÜMÜ

34 Alpay KABACALI

HALUK GERGER: "KEŞKE BU
KİTAP DAHA ÖNCE
YAZILMIŞ OLSAYDI..."

37 Tomris UYAR

TARİH OLURKEN GELECEK
OLMAK

38 Bilim ve Sanat

MONETARİZMİ ANLAMAK:
"BİR BAŞKA İKTİSAT"

40 Yılmaz ONAY

YEDİ DERYALAR GEÇSEN
KİTAPLAR

42 Sinan SÖNMEZ

"ALMAN TÜRKOLOGLARI
GÖZÜYLE TÜRK EDEBİYATI"

44 Vecihi TİMÜROĞLU

SEMİNERİ

47 Özgen SEÇKİN
Cemil TURAN
Ömer TÜRKES

SATRANÇ

48 Tayfun DEMİR

KARİKATÜR

50 Emrehan HALICI

Nezih DANYAL

KAPAKTAKİ AĞAÇ BASKI:
"DIŞARDA NELER OLUYOR?"

Gören BULUT

Sahibi: Ali Naki ÖNER • Genel Yayın Yönetmeni: Varlık ÖZMENEK • Genel Yayın Danışmanı: Güney GÖNENÇ • Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Cemil TURAN • Yazışma Adresi: Yüksel Cad. 9/13, Kızılay - Ankara, Tel: 183826 • Posta Çeki No. 12526 1 • İstanbul Bürosu: Dikna S. ERDEN, Molla Fenari Sok. Nadir Han, Kat. 5, Cağaloğlu, Tel: 520 54 20 • İzmir Temsilcisi: Taner UNLU, Tibaş İşhanı 5/506, Konak, Tel: 148608 • İsveç Temsilcisi: Gürhan UÇKAN Box 38045, 10064 Stockholm • Grafik Düzenleme: Teknik Büro • Dizgi: ÖZDE, Sükran Deris, 29 22 76 • Film: Renk Büro, 31 82 88 • Baskı: Daily News Tesisleri • Dağıtım: Örnek • Abone: Yıllık 1200, altı aylık 800 TL; Avrupa: 25 ve 15 DM, ABD ve Avustralya (uçakla) iki katı • İlan Koşulları: Arka kapak 70.000, kapak içi 60.000, iç sayfalar: tam 30.000, üçte iki 20.000, yarım 15.000, çeyrek 10.000 TL.

TÜRK SENDİKACILIĞININ DOĞUŞU ve YENİ BUNALIMI

■ Cahit TALAS

YAŞAM hakkı ilk insan hakkıdır. Bunun uzantısı insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine ulaşabilmektir. Burada kimi siyasal haklarla ekonomik ve sosyal haklara gereksinim doğuyor. Bunlar arasında sendika hakkı özel bir önem kazanarak temel insan hakları arasında yerini alıyor. Çünkü, anamalcı bir düzende emek ile anamal arasında pazarlık dengesini kurabilmenin başlıca aracı sendikadır. Henüz başka bir araç, bulunmamıştır.

Sendika ve sendika hakkı kendi liğinden doğmuş ve oluşmamıştır. Sanayi devrimi denilen, 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlayan ve oradan yayılan bir yeni ekonomik ve sosyal düzenin ürünüdür. İnsan emeğinin bir mal gibi görülmesinin ve çalışma koşullarına ilişkin büyük ve köklü değişmelerin ortamını hazırlamış ve çağın ekonomik ve sosyal yaşamını derin bir biçimde etkilemiştir. Bu yeni düzen içinde iki sınıf doğmuş ve olagelmıştır. Bunlar üretim mallarına malik olan ve geliri buradan kaynaklanan anamalcı (kapitalist) sınıf ile geliri emek gücünden kaynaklanan işçi sınıfıdır. İşte, güç dengesi sağlama gereği bu nitelikleri taşıyan iki

sınıf arasında sözkonusu olmaktadır. Çünkü, sanayi devriminin düşünsel dayanağını oluşturan liberal öğretisi, ekonomik ve sosyal yaşamda hem devletin hem de ilgililerin oluşturdukları mesleki örgütlerin karışımına karşı olmuş, işçi-işveren ilişkilerini bireysel düzeylere çekmiş ve bireysel bağit yolunu önermiş ve açmıştır. Bu durum ekonomik bakımdan güçsüz olan işçilerin çalışma koşullarını sömürü sınırına ve onun ötesine çekmiştir. Bu nedenle devlet, sosyal adaletçi olmaksızın ilk kez işçi-işveren ilişkilerinde karışımçı (müdahaleci) olmuş ve mevzuat yolu ile önce cılız düzenlemelere, sonra da işçilerin örgütlenme hakkının yasal yollarını açmaya, sağlamaya koyulmuştur. Ülkelerin kendi özel koşulları bu doğuşu öne almış ya da geciktirmiştir. Bu özel koşullar içinde sanayi devriminden sonra üzerinde ilk durulması gereken siyasal rejimin niteliği, başka bir deyimle demokrasici olup olmadığıdır. Sendika hakkının gelişmesi siyasal rejimin bu niteliği ile yakından bağlantılıdır. Demokrasi gelişip yerleştikçe bu toplumlar, örgütlenmiş işçi hareketlerinin etkinliklerine daha geniş ölçülerde açılmaktadırlar. Bu

süreci karşılıklı etkileşme izlemektedir.

Sendika sınıfsal bir örgüttür. Anamalcı (kapitalist) bir ekonomik düzen içinde sendikanın bu temel niteliğinin kuşkusuz kimi doğal sonuçları vardır. Bunların başında sendikanın bir karşı koyma, sömürüyü önleme ve emeğin de toplumun olanaklarından adil ölçüler içinde yararlanmasını sağlama gelir. Sendikanın bu niteliklerini ileri sürerek, sendikacılık hareketinin amaçları içinde üretim araçlarını ellerinde tutan katlara egemen olma isteği görmek bir yanlış olmalıdır. Bu tür sendikacılık (Anarko-Sendikacılık) artık tarihin bir olgusudur.

TÜRK SENDİKACILIĞININ DOĞUŞU

Türk sendikacılığının uzun bir geçmişi yoktur. Hareket olarak düşünüldüğünde ise bu geçmiş daha da kısadır. Sendikanın başlıca görevi mensuplarının ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek içinde görülebilir. Bunun için de toplu pazarlıklarda işverenin önerdiği ücrete çalışma koşullarına, hatta kendi öz niteliğini korumak için işverenin kâra katılma isteğine bile karşı olma gibi bir yol izler. Tek tek düşünüldüğünde sendikanın görevi yukarıda belirlenen sınırlar içinde önümüze çıkar. Fakat hareket olarak düşünüldüğünde temelde bu görevler sürmekle birlikte günümüzde yeni görevler üstlendiği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde sendikacılık hareketi toplumun her alandaki yaşantısını derin bir biçimde etkilemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve bazen bağımsızlık çabalarına ve savaşımına yakından katılmaktadır. Türkiye'de bu son anlamı içinde bir sendikacılık hareketinin bütün boyutları ile doğabilmiş olduğunu söylemek güçtür.

Önceki kısa açıklamalardan anlaşılacağı gibi sağlıklı bir sendikacılığın ve özellikle bir sendikacılık hareketinin doğup gelişebilmesi için, anamalcı bir toplumda iki temel koşula gereksinim duyulur. Bunlardan birini, ekonomik yapının çeşitlenmesi, özellikle sanayileşmesinin yeterli bir düzeye ulaşması ve buradan bir işçi sınıfının doğması, öteki de siyasal rejimin hem demokratik hem de özgürlükçü bir nitelik kazanmış olmasıdır. Siyasal rejimler özgürlükçü olmadan da demokratik olabilirler. Sendikacılık hareketinin doğup gelişmesi ise öz-

Türkiye'de bir sendikacılık hareketinden söz edebilmek için ekonomik yapıda sanayinin ağırlık kazanmaya başlamasını ve 1961 Anayasasını beklemek gerekmiştir.

gürlüğe ulaşmaksızın hemen hemen olası değildir.

Bu durumları gözönünde tutarak, önce sendikacılığa ve sendikacılık hareketine baktığımızda şunları görebiliriz. Osmanlı döneminde ne sendikacılık ne de sendikacılık hareketi elle tutulur bir nitelik ve boyut kazanmıştır. İkinci Meşrutiyete kadar uzanan dönemde ülkenin ekonomik yapısı derin bir biçimde tarımsal faaliyetlere dayanıyor. Osmanlı İmparatorluğu bütün yaşamı boyunca sanayileşme hareketlerinin dışında kalmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak da klasik anlamda bir işçi sınıfı oluşmamıştır. Büyük kentlerde çalışan sınırlı sayıda işçiler toprak ile, köy ile bağlarını kesmemişlerdir. Bu durum bugün bile bir ölçüde geçerlidir. Bunun yanında siyasal rejim ikinci meşrutiyete kadar (1908) ne demokratik ne de özgürlükçü olmuştur. Meşrutiyet sonrası ise, her bakımdan karışık ve bunalımlı bir dönemdir. Siyasal yaşamın İstanbul'da yığıldığı bu kısa dönemde İttihat ve Terakki partisi ile İtilaf ve Hürriyet partisi arasındaki aşırı çekişme ve zıtlasmalar parti diktatörlüğüne dönüşmüş ve huzursuz bir si-

yasal yaşam oluşmuştur. Bununla birlikte ve elverişsiz koşullara karşın, İstanbul'da, Selanik'te bir sendikacılık yaşamı doğmuştur. 1909 yılında çıkarılan Tatili Eşgal Yasası Kamu hizmeti çalışanları için sendika hakkını yasaklayarak bu doğuşu önemli bir ölçüde cılızlaştırmıştır. Daha sonraki yıllar, savaş yılları ve Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüdür.

Cumhuriyet döneminin sendika hakkı ve sendikacılık hareketi açısından kendine özgü koşulları ve durumları olmuştur. Osmanlı İmparatorluğundan kalan ekonomik yapının çok değişmeden 1950'li yıllara kadar sürdüğünü söylemek mümkündür. Uzun savaşlardan çıkan, Osmanlıdan kalan borçları ödeyen, gümrüklerine ancak 1928 yılından sonra egemen olan, dışta kalmakla birlikte, dünyayı sarsan büyük bir savaşın bütün olumsuz etkilerinin ağırlığını duyan yoksul bir ülkenin 25-30 yıl içinde bir yapı değişikliğini gerçekleştirmesi ve bir ulusal sanayi kurarak ekonomik yapıda tarım-sanayi dengesini sağlaması, kuşkusuz olasılığın dışında kalmıştır. Değişme ve gelişme olmuş, fakat, içte ve dıştaki elverişsiz koşullar ve

kimi yanlış politikalar hızı önemli ölçülerde kesmiştir. Altyapılar da, önemli ölçülerde, yetersizliğini korumuştur. Bu ekonomiyapısal engelin yanında siyasal rejimin niteliği de rahatlık getirmemiştir. Tüm isteklere karşın, ülkenin parlamenter bir siyasal sisteme geçişi sayısız engellerle karşılaşmış, çağdaşlaşma ve bir ulus olma yolunda gerçekleştirilmesi gereken üst yapılar, başka bir deyimle devrimler muhafazakar çevrelerin tepkilerine yol açmıştır. Bu durum çok partili bir parlamenter düzenin kurulması için 1925 ve 1930 yıllarında girişilmiş olan iki hareketin başarısızlıkla son bulmasına neden olmuştur.

Böylece savaş sonrasına gelinmiş ve bugünkü siyasal demokrasinin temelleri 1946 yılında atılmıştır. Şu halde, sağlıklı bir sendika hakkının ve sendikacılık hareketinin doğması için ne ekonomik ne de siyasal ve bunlara bağlı olan hukuksal açılardan elverişli bir ortam doğmuştur. Bu nedenlerle 1923-1946 arasında Türkiye'de sendikadan ve sendikacılık hareketinden söz etmek güçtür. Bu oluşun gerçekleşmesi için ekonomik yapıda sanayinin ağırlık kazanmaya başlamasını ve 1961 Ana-

yasasını beklemek gerekmiştir.

Savaşın sonra 1933-1938'deki devletçi ve planlı dönemin birikimleri ve olumlu sonuçları etkili olmaya başlamıştır. Sanayileşme gereği daha çok duyulmuş ve bu doğrultuda canlı bir istek harekete geçmiştir. Gerçi 1950-1960 arasında ekonomik yaşamda devletin rolü ve katkısı arkaya çekilmek istenmiş ve devletçilik politikasının yerine özel girişimcilik ağırlık verilmiştir. Fakat, Türkiye'nin kendine özgü koşulları, devletin ekonomik gelişmedeki ağırlığını korumayı gerekli kılmıştır. Böyle olmakla birlikte ve Büyük Savaşın sonra bunalımlardan, devalüasyonlardan ve iç ve dış borçlarda konsolidasyonlardan geçerek, ama ekonomik yapıda da bir değişimin, sanayileşmenin yollarını aşarak 1960'lı yıllara gelinmiştir. Aynı gelişmeyi siyasal rejimin niteliğinde de görüyoruz. Büyük Savaşın hemen sonra oluşmaya başlayan çok partili parlamenter sistem, gelişerek ve yerleşerek 1950 seçimleri ile önemli bir aşamaya ulaşmış ve 30 yıllık kendine özgü tek parti iktidarı halkın oyları, yani seçim yolu ile değiştirilerek, dünya demokrasi tarihinde de yeni olan bir büyümeye gelmiştir. Gerçi 1950-1960 arası siyasal çalkantılara neden olmuş ve bir ara çoğunluk partisi egemenliğine dönüşmüştür. Fakat halkın deyimi ile, mayanın tuttuğunu söylemekte sanırım büyük bir sakınca yoktur. İşte, bu koşullar içinde ve bunların olumlu etkileri ile 1946 yılında yeniden doğmaya başlayan sendikacılık canlı bir nitelik göstermiştir. Bir yıl içinde 100'den çok sendika kurulmuştur. Bu oluş, sendikaya duyulan gereksinimin yoğunluğunu yansıtan bir olgu olarak da kabul olunabilir.

Cumhuriyet döneminin sendikalarla yakın ilgi duymasının başlangıcı 1946 yılına rastlar. Bunun bir kaç nedeni düşünülebilir. Biri, işçilerin sınıf bilincine, giderek açılmaları ve sayısal açıdan da büyümeleleridir. Savaşın sıkıntıları ve her zaman olduğu gibi bunalımlarda özverilerin sürekli kendilerinden istenmesi olgusu, onları toplu olarak istemeye, yani sendikalaşmaya götürmüştür. Bu oluşum yeni siyasal düzenin dikkatinden kaçmamıştır. Buradan ikinci bir neden doğmuştur. İşçilerin oyları toplumsal yaşamda bir ağırlık kazanmaya başlamıştır. Oyları kendi doğrultusuna çekmek partiler arasında bir rekabet konusu olmuştur. İlginin doğmasında sosyal adalet düşüncelerinin de rolü var mıdır? Bu konu tartışılabilir bir nitelik taşır. Çünkü, 1947 tarihli bi-

rinci Sendikalar Yasasının çıkışının temelinde CHP bakımından hızla doğmaya başlayan sendikaların denetim altına alınması ve bir harekete dönüşmesinin engellenmesi isteğinin bulunduğu söylenebilir. DP açısından ise faydacı bir düşüncenin rolü kabul olunabilir. Çünkü, bu partinin iktidarı zamanında sendikalar konusunda izlemiş olduğu politikalar içtenlikli olmamıştır. Üçüncü bir nedense dış dünyanın etkisidir.

Birinci Sendikalar Yasası (1947) eksik ve kısıtlayıcı bir yasadır. İş Yasasının (1936) zorunlu uzlaştırma ve tahkim sistemi ile bütünlük içindedir. Grev hakkı tanınmadığı için serbest toplu pazarlık düzeni kurulup işleyememiştir. Bunun anlamı sendikaların klasik işlevlerini bile yerine getirmekten yoksun bırakılmış olmalarıdır. 1952 yılında Türk-İş'in kurulması ve bir sendikacılık hareketi başlatarak hem ekonomik ve sosyal haklar, hem de siyasal etkinlik kazanma konularında yürütmeye çalıştığı savaşımın olumlu sonuçlar vermemiştir. Bu kez ve özellikle 1950 yılında başlayan yeni dönemde, ekonomik yapının görece olarak bir elverişlilik göstermesine karşın, bu dönemin iktidarının demokratik siyasal rejimin bütün kurumlarını ve özellikle özgün sendikacılığı benimsememiş olması, ekonomik politikasında liberalciliği savunmakla birlikte işçi işveren ilişkilerinde karışımı kalması ve zorunlu uzlaştırma ve tahkim mekanizmasını yürütmekte ısrarlılık göstermesi sendikacılığın cılız kalmasında ve bir hareket oluşturamamasında başlıca rolü oynamıştır. Böylece 27 Mayıs 1960 Devrimine gelinmiştir.

"Fedakarlık" ile sömürüyü birbirinden ayırmaya çok yaklaşmış olan işçiler, sendikalarından daha köklü politikalar isteyebileceklerdir (Fotoğraf: Sevim CENGİZKAN, AFSAD)

CANLI VE YOL ARAYAN YILLAR VE ARKASI

27 Mayıs devrimini izleyen 1960'lı yıllar Türk Sendikacılığının harekete dönüştüğü ve canlılık kazandığı altın yıllardır. Olumlu doğrultulardaki çeşitli yeni gelişmeler bu durumu sağlamıştır. Önce şunu saptayalım. 1961 Anayasası ile tüm çalışanların sendika hakkı güvence altına alınmış ve özgürlükçü bir siyasal ortam oluşmuştur. Çok az toplumsal hareket sendikacılık kadar özgürlüğe gereksinim duyar. Nerede demokratik haklara ve özgürlüklere yol açılmışsa, orada sendikacılık hareketlerine elverişli ortamlar ve koşullar doğmuştur. Türkiye bu olgunun deneyimini 1960'lı yıllarda yaşamıştır. Canlı, yol arayan, tartışan, toplumsal ve siyasal yaşamda yerini almayı amaçlayan yeni sendikacılık bu altın yılların ürünü olmuştur. Kuşkusuz bu oluşa başka koşulların da olumlu katkıları vardır. Ekonomik yapı değişimi, geleneksel tarımsal faaliyetlerin egemenliği azaldıkça, sanayi, ticaret ve hizmetler dengesi ağırlıklar kazandıkça, sendikacılık hareketinin başka bir koşulu oluşur. 27 Mayıs devriminden bu yana planlılığın da katkıları ile sanayinin büyümesi hızlanmış ve ulusal gelirin bileşiminde gittikçe artan bir yer almaya başlamıştır. Bunu, kentlerin büyümesi ve kalabalıklaşması izlemiş ve bütün nitelikleri ile bir işçi sınıfının oluşması gün ışığına çıkmıştır. Kendisini derleyip toplayan Türk-İş, 1963'ü izleyen yıllarda bir sendikalaşma eğilimi içine girmiştir. Anayasanın öngörmüş olduğu reformlardan ısrarla kaçınan muhafazakarlığın yayılmaya başlaması karşısın-

da Türk-İş haklı olarak endişelenmiş ve ilerici ve reformcu bir davranış içinde bulunduğunu birçok kez kamuoyuna duyurmuştur. 1964 ve 1966 Genel Kurullarına sunulan, tartışılan ve onaylanan raporlarda ele alınmış olan toprak reformu, yabancı sermaye konusu, petrol sorunu, madenler, dış ticaret, vergi politikaları ve kalkınma planı gibi konulara ilişkin olarak açıklanmış olan düşünceler, sosyal demokrasiye yönelişin bir başlangıcı olmuştur.

Bu dönemde Türk-İş'in öncülüğünde yürütülen politikanın bir niteliği de canlılık kazanılması idi. Sessizlik ve suskunluk arkada kalmıştı. Sendikacılık hareketi üstünden iktidarların baskıları da artık kalkmıştı.

Fakat 1965 yılından sonra ve bir çok sendika liderinin Adalet Partisi saflarında seçime girmesi ve parlamentoya gelmeleri ile bir durgunluk dönemi başlamıştır. Altıncı Genel Kurulda (1966) partilerüstü politika diye tutarsız bir slogan anatüziğe geçince, yol ayrımına girilmiştir. Böyle bir politika aslında sağcı güçlerden yana olmak anlamına gelir. Çünkü, işçileri bilinçlenmekten alıkor ve sağ da solu da aynı kefeye koyar. Bu tutum, Türk sendikacılık hareketinin bölünmesine yol açmış ve 13 Şubat 1967 yılında DİSK kurulmuştur. Bu bölünme daha sonra da MİSK ve Hak-İş adları ile iki yeni Konfederasyonun kurulması ile gelişmiştir. Bundan sonra Türk-İş aynı partilerüstü politikayı sürdürerek bir demec sendikacılığı oluşmuştur. Çok söz üretmiştir, fakat işçilerin haklarını ve çıkarlarını koruma yolunda etkinliğini yitire yitire 13. Genel Kuruluna (21-25 Aralık 1983) gelmiştir.

YENİ BUNALIMLARA DOĞRU

Sendikacılık hareketinin bir süreden beri bir bunalım dönemi yaşadığı kesindir. 24 Ocak kararlarının anti-sosyal felsefesi karşısında işçilerin haklarını ve çıkarlarını korumakta son derece yetersiz kalmış ve enflasyonla savaşımın yükü ücret gelirlerinin cılız omuzlarına yüklenirken her hangi bir etkinlik göstermemiştir.

Türk sendikacılığını temsil etmek ve onun adına politika saptamakla görevli Türk-İş'i bunalıma götüren ve 12 Eylül 1980 öncesinde de bir bölümü var olan çeşitli etken-

lerden söz etmek mümkündür. Bir kez, 1947 sendikalar yasası gelişme ve büyüme açısından elverişsiz bir ortam oluşturmıştır. Sendikalaşmayı sınırlamış ve yalnızca İş Yasasının (1936) kapsamına giren işçilere sendika hakkı tanınmıştır. Siyasetin ne olduğu belirlenip tanımlanmadan sendikaların siyasal faaliyetleri ve grev düzenlemeleri yasaklanmıştır. Sendikalar (her düzeydeki) üyelerinden ödenti toplamakta güçlük çekmekte ve sürekli olarak mali sıkıntı ve bunalımlarla karşı karşıya gelmekte ve çoğu kez devletin yardımlarına sığınarak devlet önünde bağımsızlıklarını yitirmekte idiler. Hükümetlerle uyumsuzluğa içine düştükleri zaman bağımlı mahkemeler yolu ile kapatılma tehlikeleri ile karşı karşıya geliyorlardı. Türk-İş birkaç kez bu tür durumların içine çekilmiştir. İkinci olarak bölünme ve sarı sendikacılık 1947-1960 döneminde sürekli bunalım yaratan et-

kenler olarak belirmişti. Ayrıca, hükümetler sendikacılık hareketi ile uyum içinde olamamışlar, sendikaları çeşitli yollardan baskı altında tutmuşlar ve kendilerine yakın gördükleri sendikaları koruma, yakın görünmeyenleri ise dışlama davranışları içine girmişlerdir. Böylece (1) elverişsiz yasal nedenler, (2) hükümetlerin dostça olmayan tutumları ve sendikalar arasında ayırım gözetmeleri, (3) dağınıklık, ve (4) mali sorunların çözilememiş olması bu dönemin başlıca bunalım nedenleri olarak düşünülebilir.

1960 sonrası sendikacılığında hızlı sayılabilecek bir gelişme görüyoruz. Fakat, Türk İş'in bölünmeden sonra da sürdürdüğü kaypak tutumlar, DİSK ile verimsiz ve ideolojik tartışmalar ve partilerüstü denilen politikalarla ısrarla bağlı kalmalar bir durgunluk dönemi yaratmıştır. Daha çok devlet iktisadi kuru-

Türk-İş partilerüstü politikayı sürdürerek bir "demec sendikacılığı" oluşturmuş, çok söz üretmiş, fakat işçilerin haklarını ve çıkarlarını koruyamamıştır.

luşlarında örgütlenmiş olmasının sağladığı rahatlık, savaşımçı gücünü yitirmesine yol açmıştır. Bu durumlar bir bölüm sendika lideri tarafından görülmüş ve 1971 Türkiye'sinde İşçi Hareketi ve Sendikacılığının Ortak Reform Yolları Üzerinde Eleştiriler ve Araştırmalar adını taşıyan Dörtler Raporu bunalımı su yüzüne çıkarmıştır. Bu arada sendika hakkı ve özgürlüğü ile bağdaşması güç bazı yasalardan DİSK'in Türk-İş'in de karışması ve 1970 İstanbul olayları bunalımı artırmıştır. 12 Mart askeri rejimi, Türk-İş'in 1973 ve 1977 seçimlerinde de izlediği yanlış politikalar, ülkenin içine düştüğü ekonomik bunalım ve enflasyon da sendikacılık hareketini olumsuz doğrultularda etkileyerek 12 Eylül 1980 dönemine gelinmiş ve üç yılı aşan bir süre boyunca sendikal faaliyetler askıya alınmıştır. 1984 yılına böyle girilmiştir.

Bize göre Türk sendikacılık hareketinin büyük bunalımı şimdi başlıyor. Bunun değişik nedenleri var. Bunları (1) yeni yasalara ve (2) sendikacılığın iç sorunlarına bağlamak mümkündür.

Bilindiği üzere toplu düzeyde işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen ve 1963 yasalarını kaldıran iki yeni yasa (1983) çıkarıldı. Bunlar Sendikalar Yasası ile Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası'dır. Bu iki yasanın düzenlemelerinin kimi sınırları yeni anayasa ile (1982) çizilmiştir. Fakat, yeni yasalar Anayasanın kendi içinde çok sınırlayıcı ilkelerinin bile dışına çıkmışlardır. Yeni yasalarla sendika özgürlüğü çok geniş ölçüde kısıtlanmış ve sendikacılar toplumsal yaşamdan soyutlanmıştır. Sendika hakkı ile bağdaşmayan bir idari denetim düzeni içine sıkıştırılmıştır. Dış dünya ile ilişkilerinde rahat olabilmekten uzak tutulmuştur. Toplu iş sözleşmesi ve grev hakları işlemezlğe çekilerek, sendikacılık şimdi görülmeye başlanan durumlarla karşı karşıya getirilerek, zorunlu uzlaştırma ve tahkimin genişlemesine dönük bir oluş yoluna girilmiştir. Bu yakınlarda yetkili sendikaların belirlenerek serbest toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin başlaması son derece kuşkuludur. Ayrıca, bir işkolunda bir sendika ilkesinin işlemediği şimdiden su yüzüne çıkmıştır. Getirilen aşırı bürokratik düzenlemeler ve Çalışma Bakanlığı'nın yeni yasalara uymak için bir iç düzenlemeye zamanında gidememiş olması sorunların çözümünü güçleştirmiştir. Böylece, hem sendikacılığın gelişmesi durmuş hem de sendikalar klasik işlevlerini,

yani toplu iş sözleşmeceliğini yerine getiremez duruma düşmüşlerdir. Sendikaların yönetimini ellerinde tutan "gedikliler" bu durumdan rahatlık duyulabilirler. Yüksek Hakem Kurulunun düzenlemelerini de yeğleyebilirler. Türk-İş'in 13. Genel Kurulunda, Başkan, Şevket Yılmaz, "itiraf etmeliyim ki, işçinin beklentisini açıkladığım Haziran 1982'de Türk sendikacılık hareketine işçi hak ve özgürlüklerine yönelik tehlikenin yaşadığımız, gördüğümüz, gibi-böylesine büyük olabileceğini tahmin edememiştik.

Öyle sanıyorum ki, Türk işçisi de temel hak ve özgürlükleri ile böylesine oynanmaya kalkışılacağını beklemiyordu." diyordu. Fakat, önceki politikaların doğrultusunda kalarak sınırlanan, kısıtlanan hakların ve özgürlüklerin yeniden kazanılması için nasıl bir strateji izleyeceklerini açıklamıyor, güzel sözler arkasına sığınma yolunu yeğlemeyi sürdürüyordu.

Bunalıma girişin bir temel nedeni de Türk sendikacılık hareketinin kendi içinde demokrasiyi uygulamaması ve özellikle çok az değişikliklerle sürüp giden Türk-İş'in yönetici kadrosunu çok az istisnalar dışında, sağcı ve sendikacılığın doğası ile bağdaşmayacak düşüncelere bağlı kalmış ve bürokrat ve küçük burjuva niteliğini kazanmış olması içinde aranabilir. 13. Genel Kurulda bir delegenin sosyal demokrasiden söz etmesini olay yapan Türk-İş Başkanının davranışı, Türk sendikacılığının geleceği hakkında düşündürücü ve son derece üzücü bir durumu belirlemektedir.

HASAN HÜSEYİN'LE DAYANIŞMA

Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ziraat Bankası Kızılay (Ankara) Şubesi 69877 No'lu hesap

Bunalım Türk-İş'in 13. Genel Kurulunda yapılan seçimlerden sonra bir kez daha ve daha açık nitelikte ortaya çıkmış bulunuyor. Seçimlerde oyların çok önemli bir bölümü, karşı adaylar hemen hemen yokken, boş çıkmıştır. Seçimler seçilenlere güveni değil güvensizliği simgelemiş bir durumu yansıtıyor. Böyle olunca, önümüzdeki dönemde işçilere, sendikacılık hareketine dönük ağır sorumluluklar ve görevler yüklenmiş yeni Türk-İş yönetiminin bunalımdan çıkabilme şansının çok az olduğunu söylemek bir yanlış olmaz. Bir yeni bölünmeye gitme olasılığı da az değildir.

"Liberal, muhafazakar ve sosyal adaletçi" yeni hükümet haktan ve kuşkusuz çaresizliğinin ve sıkıntılarının sınırına gelmiş olan işçilerden ve memurlardan, özellikle "sabır, fedakarlık ve ek gayretler" istemektedir. Bunun için de işçiler adına hareket edecek sendikalarla ve kuşkusuz Türk-İş ile konuşarak sorunları çözmek ve ücretleri belirlemek yolları aranacaktır. Fakat, Türk-İş'in yeni durumu hem hükümeti, hem de kendi yöneticilerini derinden düşündürmelidir. 13. Genel Kurulda su yüzüne çıkan güvensizlik tabanda daha yoğun olma doğrultusundadır. Böyle olunca, Türk-İş'in taban adına fedakarlık isteme gücü son derece zayıflamış durumdadır. Sendika-hükümet işbirliği güçleşmiştir. Muhafazakar-liberal bir ekonomik politikanın başarısı için sendikaların işbirliğine dönük nedenleri azdır. Öte yandan, "fedakarlık" ile sömürüyü birbirinden ayırmaya çok yaklaşmış olan işçiler, sendikalardan daha köklü politikalar isteyebileceklerdir.

CEZAEVİ denince çoğu kişinin aklına, yüksek ve kalın duvarlarla çevrili soğuk yüzölçü yapılar, demirli pencereler ve bir de cana kıyıcı, acımasız, sevgisiz ürkütücü tipler gelir.

Ben de, vaktiyle öyle düşünüyordum ki, bir cinayet faili olarak savcılığa getirilen gençle ilk karşılaştığımda, kendisinde Lombroso tipi özellikleri aramış, bizlerden farklı olmadığını görünce şaşırıyordum.

Daha sonraları içerdekilerle dışardakiler arasında, cezaevi duvarları kadar bile mesafe olmadığını iyice öğrenecektim.

Hayır; bu bile gerçeği tam yansıtmaz; toplumların yaşamlarında öyle dönemler olabilir ki, kimi zaman o "mesafe" içerdekilerin lehine de dönebilir.

Prof. Aren, 73 baharında Niğde Cezaevinde yatıyordu. Rahmetli Alkılıç mektubunda, dostu Aren'i ziyaret etmemi istemişti. Küçük bir file yiyecek, Alman faşizminin yargılandığı "7 Numaralı Mahkeme"yi almış, cezaevi savcısının odasında bekliyordum. Bir gardiyan eşliğinde geldi. Saygı olsun diye oturduğum koltuktan kalkarak yerimi ona vermek istedim. "Teşekkür ederim, ben şöyle oturayım" diyerek pencereden uzaklarda yeşillenmiş kavakları, söğütleri ve kuşları görebileceği bir koltuğa oturmuştu. Demek, "kavakların pamuklandığını" ve demirlerin dışında "laciverdi bahçe"nin açıldığını henüz görmemişti.

Cezaevlerinden bir başka "manzara": Yazar dostum Aşut'u ziyaret ediyordum. İkimizin de ense kökümüzde nefeslerini duyduğumuz birer görevli. (Oysa, yasa açık: Avukatı ile sanık arasındaki görüşmede kimse bulunamaz.) Kendisine, savunmalar sırasında kullanılacak dile dikkat edilmesi gerektiğini söylemek istiyordum. "Üslup önemli" diyorum. "Elbette" diye yanıtlıyor. "Ancak insanlığımızdan, aydın onurumuzdan özveride bulunamayacağımız bilinmelidir." Ayılırken her türlü kahra, çileye karşın ödünsüz, kişilikli, onurlu tutumlarını düşünüyordum. On aylık

* Veli DEVECİOĞLU
Adalet Bakanlığı İnfaz ve Islah İşleri eski Genel Müdürü

CEZAEVİ GERÇEĞİ

■ Veli DEVECİOĞLU

Ceza Yasamızın artık çağın gerisinde kalması bir yana, infaz kurumlarımız da eksik, eski ve yetersizdir. Yapısıyla, aracı - gereci ve personeliyle.

Bıraktığı, şimdi 4 yaşındaki oğlunu, eşini düşünüyorum... Yüreğim acılı, gözlerim buğulu...

"Cezaevi gerçeği" bir büyük ve çarpıcı olgu. Ona karşın, çoğunluğun bilmediği, ancak dokunulduğu zaman ses veren "dertli konu"larımızdan biridir. Yüzyıllarca -belki de bilinçli olarak- toplumun ilgi çemberi dışında bırakıldığından, sorunları dağlar boyu birikmiş, çözümsüz kalmış, fakat artık sıcak bir yürekle eğilip çare aranması gereken toplumsal bir yaradır.

Çağımızda ceza, artık ne bireysel veya toplumsal öç alma, "Başkasına acı çektirene aynı acı çektilir" ilkeliliğinin doyurulmasıdır, ne de toplumun "meşru savunma aracı" veya "ibret olsun" düşüncesine dayanır. Bunların hepsi gerilerde kaldı. Şimdi amaç; toplumun yasalarını çiğnememiş bireyi çağdaş terbiye, eğitim ve çalışma yöntemleriyle esasen içinde var olan doğruluk, iyilik, güzellik vb. yetilerini geliştirip iyileştirerek topluma yararlı, uyumlu hale getirmek, yeniden kazandırmaktır.

Cezanın kendisi de, çektirme yöntemleri de "insani" olmak zorundadır. Çünkü "Her şeyin ölçüsü insandır." (Protagoras)

Oysa bir bölüm yerel görevli eğitimsiz, formasyonsuz, giderek infazın amacından habersizdirler. Hele kimileri, eski zindancı anlayışın günümüzdeki "mümessil"i gibidirler.

Öğretmen, doktor, pedagog, psikolog, psikiyatr, sosyal hizmet kadroları hâlâ çok eksiktir.

Büyük merkezlerdeki birçok cezaevimiz sadece tutukluları barındırabilmekte, cezaları kesilenler başka yerlere nakledilmektedir. Böylece cezaevindeki "yalnız insan" kendisini yaşama bağlayan ve en çok gereksinme duyduğu yakınlarının ziyaretlerinden yoksun kalmaktadır. Banyo, okuma, yazma, tıbbi bakım ve beslenme olanakları çok kısıtlıdır.

Yersizlik, doğallıkla, eğitim ve atölye etkinliklerini de engellemektedir. "Islah"ın en güçlü aracı sayılan, çalışarak bir iş yapan ve yaratan insanın, kendisini de yeniden yaratacağı düşüncesi, çoğu zaman güzel bir düş olmaktan öteye geçememektedir.

Görüşme yerleri yetersiz ve ilkel. Ziyaret günleri, bir sevinç, özlenen kişiyi görmenin yarattığı bir iç huzur ve doyum yerine, anlaşılmaz bağırma ve gürültülerle geçen öfke ve gerginlik kaynağı olmaktadır.

Paronaj ise, uzun yılların özlemidir. Cezaevinden çıkan insan, yardımsız, ilgisiz ve işsizdir. Cezasını çekmiş ve özgürlüğünü kazanarak yeniden topluma dönen kişinin korkulu rüyası bu çaresizlik ve tutamaksızlık, kurumsal bir çözüme kavuşturulamamıştır.

Kısacası, Ceza Yasamızın artık çağın gerisinde kalması bir yana, infaz kurumlarımız da eksik, eski ve yetersizdir. Yapısıyla, aracı-gereci ve personeliyle...

Cezaevleri, toplumumuzun yeniden gündemine girmiştir. Yakın gelecekte daha da canlı ve güçlü biçimde ilk sırada yerini alacaktır. İstesek de, istemesek de... Kısa ve uzun vadeli temelli sorunlarının çözümüne şimdiden hazırlanmalıyız. Bakanlık olarak, hükümet olarak, toplum olarak.

“ANKARA TELEVİZYONU 68” E KİŞİSEL BİR YAKLAŞIM

■ Mahmut Tali ÖNGÖREN

PEK çok kimse, hatta kimi TRT'ciler bile 31 Ocak 1968 Çarşamba günü TRT Televizyonu, Ankara Televizyonu adıyla ilk yayına başladığında tüm olanakların eksiksiz bulunduğunu sanır ve ona göre bir değerlendirme yaparlar. Yayın için gerekli olan araç ve gereçler vardı diye düşünülür. İzlenice ve film yapımı rahatlıkla gerçekleştirilebilirdi diye kabul edilir. Onlar için, başlangıçta herşey o denli eksiksizdir ki, daha ilk yayın başlamadan radyodan televizyona geçmek için bana başvuran kimi radyocular "Televizyonun ancak sabah yayınında görev almak istediklerini" dile getirmekte bir sakınca görmemişlerdir. O günlerdeki koşullara göre, değil sabah yayını, haftada üç gün her akşam bir buçuk saatlik yayını nasıl yürütebileceğimizi bile düşünmek insanı kaygılandırıyordu. Televizyonun ancak sabah yayınlarında çalışmak isteyen eski radyocuya, "Belki 15 yıl sonra televizyon sabahları yayın yapabilecek duruma gelebilir." diye yanıt verdiğimde ne denli yanıltığımı ayırdında değildim. İşte dün (31 Ocak 1984) TRT televizyonunun 16 yayın yılı geride kaldı. Sabah yayınları hala başlayamadığı gibi, çeşitli nedenlerle günümüzdeki akşam yayınlarını sürdürebilmekte de oldukça zorlanıyor TRT.

Bana sorarsanız, "deneme yayını" adı altında yapılan ve TRT Televizyonu'nun ilk üç yılını içeren dönem çok büyük önem taşır. Ama örneğin "Varlık Yıllığı 1984"te Sami Bulak, 1983 yılındaki TV yayınlarının durumunu incelediği yazısında, Türk televizyonunun yayın yıllarını hesabederken, nedense, "Eğitim ve

deneme yayınları adı altında sürdürülen üç yılını saymazsak on üç yıl." diyor. Niçin ilk üç yılını saymıyor? İlk üç yıl içindeki uygulamanın TV yayıncılığımızda her bakımdan çok ilginç, etkin ve öğretici bir yeri var. Bu dönem değerlendirilirken, elbette pek çok bakımdan da eleştirilmelidir. Nitekim, bu gibi eleştirilere zaman zaman orada burada rastlıyorum, ya da onun bunun yaptığı eleştirileri başkalarından duyuyorum. Bu gibi eleştiricilerin arasında eski TRT'ciler ve günümüzde TRT'yi yönetenler de var. Ama bugüne değin o ilk dönemle ilgili, duygusal olmayan, gerçekçi ve TRT Televizyonu'nun bugününe yardımcı olabilecek eleştirilere hiç rastlamadım. Bu nedenle de "deneme yayını dönemi"nin eleştirisini de ben yapmayı düşünüyorum. Ama bir başka yazımda ya da yakında bitireceğimi sandığım bir kitapta... Burada ise Ankara Televizyonu nasıl ve hangi koşullar altında yayına başladı, onu anlatmaya çalışacağım. Anlatacağlarım ne bu gibi eleştirilere bir yanıt olarak kabul edilmeli, ne de televizyonumuzun dününde ve bugünündeki yetersizliklere bir özür olarak... İsmail Cem dönemindeki kimi TV yöneticileri ve bir yazar dostumdan duyduğuma göre de, bugünkü TRT yönetimi, kendi uygulamalarından ötürü eleştirildiklerinde, olumsuzluk nedenlerini hep o ilk "deneme yayını döneminde" aramanın kolaylığına kaçtılar. Nitekim böyle düşünelere de, "üç saatte ne yapılabilir ki?" diyerek enerji kısıntısından ötürü kısa TV yayınına zorlanan ve yakından bugünkü TRT yönetimine de en güzel yanıtı Gösteri dergisinin Ocak 1984 sayısında Hin-

cal Uluç şöyle verdi: "Doğru, üç saatte birşey yapılmaz görünüyör insana... Ama açsın bakalım 1969, 70'lerin Ankara TV programlarını... Değil her gün, haftada iki üç gün, üç saat yayın yapan o acemi televizyonda neler vardı, neler..."

Evet, o acemi televizyon nasıl yayına başlayabildi, 31 Ocak 1968 akşamı? Kısaca o dönemdeki koşullara bir bakalım. Türkiye'de, Cumhuriyet döneminde ilk opera, Devlet Tiyatroları'nın ilk oyunları, ilk çoksesli müzik dinletileri başladığında ortada tüm yetersizliklere karşın yine de bir müzik ve tiyatro geleneği vardı. Sıfırdan başlayan ve ancak kendi yaratabildiği eksik, yanlış ya da yetersiz bir temeli oluşturmak zorunda kalan iki alan vardır ülkemizde: Cumhuriyet'ten önce başlayan sinemamız ve Cumhuriyet sonrası radyomuz. Bunlardan sinema tümünden kendi olanaklarını yaratmak zorundaydı. Bunu gereğince yapamadığı ortadadır ve hala da her bakımdan yalnız bırakılmaktadır. Radyo ise kendi temelini çok yetersiz bir anlayış ve uygulama ile kurmuştur. Ama bu arada da müzikten özellikle başlangıçta da, şimdi de çok yararlanmaktadır. Ya televizyonumuz? Onun yararlanacağı bir başka alan, bir başka uygulama ya da deney yoktu, 1968 yılı yaklaşırken. O kendi temelini tümünden yaratmak zorundaydı. Ama televizyon radyodan hiç mi yardım alamazdı? Nitekim Haluk Şahin "Birlikim" adlı dergideki bir yazısında ilk televizyoncuların radyodan geldiğini ve "radyocu" olduğunu söylüyor. Ne denli yanlış bir gözlem! Gerçi ilk televizyonda çalışanlar arasında radyodan gelen 7 (sonra 9 oldu) yapımcı vardı. Bir de ben... Ama gerek bu arkadaşlarım ve ben, gerek diğer ilk TV yapımcıları, hepimiz, TV eğitimi görmüştük. Ama Ankara'da çıkan "Toplum" dergisindeki bir yazıma yanıt veren, 1971 döneminin TRT Genel Müdürü Musa Ögün, benim TV öğrenimimi yok sayacak ve beni Amerika'da gördüğü tiyatro eğitimi TRT'ye "TV eğitimi" diye kabul ettirmekle suçlayacaktı. Evet, ilk televizyonun tüm yapım ve teknik elemanları şöyle ya da böyle bir TV eğitimi görek görev gelmişlerdi. Ama elbette, hiçbirimiz daha önce TV yayını yapmamış, hele bir TV birimini ilk kez yayına hazırlamamıştık. İşte böyle bir "acemilik"le, daha önce ülkemizde "profesyonel" anlamda bir deneye ve uygulamaya sahip olmayan yepyeni bir kitle iletişim aracını yayına başlatacağıktık. Gerçi İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından kurulan tesislerde 9

İlk köy izlenceleri çekiminde film kamerası köylülerin ilgisini çekiyor.

Temmuz 1952 günü başlatılan, haftada bir gün amatör anlayışla yayın yapan, sonra çeşitli nedenlerle yayınına ara veren, hatta Ankara Televizyonu olarak bizim de iki üç yayınımları yayımlanmak üzere gönderdiğimiz bir TV birimi vardı. Ama bu uygulamadan her hangi bir biçimde Ankara Televizyonu için yararlanmamız mümkün olamazdı. Ne var ki, 12 Mart Muhtırası'ndan sonraki TRT yönetimi İstanbul Teknik Üniversitesi'nin TV vericisinden yararlanarak İstanbul'daki ilk TV yayınlarını başlattı ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nin bu katkısını da o günlerde ve daha sonraları önemsememeye çalıştı.

Türkiye'de daha önce bir TV uygulaması ve geleneği olmadığına göre, ilk TV yayınlarını başlatacak olan TRT'nin de bu konuda yeterli, ayrıntılı ve uzun bir hazırlık çalışması yapması gerekirdi. Ama 6 Ekim 1967 günü, TRT Yönetim Kurulu tarafından ilk TV birimini yayına başlatmak amacıyla göreve atandığımda, 1 Mayıs 1964 gününden beri böyle ayrıntılı, bilimsel, mesleki ve yeterli bir hazırlık çalışmasına başvurulmamış olduğunu gördüm. Ama ben göreve başlarken, "Batı Almanya ilk TV yayınına başlatabilmemiz için bir de TV vericisi armağan etti. Bu verici Yenimahalle'deki Dededoruk tepesine yerleştiriliyor. İş biter bitmez de ilk yayına geçeceksiniz." dendi. "Bu verici ne zaman yayın yapacak duruma gelir?" biçimindeki soruma, "İki, üç ay sonra." diye bir yanıt verildi. Bir başka anlatımla, ilk yayın hazırlığını yapabilmem için kesin bir süre

bile verilemiyordu. Burada "ben" diyorum, çünkü 6 Ekim 1967'de TRT'nin Mithatpaşa Caddesi 49 sayılı TV binasında göreve başladığımda, daha ilk TV personeli kesin ve belirli olarak tamamlanmamış, özellikle yapım elemanları henüz saptanmamıştı. Binada yaklaşık 150 teknik eleman vardı. Bunlardan kimileri İtalya'da ve Batı Almanya'da eğitim görmüştü. Geriye kalanlar ise aynı binada Batı Alman teknik uzmanlar tarafından eğitilmekteydi. Yapım elemanları ise TRT'nin radyo ve haber merkezi yöneticileri tarafından düzenlenen bir sınav ve "mülakat" ile seçilmişler ve benim göreve geldiğim günlerde de BBC uzmanları tarafından yürütülen bir kursta eğitime başlamışlardı. Bu kursu "başarıyla" bitirenlerle, "iki, üç ay sonra" tamamlanacağı sanılan verici sayesinde yapacağımız yayın için "TV izlencesi" hazırlayacaktık. Zamanla bir bir tanıyacak olduğum, bu ilk TV izlenice ve yapım elemanlarının, TRT'nin radyo ve haber yöneticileri tarafından, televizyonculuk mesleğinin ve askerlik hizmeti gibi gereklerin hiç gözetilmeden seçildiğini de anlayacaktım. Bir kez, çoğu genç kızdı. TV yayıncılığı gibi ağır, yıpratıcı ve yorucu bir meslekte genç kızlar ve kadınlar "yapımcı ve yönetmen" olarak pek çalışmazlar. Ancak yardımcı görevlerini alırlar. Elbette bu bir kural değildir ama, ziyaret ettiğim 27 ülkedeki TV yönetimlerinde kadın yapımcı ve yönetmenlere çok ender rastlamışım. Ankara Televizyonu'nun erkek yapımcı ve yönetmenlerinden çoğu da henüz as-

kerlik hizmetlerini yapmamış gençlerden seçilmişti. Tam görevlerine ısındıklarında askere gitmek üzere televizyondan ayrılmak zorunda kalacaklardı. Üstelik, kadın ya da erkek, tüm ilk TV yapımcı ve yönetmen adaylarının çoğu yaşamlarında ilk kez Ankara Televizyonu'nda çalışmaya başladıklarından, daha önce edindikleri her hangi bir deneye de sahip değillerdi. Ama eğer onların gençliklerinden gelen umut ve enerji olmasaydı, ilk üç yayın yılının zorluklarına da bu denli güç bir uygulamayla herhalde karşı koyamazdık.

Ne var ki, bu enerji dolu, ama deneyimsiz yapım personeli gerektiği gibi yönetebilmek olanaklarından da yoksundu Ankara Televizyonu. Bir yanda ilk yayının hazırlıkları yapılırken, onlar henüz kısa süreli bir TV kursunda yetiştirilmekteydiler. İkincisi, başlarında tüm TV yayını ve yapım işlerinden ve personel, malzeme, muhasebe, vs. gibi "yönetimsel işlerden" sorumlu olacak bir yönetici vardı. O da bendim. Daha önce Ankara Radyosu'nda çalışmış ve çeşitli nedenlerle Ankara Televizyonu'na geçmiş, ama yine de yabancı ülkelerde en çok bir yıllık TV eğitimi görmüş kadrolu 7 yapımcıyla ilk TV örgütünü kurmaya ve yayın düzenini oluşturmaya çalışıyor, öte yandan da Devlet Personel Dairesi'ndeki ve Maliye Bakanlığı'ndaki toplantılara katılarak ilk TV biriminde bulunması gereken kadroların çıkarılması için uğraşıyorduk. Personelciler ve Maliyeciler, TRT'nin ilk TV örgütünü de herhangi bir devlet dairesi gibi görüyorlar ve "Niçin o denli çok yapımcı kadrosuna gerek var? Biraz daha az olsun." ya da "Dekorator ne demek? Dekorator de olmasın." diyorlardı. Onlara işin öyle olmadığını anlatmak günler alıyordu. Sait onlara mı? TRT'nin üst yönetimi de bu kadro önerilerini, Devlet Personel Dairesi'ne ya da Maliye Bakanlığı'na sunmamızdan önce gözden geçirmeye özen gösteriyordu ama, onlara da "stüdyo yönetmeni" kimdir, ne iş yapar, bunu anlatmak için saatlerce uğraşmak gerekiyordu. Devlet Personel Dairesi'ne gidecek önerilerimizi daha önce gözden geçiren bir TRT üst yöneticisi, "stüdyo yönetmeni" kadrolarına takmıştı. "Ne iş yapar bu stüdyo yönetmeni?" diye sorup duruyordu. "Stüdyo yönetmeni"ni ne yaptım, bu TRT yetkilisine anlatmadım. Adam "yetkiliydi", ama TV çalışmasını hiç bilmediği için, anlamıyordu. Tam tepemden ateşler çıkmak üzereyken, "Ben Fransa'da TV çalışmalarını bir kez stüdyoda izlemiştim. Hiç böyle birinden

Devlet Tiyatrosu Sanatçılarından Sönmez Atasoy ve artık aramızda bulunmayan Suat Taser, ilk TV oyunlarından birinin provasında

söz edilmedi." deyiverdi. Ben de bundan yararlanıp hemen sordum: "Stüdyoda başında kulaklıkla oradan oraya koşan birini gördüğünüzü anımsıyor musunuz?" TRT "yetkili"nin gözleri parladı: "Evet." Hiç soluk almadan konuştum. "İşte stüdyo yönetmeni odur." Böylece de, "stüdyo yönetmeni" kadrosunu TRT Genel Müdürlüğü'ne kabul etti-rebildim. Biz bu gibi işlerle uğraşırken, Dededoruk'daki vericinin yapımı da, yol olmadığından ötürü çok zor koşullar altında tırmanılan tepenin üzerinde, kar yağışına karşın özveriyle sürdürülüyordu.

Hiç olmazsa, 1965 yılından başlayarak ilk TV biriminin hazırlığını yapabilecek durumda olmasına karşın, kılını kıpırdatmamış olan TRT yönetimi, nedense biz çalışmayı hızlandırdıktan sonra birdenbire televizyona aşırı bir özen göstermeyi

akıl etti. "Deneme yayınları" döneminde yürürlüğe konmak üzere küçük bir örgüt şeması hazırlamıştım. Bu ilk örgüt taslağına göre TRT'nin ilk TV birimini hizmetin ve yayıncılığın gereklerine göre bölümlere ayırıyordum. Böylece hem ilk TV yapımcıları arasındaki işbölümünü gerçekleştirecek, hem de hizmetin yürütmesini sağlamak için gerekli ön adımların atılması sağlanacaktı. Bu, son derece küçük ve basit bir örgüt taslağı idi. Gerçekte, bu gibi işleri hep TRT Genel Müdürlüğü'ne onaylatmak gerekirdi. Ama o günlerde, Devlet Planlama Teşkilatı'nın da televizyona henüz "evet" dememiş olmasından ötürü, TRT'nin "T"sini oluşturan televizyonun hukuksal bakımından kurulması olanaksızdı. Bu nedenle de, "istediğin gibi yap" denmişti bana. Ama bu ilk örgüt şeması yukardan duyulmuş ve ilgi

çekmiş olacak ki, TRT Genel Müdürlüğü'ne çağrıldım ve konu hakkında bilgi vermem istendi. Verdiğim bilgiden sonra, anlamını bir türlü sezemediğim bir iki soru soruldu ve konunun bir de "yetkililerce" incelenmesi istendi. O denli yalnız ve sıkışık bir durumdaydım ki, TRT'deki "yetkililerin" işi nasıl zorlaştıracaklarını ve yokuşa sürececeklerini düşündüğümünden hemen ilk aklıma geleni söyledim: "Şu sırada ilk TV yapımcılarına kurs veren BBC uzmanlarına gösterdim bu örgüt önerisini. Çok beğendiler." Ve konu kapandı. Bundan sonra da TRT Genel Müdürlüğü ilk hazırlıkların nasıl gittiğini, işleri kolaylaştırmak için neye gereksinimimiz olduğunu ya da ilk yayın gününde ne gibi izlenceler yayınlayacağımızı hiç merak etmedi ve ilgilenmedi. En çok hayret ettiğim nokta, TRT Genel Müdürlüğü'nün 31 Ocak 1968 günü akşamı yayımlayacağımız ilk izlencelerin neler olacağını merak etmemesi ve yayından önce de sormayı düşünmemesidir. Bu kayıtsızlığa ve ilgisizliğe çok da üzülüm. Ama sonra üzüntümün ne denli yersiz olduğunu anlamakta gecikmeyecektim. Çünkü aynı TRT Genel Müdürlüğü bir buçuk yıl sonra TV izlencelerini yayından önce tam beş kez denetlemeye başladı.

Gerçekte, ilk TV biriminin bu denli karmakarışık bir TRT yönetimi döneminde doğması da büyük bir talihsizlikti. Televizyonun başlangıcı için 1964-1968 yılları arasında tutarlı bir hazırlık yapılmayışının nedenleri arasında da aynı TRT yönetiminin beceriksizliği, vurdum-duymazlığı ve dağınıklığı vardır. TRT, 1 Mayıs 1964 günü kurulduktan sonra radyoların yönetimi ve yayınların düzenlenmesi ve sonra da bu radyo yayınlarının yürütülmesinde gerekli olan ön araştırma, hazırlık çalışması ve planlama yapılmamıştı. Oysa TRT'nin ilk kuruluş ve görev yönetmeliğinde bir "Program Etüd ve Planlama Dairesi"ne yer verilmiş, bu "Daire"ye bir başkan ve bir iki görevli atanmış, ama nedense yönetmelik hiçe sayılarak özellikle "planlama" işlemi hiç başlatılmamıştı. "Program Etüd ve Planlama Dairesi"nde çalışan Yalçın Yalvaç adlı bir görevli bana, boş oturmak-tan sıkıldığını ve bu "Daire"yi çalıştırmayan TRT yetkilisini mahkemeye verdiğini söylemişti. TRT'de ayrıca özerkliğin en gerekli kurallarından biri olan "kendi kendine denetimi" sağlayacak olan "teftiş" 6 yıldan beri yapılmamış, kurum kötü yönetim sonucunda, daha kuruluşunu tamamlamadan, "yeniden örgütlenme"ye muhtaç bir duruma

getirilmişti. Ama en önemli eksiklik "planlama" alışkanlığının, yönetmeliklere karşın, TRT'ye yerleştirilmemiş oluşuydu. Salt "yayın planlaması" değil, "mali planlama" bile yapılmamıştı. İşte bu durumdaki bir kurumun, televizyon için 1965 yılından başlayarak teknik, idari ve izlençe alanlarında ayrıntılı ön araştırmalar ve planlar yapması, TV yayınlarını besleyecek olan izlençe kaynaklarını araştırması ve sonunda da bilimsel ve mesleki yollarla ilk yayın tarihini ve haftada kaç gün, her gün kaç saat yayın yapılacağını ve bu yayının amaçlarının neler olabileceğini saptamasını beklemek boşunaydı. Gerçi TRT'nin daha ilk kuruluş yıllarında bir "TV Dairesi Başkanlığı" kurulmuştu ama, bu "Daire" de elindeki az sayıdaki eleman ve olanakla ancak 1963 yılında Batı Almanların verdiği stüdyo aygıtlarını önce Ulus Meydanı'ndaki şimdi Köy İşleri Bakanlığı olarak kullanılan binanın en üst katına koymaya kalkmış, sonra da küçük bir TV stüdyosu kompleksine dönüştürülen Mithatpaşa Caddesi'nde bir gün başlaması düşünülen ilk yayınların "izlençe gereksinimi"ni ve yönetsel yapısını 1964-1968 yılları arasındaki ilk TRT yönetimi düşünmemişti. Sonunda da iş gelmiş ve "verici bitince, ilk TV yayınları da başlasın" görüşüne dayanmıştı.

Bu amaçla göreve başlatıldığım 6 Ekim 1967 günü ilk vericinin yayına hazır olduğu günden kısa bir süre sonra ilk yayına başladığımız 31 Ocak 1968 günü arasında 118 gün vardır. İşte ilk yayının hazırlığı da bu 118 gün içinde yapılmıştır. En gerekli hazırlıklar en kısa sürede yapılırken, Ankara Televizyonu'nun ilk yapım ve teknik elemanlarının çoğu sürmekte olan kurslarda birer "televizyoncu" olarak yetişmekteydiler. İdari yapı ise ancak bir buçuk yıl sonra kurulacaktı. Bu nedenle de TV izlencelerinde TRT dışından yararlanacak olduğumuz sanatçı, sunucu, vb. kişilere ödenecek ücretleri önce saptamak, sonra bu ilkeleri bir yönetmelik durumuna getirmek ve muhasebemiz olmadığı için de TRT Genel Müdürlüğü birimleri tarafından ücretlerin zamanında ödenmesini sağlamak yine bize düşüyordu. TRT Genel Müdürlüğü, ilk TV birimi için kesin bir bütçe ayırmaktan da kaçınmıştı. Ama bana 10 bin liralık harcama yetkisi verildi. Yayıncılığa ek olarak bir de bu 10 bin liralık bütçelerin hesabını kovalamak gerekiyordu. O yıllarda ilk TV yayınlarının aylık bütçesinin ortalama 150 bin lirayı tuttuğu göz önünde bulundurulursa, 10 bin lirayı bulan

her harcamadan sonra hesabı kapa-manın bana yüklediği çalışmayı düşünün. Para konusunda çok dikkatli olduğum için, ne denli sıkıntılı bir işin başıma yıkıldığını tahmin etmek zor olmasa gerek. Fakat bu işteki dikkatimi hiç bir zaman azaltmadığıma sonraki yıllarda çok sevinecektim. 1971'de görevden alındıktan sonra, TRT aleyhine açtığım davada bana karşı kanıt toplamaya çalışan TRT Genel Müdürlüğü, bu 10 binlik hesapları ve daha sonra kurduğumuz ilk TV İdari İşler Müdürlüğü'nde benim imzam ile yapılan harcamaları tam dört buçuk ay süreyle dört müfettişe inceletti ve bir açık aradı. Böyle bir açık bulunsaydı, ne olacaktı? TRT Genel Müdürlüğü bana herhalde bir de "Hırsız" ya da "para bakımından güvenilmez" damgasını yapıştırarak ve bizleri bir de öyle karalamaya çalışacaktı.

1964-1968 arasındaki dönemi hiç hazırlık yapmadan geçiren; ancak bir iki plansız çabayla yetinen; tüm hazırlıkları 118 güne sığdırmaya zorlanan; ilk yayın günlerinde ve yılında bizi yukarıda sıralamaya çalıştığım, ama hepsini yersizlik dolayısıyla belirtmediğim sorunlarla boğuşmaya terkeden ve ancak 1969 yılının Kasım ayından sonra, Ankara Televizyonu üzerinde çeşitli baskılar yaratarak bu ilk TV biriminin sorunlarını ağırlaştıran TRT Genel Müdürlüğü'nün ilk TV yapımcılarına ve teknik elemanlarına karşı tutumu da son derece olumsuzdu. Yukarıda, Devlet Personel Dairesi'ne ve Maliye Bakanlığı'na ilk TV örgütünün kadrolarını onaylatmak için nasıl sıkıntı çektiğimizi anlatmıştım. Sonunda bu kadro önerileri Maliye Bakanlığı'nın yüksek katına çıktı ve televizyondan önceki TRT yönetimi ile TRT Genel Müdürlüğü arasında sürüp giden çekişme sonucunda, Maliye Bakanı Cihat Bilgehan'ın masasında takıldı kaldı. Hükümet bu kadroları, TRT'ye inat olsun diye onaylamadı. Bir iki kez Maliye Bakanı ile görüşmek üzere makamına gittiğimizi anımsıyorum. Bir türlü kendisiyle görüşmek mümkün olmadı. Ama Özel Kalem Müdürü'nden kadro önerilerinin Bakan'ın masasında olduğunu öğrendik. Bu sırada, ilk TV yapımcıları ile teknik elemanların kursları sona ermek üzereydi. Eğer Demirel Hükümeti, bu kadro önerilerini onaylarsa, kapanış sınavında başarı gösteren teknik elemanlar ya da kursta ders veren BBC uzmanlarından "geçer" notu alanlar, yeni onaylanmış kadrolara hemen atanacaklardı. Ama Hükümet onayını hiç vermedi. Bu nedenle de TRT Genel

Müdürlüğü, aralarında "geçer" not almamış yaklaşık 10 yapımcı adayının da bulunduğu tüm elemanları "gündelik"le çalıştırma kararını aldı. Ama yayın başladıktan ve tüm yapımlar bu "kadrosuz" yapımcılar ve teknik elemanlarla yürütülürken, "gündelikçiler" aralarında birleşip, sendika kurunca, TRT Genel Müdürlüğü'nün onlara karşı tutumu da, TRT Hukuk Müşavirliği'nin olumsuz davranışları sonucunda değişti. "Gündelikçiler" konuyu mahkemeye değin götürdüler. Çağdaş çalış-ma koşulları bunu gerektiriyordu. Ama bu sırada da ilk yayınlar başlamıştı. Gündelikle çalışanlar TRT Genel Müdürlüğü ile kozlarını paylaşırken, biz de bir yandan yine onlarla beraber yayınları sürdürüyorduk. Sonunda, açılan davayı kadrosuz elemanlar kazandı ve TRT Genel Müdürlüğü yaklaşık 1 milyon liralık bir kayba uğradı. O sırada da TRT Genel Müdürlüğü "özerkliğin" verdiği yetkiyle kadrolarını kendi kendine çıkarma yetkisine sahip oldu ve tüm kadrosuz elemanları ve aynı zamanda da, bizim gibi, radyo kadrolarında bulunan ve yaptığı görevden çok daha başka adlar taşıyan TV elemanları da yeni ve yetkileri resmen belirlenen kadrolara atandı. Ama yayın başlayalı tam bir buçuk yıl olmuş ve bu durum yeni televizyonun gelişmesini her bakımdan engellemişti. Üstelik, TRT Genel Müdürlüğü, kadrosuz elemanların sendika kurmasını ve aleyhte dava açmasını hiç unutmadı. Öcünü de bu girişimin öncülerini 1971 yılından sonra TRT'den çıkararak aldı.

Tüm bu hazırlıksızlığa, TRT içinden ve dışından gelen çağdaş baskılara ve engellemelere karşın, Ankara Televizyonu, çeşitli olumsuzluklara karşın nasıl bir TV yayınının yapılabileceğini, çok ilginç ve çekici yerli yapımlarla belirgin olarak ortaya koymuştur. Ama o dönemin önemi salt bu gerçekte yatmıyor. Ankara Televizyonu'nun yayınları, aynı zamanda da, "özerklik" anlayışının ve uygulamasının salt siyasal baskılara karşı kullanılan bir "zırh" olmadığını da sergilemiş ve "özerklik" kavramının bir de "üreticinin ortaya çıkardığı izlencelerin ve filmlerin içeriği hakkında söz sahibi olması ve bu nedenle de üretim biçimini de kendisinin ayarlaması gerektiğini", bir başka anlamıyla "üretime katılma koşulunu ve ilkesini" de ilk kez gündeme getirmişti. Bu nedenle TRT Televizyonu'nun ilk üç yıllık uygulaması hakkında daha söylenmesi gereken pek çok şey var. Ama onları da ya başka bir yazıda ya da bir kitapta sergilemek mümkün olabilir. ■

“BAZI AYDINLAR” A HİTABEN “YORGUN SAVAŞÇI” OLAYINA KATKI

■Varlık ÖZMENEK

NEDEN, niçin yakıldı?
Nasıl? Nerede? Ne zaman?...
Bir sorun ya da olay irdelenir-
ken sorulabilecek en temel, en yalın
sorulardır bunlar. Yanıtlarının da
aynı yalınlıkta ve içtenlikle bulun-
ması gerekir.

"Yorgun Savaşçı" adlı film den
söz ediyoruz tabii.

TRT Genel Müdürü Macit Ak-
man -tabiri mazur görün- çor harbi
bir açıklama yapmıştır. Şöyle:

"- Yorgun Savaşçı adlı filmi yak-
tığınız söyleniyor, doğru mu?

- Evet doğru. Ben Yorgun Sa-
vaşçı adlı filmi imha ettirdim.

- 80 milyon liraya mal olduğu
söylenen film, nasıl imha edilir? Ya
ileride lazım olursa.

- Önce U-matik bir video kop-
ya çıkarttım. Arşive koydurdum.
Ondan sonra elimizde bulunan film
çalışmasını ve artıklarını imha ettir-
dim..."¹

TRT Genel Müdürü "Neden?" so-
rusuna da son derece açıklık getiri-
yor. Şöyle:

"- Sakıncalı bulundu... Devletin
emniyetini düşünerek yayınlanma-
ması ve ancak, bir kopyasının gerek-
tiği zaman incelenmesi amacıyla
saklanması karar verdim. Böyle
olması gerekiyordu. Yorgun Savaşçı
olayı bitmiştir..."²

TRT Genel Müdürü Akman hiç-
bir kuşkuya yer bırakmayacak ka-
dar net konuşmaktadır. Kendisine
sürekli "Niçin yaktın?" diye soran-
lara şu son derece açık yanıtı ver-
mektedir:

"- Ben yakmadım. Basın men-
supları sorduğunda 'yaktım' deme-

dim, 'yakıldı' dedim. Ama 'yaktım'
dediğimi yazdılar. Öyle yayınlandı.
Söylediklerim çarpıtılırsa, ben ne
yapabilirim. 'Yaktım' sözcüğünün
anlamı ile 'yakıldı' sözcüğünün anla-
mı eş midir?..."³

Görüldüğü gibi Akman, olayın
duyulduğu günlerde "imha ettirdim"
şeklinde konuşurken, daha sonra
yakma eyleminin kendisinin dışında
olduğunu anlatma gereksinimi duy-
maya başlamıştır. Bu, önemli bir
ayrıttır ama olayın temel doğrul-
tusunu etkileyecek nitelikte de-
ğildir.

Olayın TRT Genel Müdürü ya-
nında fazlaca bir sisli yanı yoktur.

Filmin nerede, nasıl, kimler tara-
fından yakıldığı sorularını açıkla-
maya herhalde mezun değildir TRT
Genel Müdürü. Ve de herhalde, yine
kendilerinin belirttiği gibi "devletin
emniyeti" söz konusu olmalıdır!...
Bu noktadaki açıklık da şöyledir:
"Nokta'nın yaptığı araştırmaya gö-
re dizi, TRT Genel Müdürü Macit
Akman'ın da söylediği gibi üst ma-
kamların emri üzerine, bir önceki
hafta TRT dışında bir yerde yakıla-
rak yok edildi..."⁴

* * *

Yakılan filmin devamı niteliğin-
deki filmin "yönetmeni" tarafında
ise bir hayli çekim ve kurgu hatası
vardır sevgili okuyucu. Filmin yö-
netmeni Halit Refiğ'e gelmeden ön-
ce filmin Görüntü Yönetmeni Gani
Turanlı'nın acısına katılmamak ola-
naksızdır tabii. Hangimiz şu acıyı
paylaşmaz ki:

"- Her sanatçının kalıcı olma ar-

zusu vardır... Ben filme 6 ay emek
verdim... Ben bu filmi para kazan-
mak arzusuyla çekmedim. Filmin
kalıcı olmasını arzu ediyordum..."⁵

Yönetmene gelince... "Yorgun
Savaşçı"ya beş yıl emek verdiğini
söyleyen Halit Refiğ'in derin acısı-
nı, -fazlaca bireyselleştirme eğilimi-
ne karşın- en az onun ölçüsünde
paylaşmamak mümkün müdür? Bu
duyarlılığın yaygınlığı, derinliği ve
ortaklaşılması çok önemlidir. Ama
ilk önce söz konusu trajedinin genel
yapısı iyi bilinmeli, iyi irdelenmeli-
dir. Oysa Halit Refiğ hiç de bunun
peşinde görünmemekte; hâlâ, ge-
reksiz olmamakla birlikte olayın ka-
ranlılığını aydınlatmaya fazlaca kat-
kıda bulunmayacak şu soruları sor-
maktadır TRT Genel Müdürüne:

"- Niçin yaktınız? Siz bu filmin
bir karesini olsun seyrettiniz mi?
(Akman bu soruya yine kısa ve özlü
yanıt veriyor: 'Hayır seyretmedim'.)
Eğer filmde sakıncalı unsurlar varsa,
bu sakıncalı kısımları ortadan kal-
dırmak için çekime neden müdahale
etmediniz? Eğer senaryoda sakın-
calı gördüğünüz bir taraf var idiyse,
rejisörü ile bu konuda, senaryonun
bir satırı, bir kelimesi üstüne bile ne-
den tartışmadınız?..."⁶

Amacım, kesinlikle Halit Refiğ'in
acısına tuz-biber ekmek değildir
ama, bu sorular okyanusta batmış
geminin kaptanı tarafından "Parma-
ğında dolama çıktı, doktor nerede
acaba?" şeklindeki sorusuna benze-
mektedir.

Ya şu ters yönlü tepkiye ne de-
meli:

"- Fiili tahrip olayından çok ön-
ce fikri tahrip başlatılmıştı, diyen
Refiğ, bazı aydınlarımızın 'prensi-
p olarak film yakılmasına karşıyım'
türü yaklaşımlarını 'sulusepken' bir
davranış olarak niteledi..."⁷

Doğrusu, Halit Refiğ'in sözünü
ettiği "bazı aydınları" savunmak ba-
na düşmez. Ama Sayın Refiğ'in de
bir başka "bazı aydın" türünden ol-
duğunu üzümlere söylemek zorunda-
yım. Ne yapacaklardı o bazı aydın-
lar? Üzerine gaz döküp, kendilerini
mi yakacaklardı film gibi. Üstelik,
TRT Televizyonunda 1968-1972
yılları arasında yapımcı ve yönet-
men olarak çalışmış olan ve Musa
Öğün'ün Genel Müdür olduğu dö-
nemde çıkartılan "Yangın Talimat-
namesi"nin 121. maddesine ve yine
"devletin emniyeti"ne dayanılarak
işine son verilmiş birisi olarak söy-
lüyorum bunları. "Yangın Talimat-
namesi"ne dayanılarak işine son ve-

rilen diğer arkadaşlarım Koray Düz-
gören, Yavuz Gökmen, Yavuz Kürk-
çü, Erdoğan Alkan ve Gülseren Er-
gün ile birlikte benzer gerekçelerle
işlerinden edilen Melih Aşık ve
Adem Yavuz (Kıbrıs hareketinde
hayatını kaybeden bu sevgili karde-
şimizin adı İstanbul şehir hatların-
daki bir vapura verildi sonraları)
adına mevcut bir tepkiyi dile getir-
mek, kişiselleştirmek değildir ama-
cım. Bizlerin dört yıl boyunca tele-
vizyon için çekilmiş ve yayınlanmış
100'ü aşkın ve onbinlerce metre
filmleri nerededir, ne olmuştur aca-
ba? Sorunu buralara ve daha gerile-
re götürmezsek, "yakılma" filminin
banyosunu gereğince yapmamış
oluruz. Eğer böyle bakılırsa Halit
Refiğ'in şu sözleri pek haklı olur:

"... Bu filmin niçin yakıldığı an-
laşılsa o zaman ülkemizde fikir, sa-
nat ve kültür meselesi daha gerçek
boyutlarla açığa çıkar. Bence bu-
nun niçin yakıldığını araştırmak,
gerçekten memlekete büyük hizmet
olur. Yoksa, yakılmış bir filmin ar-
dından, yakılmalı mı, yakılmamalı
mı, 'yakılması ne kadar kötü oldu,

çok üzüldük' demek, meseleye bir
açıklık getirmez. Üzüldük, hayır ni-
çin? 'Niçin' anlaşıldığı zaman, suç-
luluk belgeleri de ortaya çıkacak-
tır..."⁸

"Yorgun Savaşçı" adlı filmin yö-
netmeninin bu sözlerine daha gerile-
re gitmek zorunluluğu kaydıyla har-
fi harfine katılıyorum.

Böyle önemli bir sorunda çabala-
rımızın ortaklaşmasını da diliyorum.

Ancaak, Sayın Refiğ, bu sözle-
rinin hemen ardından, "Basındaki
tepkilere gelince... Çok romantik
buluyorum. Genellikle tepkiler 'Tür-
kiye'de sanat eserleri yakılmamalı-
dır'a dayanıyor. Türkiye'de böyle
bir usul, adet yoktur. Sanki böyle
bir adet varmış da 'Yorgun Savaşçı'
da bu yakılanlar arasında sadece bi-
riymiş gibi ele alınıyor. Halbuki bu
şahsıma münhasır bir olay..."⁹ de-
mektedir.

İşte "bazı aydın" tavrı, bencilliği
ve dar bakışlılığı böyle örneklenir:
Cehennemin bütün ateşi Halit Refiğ
için yakılmıştır sanki!...

Bu sözlerde adı geçen basını sa-
vunmak da bana düşmez. Bana ka-
lırsa basın, kendi performansı adına
"yakılma" olayını şaşırtıcı bir du-
yarlılıkla bile ele almıştır. "Değerli
basın"ın benzeri olaylara yaklaşımı
meçhul değildir.

"Türkiye'de böyle usul ve adet"
lere gelince: Bu usul ve adetler yeni
değildir Sayın Refiğ. Bakınız "Ma-
beyn Başkatipliğine, yani Saraya
yollanmış, 7 Mayıs 1902 tarihli bir
belgeden özetler" diyor, değerli
araştırmacı Hıfzı Topuz "100 Soru-
da Türk Basın Tarihi" adlı kitabında:

"Encümeni Teftiş ve Muayene"
nin el koyduğu 150 çuval kadar ki-
tap ve belgenin önce Kağıthane böl-
gesinde yakılıp yok edilmesi öngö-
rülüyordu. Sonra bundan vazgeçildi,
kitapların Milli Eğitim Bakanlığı ar-
kasındaki bahçede, bir demir kafes
içinde yakılması uygun görüldü. Fa-
kat ne kadar dikkat edilirse edilsin,
yanarken bazı kağıtların havaya da-
ğılacağı ve çıkacak dumanların da
dışardan yangın sanılacağı üzerinde
duruldu. Çünkü geçen yıl bazı bel-
geler bahçede yakılırken tulumbacı-

TRT Televizyon arşivinde bulunmayan filmlerden birinin çekimi: Temmuz 1968 - Çanakkale Seddülbahtı. Yönetmen: V. Özmenek; Kameraman: Kemal Gonca

TUTANAK

15.2.1972 Günü 12.00 saatte son verildiği ve bu hususta kendisine tebliğat yapılan Varlık Özmenek Biletindeki bir kısımla Pratişma Bölümü ile ilgili film malzeme v.s. araç ve gereçler Bölüm Şefi Meral Savcı'ya teslim edilmiştir. Ayrıca Varlık Özmenek Objektif Bölümünden Araştırma Bölümüne getirilen beraberinde getirilmiş olduğu 1. adet Çelik Dolap Başbakan 3. kat eski Araştırma Bölümü koridorunda asıldığında açığa çıkan şahsi eşyaları teslim edilmiş program cene şahsi eşyaları ile olan film malzemeleri sıra ile aşağıya çıkarılmıştır.

1. adet Büyük Zafer isimli Film ve Ses Bandı
1. er adet Yurtta Sulh Cihanda Sulh Film ve Ses B.
1. er adet Aliminyum Şehir Film ve Ses Bandı
68 Adet Milli Mücadeleye ait 25x40 ebadında Fotoğ.
18 Adet programla ilgili Fotoğraf
15 Adet programla ilgili Film ve Ses arkları
15 Adet Klasör - Çelik dolap. içinde şüpheli olarak şüpheli ve şüpheli olan 10 yazılıp belgeler Çelik dolap üzerine yerleştirilerek Çelik dolap kilitlenmiş olup işbu tutanak mahallinde tanzim ve imza altına alınmıştır. 17.2.1972 Saat 11.40

Hilmi Demir Varlık Özmenek
Çelik Dolap anahtarı tutanakta eklenmiştir.

lar bunu yangın sanıp işi karıştırmışlardı. Bu yüzden kitap ve belgelerin Çemberlitaş Hamamında yakılması uygun görülmüştür. Çünkü Bakanlığın mahzenine açılan bir geçitten hamamın külhanına geçilebilir. Kitaplar böylece hiç kimse görmeden hamama taşınabilecektir. Encümen Başkanı Abdullah Hasip Efendi hazretleri ile Meclisi Maarif Üyesi İbrahim Efendi ve İlkokullar Müdürü Şükrü Bey bu işin uygulanmasını izleyeceklerdir..."

Başka bir belge:
"150 çuval zararlı belgenin kimse görmeyecek şekilde Çemberlitaş Hamamına taşınması için bugün Bakanlığın bahçe duvarında bir geçit açıldı, saat altı buçukta belgelerin yakılmasına başlandı ve vaktin müsaadesi ve külhanın alabildiği ölçüde saat on buçuğa kadar 13 çuval yakıldı. Belgeler tamamen kül haline getirildikten sonra üzerine su dökülüp mahvedildi..."

Başka bir belge:
"Bugün saat 12.00 de toplandı.

Akşam saat 10 buçuğa kadar 22 çuval yakıtıldı. Her ne kadar yanan belgeler bir kül yığını haline geldiyse de, hamam külhanında iz bırakılmaması için üstüne su dökülürülerek çamur haline getirildi. Sonra Bakanlığın yanındaki bahçede kazılan çukurun içine doldurularak üzeri toprakla örtüldü...(8 Mayıs 1902)"

Bir belge daha:
"Bugün de sabahleyin 12'den akşam 12'ye kadar zararlı ve yasak edilmiş kitaplardan beş çuval yaktık. Böylece yakılan kitap ve risalelerin sayısı 165 çuvala yükseldi... (12 Mayıs 1902)"¹⁰

Görülebileceği gibi maalesef bir gelenek mevcuttur.

* * *

Gelelim bizim filmlere.
"Onlar da yakıldı" diyemem. Belgem yok; bu konuda Macit Akman gibi dobra dobra konuşmuş bir yetkili de yok. Sadece, fakat önemli soru işaretleri var. Musa Ögün'ün

TRT Genel Müdürü olduğu 1973 yılında Televizyon Dairesi Arşiv Şubesi Müdürlüğü, "TV Arşiv Şubesi-ne Yeni Gelen Film ve Video-Bantların Bibliyografyası" adlı yayına başlıyor. Yılda iki kez yayınlanan büyük boy kitapların 2. sayısının "Önsöz"ünde şöyle deniliyor:

"Kuruluşundan bu yana, Müdürlüğümüze gelen veya geçmiş yıllarda yapıp, şubemizde titizlikle inceleyip detayları çıkarılan film ve videobantların bir kısmı Mayıs 1973 ayında modern kütüphanecilik ve arşiv kurallarına göre hazırlanmış bir bibliyografya ile tüm ünitelerimize duyurulmuştu. Bu kez sunulan bibliyografya öncekinin devamıdır..."¹¹

Bibliyografyaların 1. sayısının "Önsöz"ünde ise şöyle deniliyor:
"Altı ayda bir olmak üzere yılda iki kez, fasikül halinde yayınlanan bu bibliyografyalar, arşivlenen yeni film ve video-bantları yapımcılarına duyurmak ve arşivden kolaylıkla faydalanmalarına yardımcı olmak amacı ile hazırlanmaktadır..."¹¹

1973 yılından 1978 yılına kadar yılda iki kez, bu tarihten sonra 1981 yılına kadar da yılda birer kez yayınlanan toplam 14 adet bibliyografya incelendiğinde televizyonun ilk yıllarında çekilmiş çok önemli sayıdaki filmin arşivde bulunmadığı görülecektir. Örneğin benim yapımcı, yapımcı-yönetmen ya da yönetmen olarak imzama taşıyan ve o yıllarda televizyonda gösterilmiş programlara bu bibliyografyada rastlayamadım. Bibliyografyanın sonundaki "yapım adları dizini" ve "yapımcı ve yönetmen adları dizini"nde sadece benim değil, Melih Aşık, Adem Yavuz, Yavuz Gökmen, Yavuz Kürkü, Erdoğan Alkan adlarına ve filmlerine de rastlanmıyor. Bibliyografyanın birinci sayısında, işine son verilen arkadaşlardan Koray Düzgören ile Gülseren Ergün'ün sadece birer programlarına ait filmler yer alıyor. Hemen ekleyelim. O yıllarda televizyona dışarıdan program yapan Teoman Erel ve Altan Öymen'e ait filmler, programlar da yoktur arşivde.

Konuya ışık tutabilirse, bir belgeyi de, imla hatalarıyla, aynen sunalım:

"TUTANAK
15.2.1972 Günü işine son verildiği ve bu hususta kendisine tebliğat yapılan Varlık Özmenek'in (soyadımız yanlış yazılmış) üzerindeki bir kısım Araştırma Bölümü ile ilgili film, malzeme v.s. araç ve gereçler Bölüm Şefi Meral Savcı'ya teslim edilmişti; Ayrıca Varlık Özmenek objektif bölü-

lümünden Araştırma bölümüne getirilen beraberinde getirmiş olduğu 1. adet Çelik dolap Onar Han 3. kat eski Araştırma Bölümü koridorunda açıldığında adı geçene şahsi eşyaları teslim edilmiş program Müdürlüğüne ait olan Film malzemeleri sıra ile aşağıya çıkarılmıştır.

1 er Adet Büyük Zafer isimli Film ve Ses bandı.
1 er adet Yurtta Sulh Cihanda Sulh Film ve Ses B.
1 er adet Aliminyum Şehir Film ve Ses Bandı
68 Adet Milli Mücadeleye ait 25x40 ebadında Fotoğ.
18 Adet programla ilgili Fotoğraf
15 Adet programlarla ilgili Film ve ses arkları

15 Adet Klasör Çelik dolap. içinden çıkartılarak sayılmış ve isimleri sıra ile yazılıp tekrar Çelik dolap içersine yerleştirilerek Çelik dolap kilitlenmiş olup işbu tutanak mahallinde tanzim ve imza altına alınmıştır. 17.2.1972 Saat 11.40

Hilmi Demir Varlık Özmenek
Not: Çelik Dolap anahtarı tutanakta eklidir."

Evet bu sayfalarda fotokopisine yer verdiğimiz tutanak bu. Tutanakta devir alan olarak imzası bulunan Hilmi Demir, TRT'de "Sivil Sa-

vunma Uzmanı" olarak çalışan görevlidir.

Şimdi gelelim soruna. Tutanakta adı geçen ve yapım-yönetimleri bana ait olan bu filmler TRT arşivinde yoktur. Filmlerden "Büyük Zafer" adını taşıyan 30 Ağustos 1970 yılında Ankara Televizyonu'nda yayınlanmış olup, beğenilmiş olacak ki, 30 Ağustos 1971 günü yayına başlayan İstanbul Televizyonu'nun ilk programı olarak da yayınlanmıştı. "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" adlı film ise, o yıllarda kopyası çıkartılarak İran'a gönderilmişti.

* * *

Görüldüğü gibi filmimizi yıkadıkça ilginç sahneler çıkmaktadır ortaya.

Nerededir bu filmler?
"Yangın Talimatnamesi"ne dayanılarak TRT'den uzaklaştırılan televizyon programcılarının filmleri nerededir?

Korkarım "Yorgun Savaşçı"nın yanında dırlar.

Televizyonun özellikle ilk üç yılına ait filmler hemen hemen ortada yoktur. Ben bilgi ve belgelerime dayanarak söylüyorum: İşimize son verildiği Şubat-1972'ye kadar bu

filmler televizyonda bulunuyordu ve Musa Ögün de, yaklaşık 1 yıldan beri Genel Müdür bulunuyordu.

Bugün Sayın Halit Refiğ'in acısını fazlasıyla paylaşıyor, olayı "ben-merkez"e çekmeden, ülkemizin kültür, sanat yaşamı sahipliği adına biz'leşmek gereğine inanıyorum. Yoksa Türkiye'de çok filmler yok olur, yakılır. Bizim filmleri birlikte bulamazsak, aramazsak "Yorgun Savaşçı"nın Yönetmeni'nin acısını paylaşamayız. Ama buna ilkönce kendisinin karar vermezi lazım gelir. Ve "bazı aydınlar"ın hayatın vechelelerini öğrenmeleri lazım gelir... ■

- 1-Nokta, 28 Kasım - 4 Aralık 1983, Sayı 40, s. 24
- 2-Aynı sayı
- 3-Sanat Olayı, Ocak 1984, Sayı 20, s.57
- 4-Nokta, 28 Kasım - 4 Aralık 1983, Sayı 40, s. 25
- 5-Aynı sayı
- 6-Sanat Olayı, Ocak 1984, Sayı 20, s. 56 - 57
- 7-Milliyet Sanat, 15 Aralık 1983, s. 25
- 8-Sanat Olayı, Ocak 1984, Sayı 20, s.58
- 9-Aynı sayı
- 10-Hıfzı Topuz, 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, Mart 1973, s. 63
- 11-Televizyon Dairesi Arşiv Şubesi Müdürlüğü Yayınları, 1973, Sayı: 1-2

Fröbel, Wallerstein, Magdoff, Frank, Hoh Altwater, Camilleri, Oppenheimer, Canning, Y. Öner
DÜNYA EKONOMİSİ, BUNALIM VE SİYASAL YAPIL (Derleme)

Korkut BORATAV
İKTİSAT POLİTİKALARI VE BÖLÜŞÜM SORUNLARI
İktisat Yazıları

Gündüz VASSAF
DAHA SESİMİZİ DUYURMADIK
Avrupa'da Türk İşçi Çocukları

HURRIYET BİLDİRGELERİ
Magna Charta'dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine

Ensignia/Calderon/Rivera
FRIEDMAN MODELİ KISKACINDA ŞİLİ 1973-1981

Andre Gunder FRANK
FRIEDMAN'A AÇIK MEKTUP

M. SÖNMEZ
TÜRKİYE EKONOMİSİNDE BUNALIM
Kitap I - II

Lothar RATHMANN
ALMAN EMPERYALİZMİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ
Rosa LUXEBURG
TÜRKİYE ÜZERİNE YAZILAR

Nicos POULANTZAS
İspanya, Portekiz ve Yunanistan'da GEÇİŞ SÜRECİ

Livia ROKACH
İSRAİL'İN KUTSAL TERÖRÜ
İsrail'in ilk Başbakanı Moşe Şaretz'in Anıları (Yakında çıkıyor)

GÜNEY KORE MODEL OLABİLİR Mİ?
Önsöz: Dieter SENGHAAS
(Yakında çıkıyor)

Fröbel/Heinrichs/Kreye
ULUSLARARASI YENİ İŞBÖLÜMÜ VE SERBEST BÖLGELER
M. SÖNMEZ
TÜRKİYE'DE SERBEST BÖLGE KURMA GİRİŞİMLERİ

Taner BERKSOY
AZGELİŞMİŞ ÜLKELERDE İHRACATA YÖNELİK SANAYİLEŞME

Rosa LUXEBURG
SİYASAL YAZILAR

James CONNOLLY
ULUSAL SORUN / Seçme Yazılar

BELGE YAYINLARI
Atasaray 406, Nuruosmaniye Cad. Cağaloğlu, İstanbul
Genel Dağıtım: CEMMAY

TELEVİZYON ÇOCUĞUNDAN SONRA VIDEO ÇOCUĞU

■ Erol MUTLU

HER şaka belli bir gerçeği dile getirir. Çok yaygın bir Amerikan şakası vardır: Televizyonları bozulan bir aile, televizyontamir edilene kadar aç kalmış. Nedeni de, televizyonda reklamları izleyemeyen annenin ne pişireceğini bilememesi. Türkiye'de televizyon bu düzeyde değilse de, yaklaşık bir etki gücüne sahip artık. Çocuklar, televizyonda gördükleri dizi film entrikalarını canlandırıyorlar aralarında oynarken; toplumun en ciddi kurumlarında "Toranaga"lardan "Orhanaga"lar türetiliyor: "Ceyar" sözcüğü bilinen bir kişilik tiplemesi olarak Türk dili sözlüğünde kendisine bir yer ayrılmayı gerektirecek yaygınlığa ve "saygınlığa" ulaşıyor; "Flamingo Yolu" toplumda belli bir ahlak anlayışına göre yaşama tarzını betimleyen bir deyim oluveriyor ve televizyonun daha nice karakterleri, dizileri, ürünleri, izlenceleri, güldürüleri günlük yaşamda varlığını sürdürüyor. Kısacası, insanlar bir araya geldiklerinde, her akşam kendi evlerinde ve aynı ayn, ama gerçekte ortaklaşa paylaştıkları bir düzeyde, televizyon kültürü düzeyinde sürdürüyorlar iletişimlerini; yeni iletişimler en kolay biçimiyle bu düzeyde başlıyor ve kuruluyor. Pek bir çaba harcamayı gerektirmeyen, kolayca saptayabileceğimiz bu örneklerin sıklığı ve yoğunluğu, diliyle, düşün yapısı ve çerçevesiyle televizyonun kültürleşim süreci içindeki işlevine ilişkin yeterli bilgi veriyor bize. Elbette ki, bu işlevin

yönü, gücü ve ölçüsü konusundaki değerlendirmeler daha çaplı bilimsel araştırmaları gerektirmektedir. Ama, sadece şöyle bir sağa sola bakarak ve yakın çevremizi gözleyerek, Türkiye'de televizyon kültürünün çok uzun zamandır etkisini sürdürdüğünü ve bu etkinin giderek de güçlendiğini söyleyebiliriz. 1970'lerle birlikte, Amerikalıların "tüp çocuk"² dediği, bizim "televizyon çocuğu" diye adlandırmayı yeğlediğimiz bir kuşak serpilip, boy atmaya başladı Türkiye'de. Ve on yıl gibi görece kısa bir süre sonra, televizyon çocuğu daha tam olgunlaşmadan, yeni bir kuşağın, "video çocuğu"nın doğum sancılarını hissedilmeye başladı.

VIDEO TEKNOLOJİSİNİN ÖNKOŞULLARI

İletişim teknolojisindeki her yenilik, bilim ve teknikte belli bir gelişme düzeyini öngerektirir. Ama yeni bir iletişim formunun varlığı, bir ölçüde de, toplumsal yapının gereksinimiyle bağlantılıdır. Basılı kitabın, Hristiyanlığın büyük bunalım döneminde ortaya çıkması, gazete formunun, kapitalistleşme sürecinde merkez ile çevre arasındaki iletişim bunalımına bir çözüm gerektiği dönemde bugün bildiğimiz biçimini alması; radyonun toplumsal yapıdaki yığınsallaşma dönemine denk düşmesi, elbette basit rastlantılar olarak değerlendirilemez. Teknolojik yeniliklerle top-

lumsal yapı arasında böylesi bir gereksemeye dayalı bağıntının varlığı, iletişim teknolojisindeki gelişmeler açısından bir kuramsal çözümleme çerçevesi sağlamaktadır. Ama Türkiye'deki iletişim teknolojilerine ilişkin yenilikler bu tür genel geçer bir kuramsal çerçeve içine rahatlıkla oturtulamamaktadır. Çünkü, Türkiye, bilim ve teknolojiyi ithal eden bir ülkedir. Dolayısıyla, radyo, televizyon ve en yeni kitle iletişim teknolojisi olan video, önce bilim ve teknoloji üreten ülkelerde ortaya çıkacak, yaygınlaşacak ve sonra da Türkiye'ye ithal edilecektir. Bu düzeyde, artık, toplumsal yapının böylesi bir teknolojiyi gereksinip gereksinmediği sorusu anlamını yitirmekte, bu sorunun yerini, bu yeniliğin toplumsal yapı içinde nasıl işlediği, etkilerinin ne olduğu sorusu almaktadır. Bununla birlikte, video dünyasına bunca hızlı bir biçimde girmemiz, toplumsal yapının böylesi bir yeniliğe açık olduğunu düşünmemizi gerektirmektedir. Tattillerini geçirmek için akın akın yurda gelirken yanlarında bir de video cihazı getiren Avrupa'daki "gurbetçilerin" katkısı küçümsenemez elbette. Ama bu katkının, belirleyici değil, sadece süreci kolaylaştırıcı bir işlevi olduğu da belirtilmelidir.

Televizyon teknolojisinin varlığı ve televizyon yayın tüketiminin belli bir düzeyin üzerine çıkması, bu teknolojinin -bir anlamda- yan ürünü olan videonun kolayca yaygınlaşması için gerekli önkoşulları hazırlamıştır zaten. Ama videonun Türkiye'de böylesine bir hüsn-ü kabul görmesinde en önemli etken TRT yayınları olmuştur. Televizyon yayınlarını değerlendirdiğimizde, televizyon izleyicilerinin bu yayınları ikame edecek benzer bir iletişim aracına yönelmelerinin çok doğal olduğunu görüyoruz.

Türkiye'deki televizyon yayınlarının, videonun hızlı yaygınlaşmasına iki yönlü etkisi olmuştur. Bu etkilerin -TRT yayın siyaseti açısından- olumlu yönü, televizyon yayınlarının altını çizen politikayla yaratılan popüler izlence tutkunu izleyicilerin tüketim istemlerinin ne süre olarak, ne de nicelik olarak karşılanamamasıdır. Bu geniş izleyici kitlesi, TRT Televizyonunun yayınladığı yabancı dizilerden, en alt düzeydeki kitle kültürü ürününü izlencelerden genelde hoşnut olmakla birlikte, yayının süresi ve sayısı, tüketim talep ve kapasitesinin çok altında kaldığı için, ortaya çıkan boşluğu videoyla kapatmaktadır. Video, video firmalarının ürettiği şarkılı, türküllü izlencelerin yanı sıra, batı televizyonlarında yayınlanan

tüm dizileri, eğlence, şov, güldürü izlencelerini izleme olanağı sağlamakta ve kitle kültürü tüketicisi videoyu televizyona yeğlemektedir.

Televizyon yayınlarının videonun yaygınlaşmasına olumsuz etkisi, televizyon yayınlarının niteliğiyle doymayan izleyici talebinin video teknolojisinin sağladığı nitelikli izlencelerle karşılanabilmesidir. Video, dünya televizyonlarında yayınlanan düzeyli dizileri, belgeselleri, sanat değeri olan eski ve yeni pek çok sinema filmini izleme olanağı vermektedir.

VIDEO TÜRKİYE'DE

Türkiye, sessiz sedasız ama çok hızlı girdi video dünyasına. Üstelik Türkiye'nin video dünyasına girdiği de oldukça geç farkedildi. Oysa, 1980 yılından başlayarak, yurda yılda ortalama 250 000 video cihazı sokulmaktaydı. Ülkeyi kısa sürede

yüzbinlerce video cihazının doldurmasına karşılık, video iletişiminin boyut ve öneminin geç farkedilmesinin nedeni, videonun, diğer kitle iletişim araçlarından ayrılan bir özelliğinden kaynaklanmaktadır. Gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları, herşeyden önce merkezi bir yayıcıyı gerektirmektedir. Böylesi bir merkez kurulması, bu iletişim formlarının üretim ve dağıtımını gerçekleştiremez. Örneğin, televizyonun Türkiye'de yeterince bir hazırlık dönemi geçirilmeksizin yayına başladığı genellikle onaylanan bir görüştür. Bununla birlikte, televizyon yayınının başlayıp başlamaması uzun bir süre tartışılmış, kısa da olsa bir kapalı devre, sonra yine kısa bir deneme yayını yapılmış ve sonuç olarak kamuoyu bu olaya hazırlanmıştır. Ülkede bulunan TV alıcısı sayısı 1960'lardan başlayarak her yıl artmış olmakla birlikte, merkezi yayıcının 1968'de

faaliyete geçişiyle Türkiye televizyon dünyasına girmiştir. Oysa video merkezi bir yayıcıyı gerektirmemektedir. Video dünyasına girebilmek için, bir gösterici cihaz (TV alıcısı), bir kaydedici ve okuyucu cihaz (video) ve kayıt ve okuma yapılacak bir bant yeterlidir.

Özellikle yabancı ülkelerde çalışan işçiler aracılığıyla yurda sokulan video cihazlarına (donanım)³ ek olarak, 1983'den itibaren cihaz montaj-üretimini başlamasıyla, Türkiye video dünyasına iyice girmiştir. Bugün Türkiye'de 1 milyon üzerinde video cihazının bulunduğu, ortalama beş izleyici üzerinden, yaklaşık 5 milyon sürekli video izleyicisinin bulunduğu tahmin edilmektedir. Video bandına kaydedilen izlence malzemesi (yazılım) üretim ve dağıtım işiyle uğraşan video şirket ve kulüplerin sayısının 2500-3000 dolayında olduğu, bunların yılda 50-60 milyar Türk Lirası dolayında iş hacmi bulunduğu hesaplanmaktadır. Bugün için, bu alanda kesin rakam vermek mümkün değildir. Çünkü, video yazılım üretim, satım ve dağıtımını belirleyen yasal bir çerçeve henüz çizilmemiştir. Bu ölçüde parasal boyutlara ulaşan pazar, büyük bölümüyle resmi piyasanın dışında biçimlenmektedir. Üstelik hiç bir yasal yaptırım, sorumluluğu olmayan video yazılım pazarına her gün yeni girişimciler katılmaktadır. Çünkü video bant çoğaltım işlemi, teknolojinin yapısı gereği çok kolaydır. İki adet video cihazı olan, eline geçirdiği bantları çoğaltıp, satabilir, kiralayabilir ve böylelikle vergisiz, zahmetsiz paralar kazanabilir. Bu uç örneği bir yana bırakacak olsak da, video iletişiminin ne bu ticari yönünün, ne de içeriğinin tam olarak denetlenmesi mümkün değildir. Video teknolojisinin doğasında bulunan bu denetlenememezlik özelliği, videonun kitle iletişiminde getirdiği yeni bir boyuttur.

VIDEO VE KİTLE İLETİŞİMİNDE YENİ BOYUTLAR

Kitle iletişim sürecini niteleyen özelliklerden biri, iletişimin merkezi ve tek yönlü olmasıdır. Mesajlar bir merkezde üretilir ve buradan yayılır. Kitle iletişiminin ikinci özelliği ise, toplumsal erkin, yayınlanan mesajlar üzerindeki denetim gücüdür. Video teknolojisi, yapısı gereği, kitle iletişiminin bu iki belirleyici niteliğinin dışında kalmaktadır. Video iletişimi, merkezi bir yayıcı gerektirmez. Üstelik tüketici, üretime

geçerek kitle iletişiminin tek yönlülüğünü de ortadan kaldırabilir.⁴ Buna ek olarak, video iletişiminin denetlenmesi çok zordur. Tek tek bantların denetlenmesi, tek tek evlerde nelerin izlendiğinin saptanması mümkün değildir. Dolayısıyla, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarından farklı bir özelliği vardır videonun. Ve bu özelliğiyle de, kitle iletişim sürecinde niteliksel değişimlere yol açan yeni bir boyut getirmektedir. Video çocuğunun gelişiminde ulaşılacak sonuçları, videonun kitle iletişimine getirdiği bu yeni boyut bağlamında öngörmek gerekmektedir.

OLUMLU MU, OLUMSUZ MU?

Denetim gücü, tüketicinin belli bir merkeze bağımlı olmaması, neredeyse sonsuz seçme olanağının bulunması —ve hatta kendisinin üretim yapabilmesi— ilk bakışta videonun çok demokratik bir kitle iletişim aracı olduğu görüşünü desteklemektedir. Bununla birlikte, videonun bu demokratik niteliğinde olumlu yönlerle birlikte, bazı olumsuzluklar da bulunmaktadır. Bu olumsuzluklar, video üretiminin piyasa ekonomisine belirlenen niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Piyasa ekonomisinin, satılan mal, en nitelikli ve en değerli maldır anlayışıyla videonun denetlenemezlik özelliği birleştiğinde, pornografik ve en sudan kitle kültür ürünlerinin video aracılığıyla kolay ve yaygın biçimde tüketimi söz konusu olmaktadır.

Video çocuğunun ne tür bir kültürel yaratık olacağını, video iletişiminin demokratik yapısındaki bu olumsuz ve olumlu yönler arasındaki savaşım belirleyecektir. Bu belirlenim sürecinde, elbette ki, TRT Televizyonu yayınlarının da önemli bir etkisi olacaktır. Her yeni iletişim biçiminin, kendisinden önceki iletişim biçimlerine bir çekidüzen verdiği gözönüne alınacak olursa, Türkiye'de video-televizyon rekabetinin sonuçları merakla beklenmelidir. Çünkü, video çocuğunun kültürel bir acube olmaması, TRT televizyonunun nitelik, nicelik ve öncelikle de anlayış olarak (yani videonun kitle iletişimine getirdiği olumlu demokratik boyutlarla) kendini yenilemesine de bağlıdır.

Videonun denetlenemeyen olumsuz yönleri, bir ölçüde de olsa ancak böylelikle sınırlandırılabilir. ■

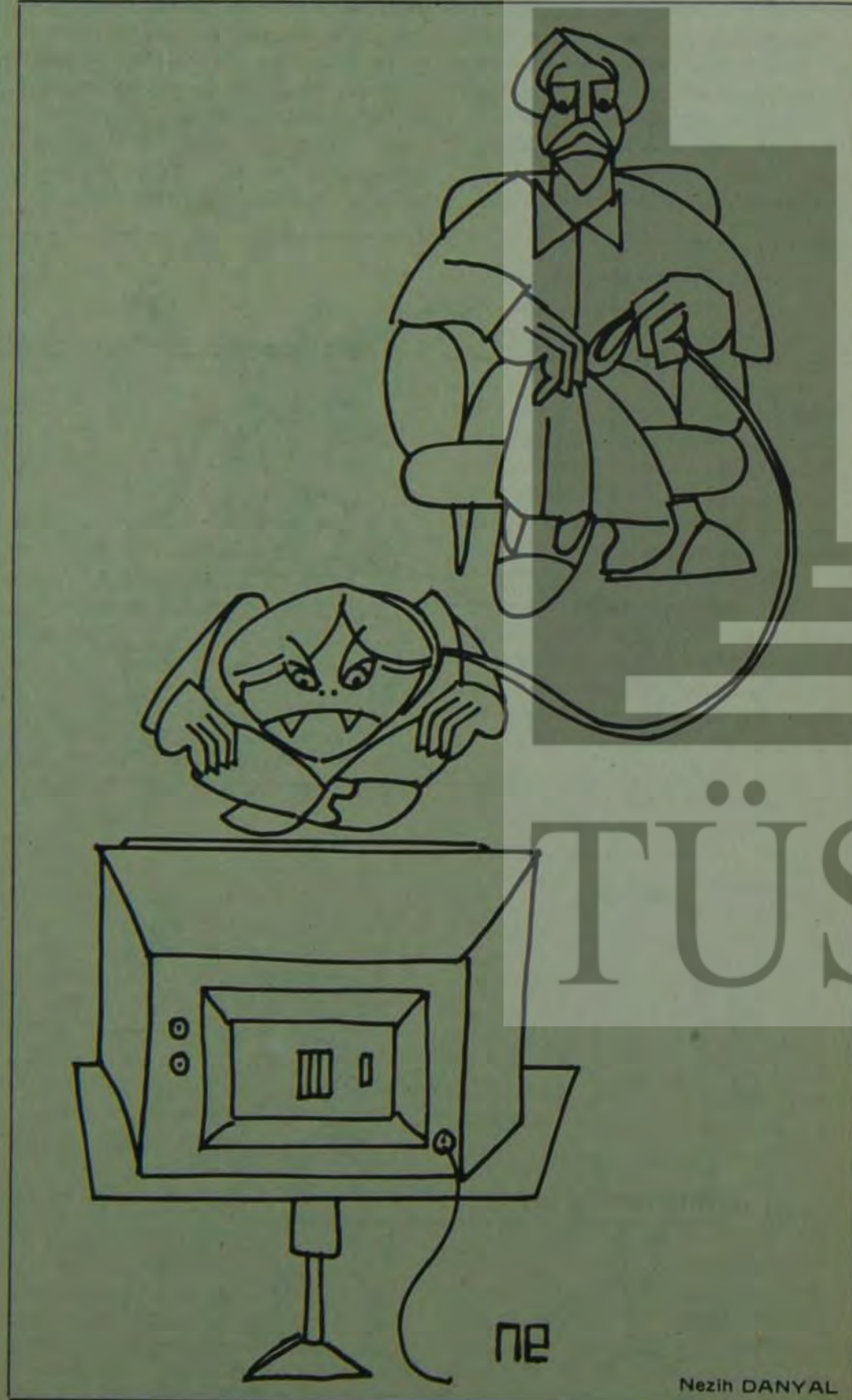
1- Televizyon izlencelerinin ömrü çok kısa sürmektedir. Dolayısıyla, izlenice karakterleri de, yayın süresince

çok büyük bir üne kavuşmakla birlikte, yayın sona erdiğinde bu ürün büyüklüğüne koşut bir hızla toplumsal bellekten silinip gitmektedirler. Bununla birlikte, burada önemli olan, herhangi bir televizyon ülüsünün kendi adı değil, o karakterin değişik adlarla her değişik izlencede yenisinden üretilmesidir.

- 2- "Tüp Çocuk" deyimi, suni döllenmeyle dünyaya getirilen bebekleri tanımlayan "tüp bebek" deyimine karıştırılmamalıdır. "Tüp Çocuk" deyimi, televizyon alıcısının resim tüpünden hareketle, televizyon tutkunu olarak yetişen çocuklar için kullanılmakta ve Amerika'da belli bir kuşağı tanımlamaktadır.
- 3- "Donanım", "hardware" karşılığı olarak; "yazılım" ise "software" karşılığı

olarak kullanılmıştır.

- 4- Aslında bu potansiyel bütün kitle iletişim araçlarında mevcuttur. Örneğin bir radyo alıcısı aynı zamanda potansiyel bir radyo vericisidir de. Bazı küçük teknik değişikliklerle verici işlevini de görebilir. Videoda ise, bireysel izlenceler üretmek, teknolojinin bugün ulaştığı düzeyde, diğer kitle iletişim araçlarına oranla çok daha kolay ve ucuzdur. Piyasada, çok çeşitli nitelikte ve çok çeşitli fiyatlarda video kameralar satılmaktadır. Bununla birlikte, üretilecek bireysel video izlencelerinin dağıtımı konusu, piyasa ekonomisinin koşullarıyla belirleneceği için, videonun bu imkanı konusunda o kadar da iyimser olmamak ve bu imkanı teorik planda varsaymak gerekmektedir.

Nezir DANYAL

BOŞINANÇLAR ve BİLİM

■ Isaac ASIMOV

Çeviren : Güney GÖNENÇ

Ünlü ABD'li yazar Isaac Asimov ülkemizde daha çok bilim-kurgu romanlarıyla tanınıyor. Oysa Asimov'un 200'ü aşkın kitabının yarısından çoğu bilim-kurgu türünün dışındadır. Bu sayımızda Asimov'un özgün başlığı "Vur Plastiğe!" olan bir makalesini sunuyoruz. Asimov, başka bir çok yazısında olduğu gibi bu makalesinde de boş inançlar karşısında akılcılığın savunusunu yapmaktadır. Türlü türlü kör inanç dergisinin ve kitabının piyasayı sardığı; yalnızca bir tek büyük gazetesinin yıldız falına ayırdığı sütunlara harcanan kağıdın bir aylık tutarının onbin tirajlı 52 sayfalık bir kültür dergisinin aylık kağıt tutarının yüz katı olduğu; mistik içerikli dergilerin Milli Eğitim Bakanlığı'na okullara tavsiye edildiği; toto-loto-lotarya kültürünün topluma aşılarmaya çalışıldığı; "uçan daireler", "dünyanın gizli kalmış sırları", "tanrıların arabaları", "şeytan üçgenleri"nin pek revaçta olduğu; başbakanların evlerinde falcı konuk ettikleri günümüzde Asimov'un bu yazısının güncellik kazandığı kanısındayız. Asimov makalelerini ilerdeki sayılarımızda sürdürmeyi tasarlıyoruz. BS.

EN sevdiğim öykülerden biri (hiç kuşkusuz yakıştırma bir öykü bu, yoksa nasıl anımsardım?) Profesör Niels Bohr'un çalışma masasının arkasındaki duvarda asılı at nalına ilişkin olan öyküdür.

Bir ziyaretçi nala şaşkınlıkla baktıktan sonra sormadan edememişti: "Profesör Bohr, siz dünyanın en büyük bilim adamlarından birisiniz. Bu nalın size uğur getireceğini inanıyor olamazsınız."

"Elbette inanmıyorum," diye cevap vermiş Bohr, gülümseyerek, "böyle saçmalıklara bir an olsun inanmam. İnana da, inanmayana da uğur getirir dediler de, onun için astım nalı oraya."

Benim de tatlı bir zaafım vardır, hiç vazgeçemediğim bir alışkanlık: Tahtaya vurmak. Esaslı bir laf ettiğimde, ya da şansımın yaver gittiğine ilişkin bir söz söylediğimde üç kez vurmak için telaşla tahta ararım çevremde.

İyi ve kötü talihi belirleyen cinleri ve ruhları uygun biçimde yatıştırmayı ihmal ederek şansıyla öğünmeye kalkacak gafiller için pusuya yatmış bekleyen şeytani tahtaya vurmakla uzaklaştırabileceğime bir an için bile olsun inanmıyorum elbet. Ama yine de bir düşünelim: Ne kaybederiz tahtaya vurmakla?

Sonuçta, tahtanın bir yapı gereci olarak gittikçe daha az kullanılır olmasından, bu yüzden de böyle acil durumlarda gittikçe daha zor bulunulmasından huzursuzluk duymaya başladım. Bu durum beni ciddi bir sinir bozukluğuna doğru götürüyordu. Neyse ki bir dostumun geçenlerde farkında olmadan söylediği bir söz beni kurtardı.

"Son günlerde işlerim bayağı tıkrında gidiyor" demişti arkadaşım, sonra da "vur plastiğe!" dedi, masanın yanına üç kez tıklattı parmağını.

Aman tanrım! Birden beynimde bir şimşek çaktı. Doğru! Çağdaş dünyada ruhlar da çağdaşlaşmış olmalı. Dünyadaki ormanların yarısı öğütülüp kürdan ve gazete kağıdı yapıldığına göre kutlu ormanları kutlu kılan (ve tahta tıklatma geleneğine yol açan) o orman perilerinin de çoğu işsiz kalmış olmalıydı.* Hiç kuşkusuz bu periler artık polimerleşmiş plastikten fiçılarda kuruyorlardır evlerini ve elbet "vur plastiğe" denince şevkle hizmete koşacaklardır. Bu yöntemi herkese salık veririm.

* Kimileri tahtaya vurma geleneğinin Kutsal Haç'a dokunmayı simgelediğini söylerler. Ben buna hiç inanmıyorum. Kanımca bu alışkanlık Hristiyanlıktan önceki dönemlerden kalmadır.

Ama tahtaya vurma bir dizi inançtan yalnızca bir tanesidir. Bu inançlar öylesine rahatlatıcı, kişiye öylesine güven duygusu vericidir ki, insanlar en hafif etkenle, hatta hiç bir neden yokken bunlara sarılırlar.

Böyle bir "Güvenlik İnancı"ni destekler görünen her belirtiye, bu belirti ne kadar zayıf ve saçma olursa olsun, hemen dört elle sarılır. Bir Güvenlik İnancını yıkmaya yönelik her kanıt, bu kanıt ne kadar sağlam ve mantıklı olursa olsun, hemen itilip defedilir. (Gerçekten de, eğer bir Güvenlik İnancına karşı gelen kanıt çok güçlü ise, o kanıt ileri sürenlerin başına çok işler gelebilir.)

Bu nedenle, herhangi bir yaygın inancın değerlendirilmesinde o inancın bir Güvenlik İnancı olup olmadığının gözönünde tutulması çok önemlidir. Eğer Güvenlik İnancı ise yaygınlığı hiçbir anlam taşımaz, üstelik o inanca iyice kuşkuyla bakmak gerekir.

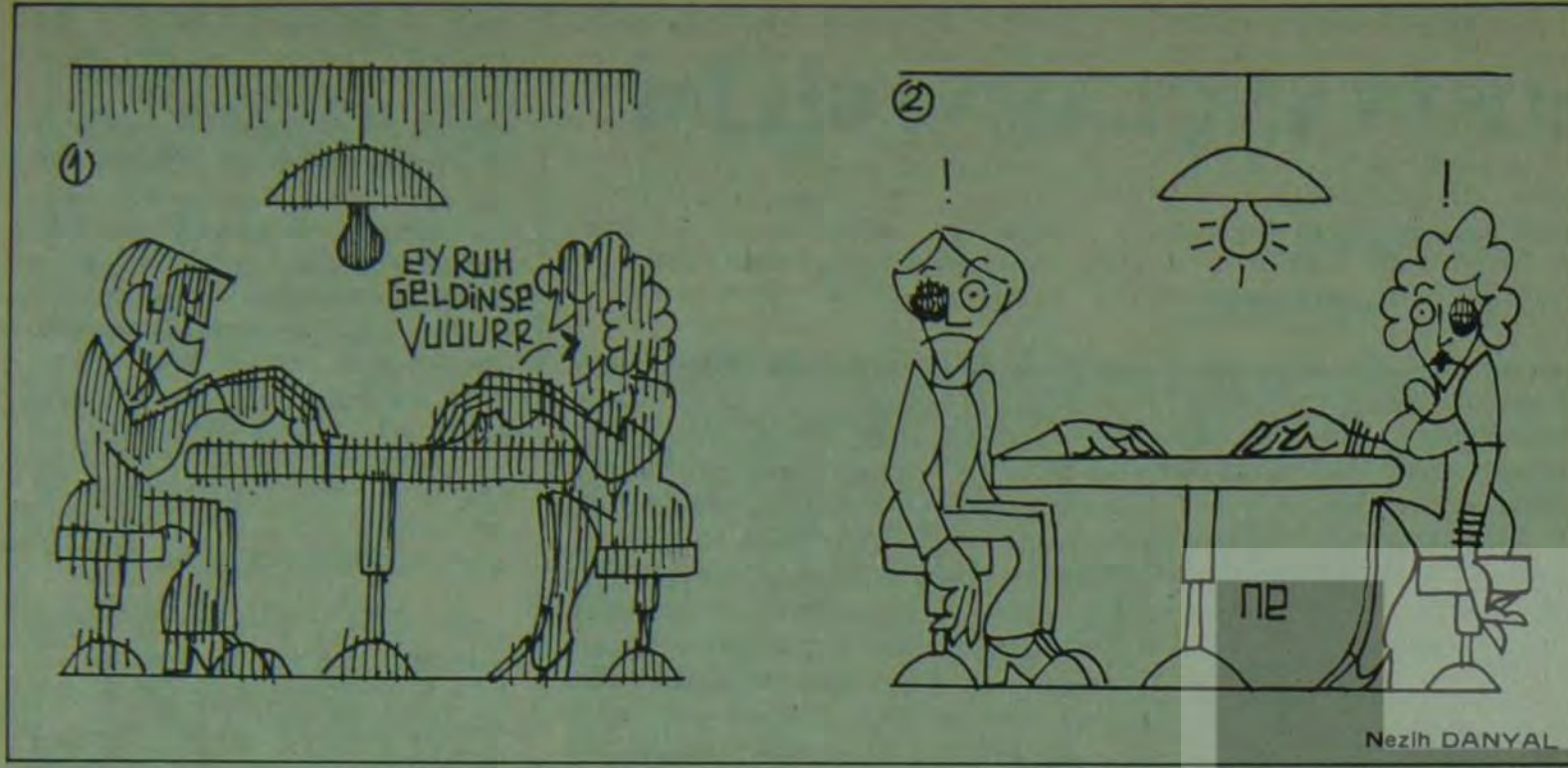
Böyle bir inancın doğru olması da, elbet, olanaklıdır. Örneğin ABD'nin dünyanın en zengin ve güçlü ülkesi olduğu düşüncesi Amerikalılar için pek rahatlatıcı bir düşüncedir. Bu inanç, (Amerikalıların) bu Güvenlik İnancı, gerçekten de doğrudur.

Ne var ki, evren gerçekten de bizim için güvenliksiz bir yerdir ve genel ilke olarak Güvenlik İnancıların yanlış olması daha olasıdır.

Örneğin sigara tiryakileri arasında bir anket yapılsa tiryakilerin hemen hepsinin sigara ile akciğer kanseri arasındaki ilişkinin hiç de kesin olmadığına iyiden iyiye inandıkları görülecektir. Sigara fabrikatörleri arasında yapılacak bir anket de aynı kesin sonucu verecektir. Bu da doğal değil midir? Aksine inanmak birincileri sağlık yönünden, ikincileri ekonomik yönden güvenliksiz duruma düşürmez miydi?

Ben küçükken biz çocuklar eğer elimizdeki şekeri ya da çikolatayı sokağın pis çamuruna düşürürsek hemen dudaklarımıza değdirip göğeye doğru kaldırdık mı ("Tanrıya doğru öpmek" denirdi buna) şekerin tertemiz ve sağlıklı hale geliverceğine inanırdık. Buna mikroplar hakkındaki tüm bilgilerimize karşın inanırdık, çünkü bilirdik ki, eğer buna inanmazsan o şekeri yiyemezsin ve inanan biri çıkıp yiyecektir şekeri.

Doğaldır ki, bir Güvenlik İnancını destekleyen kanıtları herkes ko-

laylıkla bulup çıkarabilir. "Dedem tam yetmiş yıl boyunca günde bir paket sigara içti, öldüğünde de en sağlam yeri ciğerleriydi". Ya da "Jerry dün şekeri Tanrıya doğru öptü, bugün de kırk metre yarışında birinci geldi."

Eğer dedeniz otuz altısında akciğer kanserinden ölmüşse, ya da Jerry koleraya yakalanmışsa, hiç dert değil; o zaman başka örnekler anımsar onları dile getirirsiniz.

Ayrıntılarda boğulmamak için ben tüm bu alanı kapsadığını sandığım altı genel Güvenlik İnancı saptadım. Sayın okuyucu -eğer bulabilirse- bunlara bir yedincisini rahatlıkla ekleyebilir.

1 Sayılı Güvenlik İnancı: İnsanlığı korumaya özendirilen ya da zorlanabilen doğüstü güçler vardır.

Boşınanların temelinde bu inanç yatar.

İkel bir avcı toplum avın bazen bol bazen kıt olduğunu gördüğünde, ya da ikel bir tarım toplumunda bir yıl kuraklık olmuş, ertesi yıl da bolluk gelmişse, bütün bu işleri insanüstü bir gücün düzenlediğinin varsayılması -daha iyi bir inanç bulunamadığına göre- pek doğal görünür.

Doğanın kendisi kaprisli olduğundan, çeşitli tanrıların, ruhların, şeytanların da (adına ne dersanız deyin) kaprisli oldukları sonucuna varılır. Onların bu savruk güçleri, şu ya da bu yoldan, insanlığın gereksinimlerine uymaya ikna edilmeli ya da zorlanmalıdır.

Bu iş kolay olur mu hiç! Bu iş toplumun en bilge, en deneyimli kişilerinin bütün ustalıklarını ortaya koymalarını gerektirir. Böylece, ruhları ustalıkla yönlendirecek özel bir sınıf, sözcüğü en geniş anlamıyla kullanacak olursak, bir rahipler sınıfı oluşur.

Bu ruh yönlendiriciliği işine "büyücülük" demek gerçekten de pek uygundur. "Büyü" sözcüğünün batı dillerindeki karşılığı olan "magic" sözcüğü Zerdüştlük İran'ındaki rahipler sınıfına verilen "magi" adından gelmektedir.

Bu inanç pek yaygındır. Bir sayın yazar, bir keresinde bana şöyle yazmıştı: "Bizim toplumumuz dışındaki her toplum büyüye inanmıştır. Bizden gayri herkesin yanlış düşünmüş olduğunu öne sürmek, hadini bilmezlik olmuyor mu?" Ben de o zaman şöyle yanıtlamıştım bunu: "Bizim dışımızdaki her toplum güneşin dünya çevresinde dolandığına inanmıştı. Bu konuyu halkoyuna sunarak mı karara bağlamayı önerirdiniz?"

Aslında durum sayın yazarın belirttiğinden de kötüdür. Bizim toplumumuz da içinde, her toplum büyüye inanıyor. Yalnızca saf, ya da eğitimsiz kişiler değil, okumuşlar da, bilim adamları da büyüye inancın izlerini taşıyorlar içlerinde. Uğur getiren nal da, tahtaya (ya da plastiğe) vurmak da ruhları yönlendirmeye çabalamanın yollarından başka bir şey değil.

Öyleyse demin sözünü ettiğimiz sayın yazar gibi "bu kadar çok insan inandığına göre bu büyü denen

işte bir iş olmalı" mı diyeceğiz?

Elbette hayır. Bu inancın pek çekici, ayartıcı olduğunu göz önünde tutmalıyız. Tahtaya vurmak kadar basit bir işlemin bizi kötü talihten koruyacağına inanmaktan kolay ne var? Eğer yanlışsa ne kaybederiz? Ama bir de doğruysa kazancımız pek büyük olmayacak mı? Bu kazancı tepmeye kalkmak için doğrusu pek duysarsız, pek inatçı olmak gerekir.

Peki, eğer büyü işe yaramıyorsa insanların bunu er geç farkedip bu inançtan vazgeçmiş olmaları gerekmez miydi? Ama, büyüün işe yaramadığını da kim çıkardı? Büyü (inanmanın gözünde) elbette ki, işe yarar, sonuç verir.

Varsayalım ki, tahtaya vurdu-nuz, işlemler de rast gitti. Gördünüz mü? Şimdi zamanda geriye gidip, bu kez tahtaya vurmayıp işleminizin yine de rast gittiğini nasıl edip de deneyeceksiniz?

Ya da bir kibritle iki sigara yak-tınız ardarda ve diyelim ki, üç dakika sonra da düşüp bacağınızı kırdınız. Kuşkusuz bu kez de, eğer üçüncü sigarayı da aynı kibritle yakmış olsaydınız düşünce bacağınızın değil, boynunuzun kırılmış olacağını savlayacaksınız.

Kaybetmek yok! İnanmak isteyen inanıyor!

Peki öyleyse, bilim adamları büyüün yararlı olmadığını kanıtlamak için ne yapıyorlar? Hiç bir şey yapmıyorlar, çünkü bu olanaksızdır. Zaten bu işe inananların pek azı bu

kanıtı kulak verecektir.

Bilim adamlarının yaptığı 1 Sayılı Güvenlik İnancının yanlış olduğu varsayımından hareket etmekten ibarettir. Bilim adamı hiçbir doğüstü güce yer vermez doğayı çözümlerken. Bilim olabildiğince az sayıda genelleme yapar (bunlara yanlış olarak "doğa yasası" deniyor) ve hiçbir olayın bu yasaların dışında olamayacağını ya da oldurulamayacağını varsayar. Bilimsel bilgi ilerledikçe bu genellemelerde değişiklik yapmak gerekebilir, ama bu genellemeler hiçbir zaman kaprisli, savruk değildir, olamaz.

Güvenlik İnancının zaman zaman değiştirilerek bilimsel bir havaya sokulmak istendiğini de gözlemliyoruz. Nitekim zaman zaman dünyamıza inerek işlerimize karıştıklarına, adalet dağıttıklarına inanılan meleklerin ve ruhların yerini şimdilerde uçan dairelerle gelen daha ileri yaratıklar almış bulunuyor.

2 Sayılı Güvenlik İnancı: Ölüm diye birşey yoktur.

Bildiğimiz kadarıyla insan ölümün kaçınılmazlığını görebilen tek yaratıktır. Her insan, bütün öteki yaratıkların aksine, günün birinde öleceğini kesinlikle bilir.

Bu bilgi pek sarsıcıdır. İnsanda bu bilginin varlığı onun davranışlarının tüm öteki hayvanlardan köklü biçimde değişik olmasına ne ölçüde katkıda bulunmaktadır acaba?

Aslında belki de bu bilginin pek fazla etkisi yok, çünkü insanlar bunu düşünmeyi her zaman, hem de kararlılıkla yadsıyagelmışlerdir. Hemen herkes sonsuza dek gidecekmişçesine sürdürmez mi yaşamını?

Ölümü yadsımanın bir dereceye kadar makul bir biçimi yaşayan temel varlığın aile olduğuna, aile yaşıyor oldukça bireyin de gerçekten ölmüş olmayacağına inanmaktır. Ataya tapmanın temellerinden biri bu inanç oluşturmaktadır: Kendisine tapacak soyu var olduğu sürece ata da yaşıyor olacaktır çünkü. Hal böyle olunca çocuktan (özellikle erkek çocuktan, çünkü çoğu kabile toplumlarında kadınların zaten hükmü yoktur) yoksunluk korkunç bir felaket demektir. Tevrat'tan öğrendiğimize göre İsrail oğullarında durum böyleydi. Tevrat'ta erkekleri, çocuk bırakmadan ölen kardeşlerinin dul karılarını karı olarak almaya zorunlu kılan kesin hükümler vardır. Böylece doğacak olan oğullar ölen kardeşin soyunu oluşturacak, onun

sürekliliğini sağlamış olacaktır.

Ölümü yadsımanın daha somut bir biçimi de vardır ki, pek yaygındır. Bildiğimiz kadarıyla her toplumda bir "öbür dünya" kavramı vardır. Her insandan kalan ölümsüz varlığın gidebileceği bir yer vardır. Ruh orada (Hades ya da Şeol'de örneğin) kasvetli de olsa varlığını sürdürür, yaşar.

Düşgücünün daha etkili olabildiği koşullarda "öbür dünya", ya da onun bir bölümü mutluluğun, bir başka bölümü de azabın simgesi haline gelir. O zaman ölümsüzlük kavramı ödüllendirme ya da cezalandırma kavramlarıyla ilişkilendirir. Bunda da Güvenlik İnancı yaklaşımını hemen sezmek olanaklı: Bu inanç yoksulluk ve sefalet içindekilere Cennet'te tanrıları gibi yaşayacakları ve şu karşındaki varlıklı herfin de dosdoğru -hah hah ha!- cehennemini boylayacağı keyifli güvenli vermekte değil midir?

Öldükten sonra başka bedende yaşama kavramı batı dinlerinin özgün bir parçasını oluşturmaz, ama yine de Güvenlik İnancı bu konuda öylesine çalışır ki, bu alandaki en ufak "kanıt" pek coşkuyla karşılanır. 1950'lerde yayınlanan "Bridey Murphy'nin İzinde" adlı saçmasapan kitap ruhun ölümünden sonra bir başka bedende yaşayacağını savlamıyor muydu? Ve satış listelerinin en başında yer almadı mı? Ne vardı bu kitapta, hep hatırlarız: Koca bir hiç.

Ve elbette tüm o ispiritizma öğretisi, o medyumlar, "ey ruh geldinse masaya üç kez vur"lar, ektoplazmalar, hortlaklar, umacılar ve daha bir milyon efsane, bunların hepsi, insanın, ölümün yokluğuna, birşeylerin kalıcı olduğuna, kişiliğin ölümsüzlüğüne inancına dayanmıyor mu?

Bilim, 2 sayılı Güvenlik İnancı'nın da geçersiz olduğu varsayımından hareket eder.

3 Sayılı Güvenlik İnancı: Evrenin bir amacı vardır.

Bir kere bütün bu ruhlar-şeytanlar takımı yürütüp yönetiyorsa evreni, elbette bütün bu işi boşu boşuna yapıyor olamazlar.

İran'ın Zerdüştlüğü pek güzel ve karmaşık bir evren düzeni yaratmışlardı. Buna göre tüm varlık evrensel bir savaşa girişmiş durumdaydı. Işık ve iyilik bayrağı altında sayısız

ruhlarla öncülük eden Ahura Mazda, aynı güçte bir orduya karanlık ve kötülük adına komuta eden Ehri-men'le çarpışmaktadır. İki tarafın güçleri hemen hemen birbirine eşittir, böylece insan bireyleri güçler dengesinin kendi omuzlarında olduğu bilincini taşırlar. Eğer iyi olma-ya çaba gösterirlerse şimdiye dek hayal edilmiş çatışmaların bu en muazzamında haklı tarafın kazanmasına katkıda bulunmuş olacaklardır.

Bu kavramların bir bölümü Museviliğe ve Hristiyanlığa geçmiştir, Tanrıyla Şeytan arasındaki savaş biçiminde. Ne var ki, bu iki dinde hangi yanın kazanacağı konusunda bir sorun yoktur. Tanrı kazanmalıdır ve kazancaktır. Bu da işin heyecanını önemli ölçüde azaltmaktadır.

Bilim bu Güvenlik İnancının da yanlış olduğunu varsayar. Bilim, evren'in başlangıcını ve sonunu bulmaya çalışırken bir evrensel savaş olanağını hesaba katmaz. Ayrıca herhangi bir bilinçli amaç kavramını da hesap dışı tutar.

Bilimin en temel genellemeleri (örneğin termodinamiğin ya da kuantum kuramının yasaları) parçacıkların rastgele devinimlerini, rastgele çarpışmaları, rastgele enerji aktarımını varsayar. Olasılık kuralları gözönüne alınarak, çok sayıda parçacıklarla ve uzun zaman aralıklarında belirli olayların meydana geleceği makul derecede kesindir; ama tek bir parçacık ve kısa zaman aralıkları için hiçbir öngöründe bulunulamaz.

Bilim adamı olmayanlarca yukarıda belirttiğimiz görüş kadar tutulmayan bir başka bilimsel görüş belki de yoktur. Bu ilkeye herşeyi "anlamsız" hale getiriyormuş gözüyle bakılır.

Öyle mi ama? Tüm evrenin ya da tüm yaşamın anlamlı olması kesin bir gereklilik mi? Bir bağlamda anlamsız olan bir şeyin başka bağlamda anlamlı olabileceğini, örneğin benim için anlamsız olan Çince bir kitabın bir Çinli için anlamlı olduğunu göz önünde tutmamız gerekmiyor mu? Her birimizin yaşamımızı kendimiz ve çevremizdekiler için anlamlı olacak biçimde düzenleyebileceğimizi düşünemez miyiz? Böylelikle de yaşamın ve evrenin tümü bizler için anlamlı hale gelmiş olmaz mı?

Hiç kuşku yok ki, evrene bir anlam yüklemeye en çok çabalayanlar kendi yaşamlarının anlamsızlığını

görüp bu eksikliklerini gidermeye çalışanlardır.

4 Sayılı Güvenlik İnancı: İnsanlarda bir şeyi karşılıksız elde etmeyi sağlayan özel güçler vardır.

"Sen yalnızca iste, o iş olur" diyesi yaygın bir şarkıda geçer. Ne kadar da çok insan inanır buna! Dilemek, ummak ya da dua etmek, bir şeyi yapmak zahmetine katlanmaktan ne kadar da kolaydır!

İçinde üç dilek dileyen ya da dokunduklarını altın eden kişilerin; hep hedefini bulan bir oka ya da tehlikeyi rengini değiştirerek haber veren elmas yüzüğe sahip kahramanların geçtiği öykülerin yaygınlığını bir düşünün.

Bir de pek şaşırtıcı güçlerimizin olduğunu ve bunun da farkında olmadığımızı tasavvur edin. Örneğin telepati. Böyle bir güce sahip olmaya ne kadar da istekliyizdir. (Bir rastlantıyla karşılaşp da "telepati!" diye bağırmanın insanların sayısı pek azdır).

Kimi yabanıl güçler de geleceği görebilmemizi sağlarlar: Durugörü deniyor buna. Gelecek hakkında bilgi astroloji, nümeroloji, el falı, kahve falı ve buna benzer daha birbir saygıdeğer hile hurdayla da elde edilebilir elbet.

Bu inanç 1 Sayılı Güvenlik İnancı'na yakınlık gösterir. Eğer geleceği kestirebilirsek, uygun önlemler alarak onu değiştirme olanağımız da ortaya çıkacaktır; bu da hemen hemen ruh yönlendiriciliğine denktir.

Bir bakıma bilimin peri masallarını gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz. Jet uçakları uçan atlardan da, geçmiş zaman masalcılarının sözünü ettiği büyülmüş çizimlerden de daha hızlı yol almamızı ve daha uzaklara erişmemizi sağlıyor bugün. Eski İskandinav savaş tanrısı Thor'un çekici yerine şimdi füzelerimiz var, hedeflerini buluyorlar, çok da daha fazla yıkıma yol açıyorlar. Elmas yüzüğümüz değil ama göğüslerimize taktığımız ve radyoaktif tehlikeyi rengini değiştirerek haber veren aygıtlarımız var.

Ama bunların hiç biri "karşılıksız elde edilmiş" şeyler değil. Bunların hiçbirini bize doğüstü güçler vermedi. Bunlar Güvenlik İnancılarını reddeden bilimin evren üzerinde oluşturduğu genellemelerinin binbir çabayla gerçekleştirilmiş sonuçlarıdır.

5 Sayılı Güvenlik İnancı: Sen yaındaki adamdan daha iyisin.

Bu pek çekici bir inançtır, ama genellikle de tehlikelidir. Bu inancı yanıbaşındaki güçlü herife söyleyiverirsen çenenin kırılması olasılığını da göze alman gerek. Bu nedenle bir vekil ayarlarsın kendine: Senin baban onun babasından daha iyidir; senin okuduğun okul, onunkinden daha iyidir; senin konuşma biçimin ya da şiven onunkinden daha iyidir ya da senin içinde olduğun kültür grubu onunkinden daha iyidir.

Bu inanç doğal olarak ırkçılığa dönüşür ve kişinin sosyal, ekonomik ya da kişisel konumu ne kadar aşağıdaysa ırkçılığın kucağına düşmesi olasılığının da o kadar yüksek olması şaşırtıcı değildir.

Kimi bilim adamlarının bile, birey olarak, bu inanca kapıldıklarını gördüğümüz oluyor. Bunlar konuya kendi akıllarına göre "mantıklı" açıklama getiriyorlar, diyorlar ki, insanlığı biri öbürüne göre şu ya da bu biçimde daha üstün kategorilere ayırmak elbette mümkündür. Örneğin kalıtsal olarak kimi gruplar başka gruplardan daha uzun boyludurlar. Kimi grupların başka gruplara göre doğuştan ve doğal olarak daha akıllı ya da daha namuslu olmaları beklenemez mi?

Bir süre önce, Nobel Ödülü kazınmış biri, bilim adamlarının başlarını kuma gömmekten vaz geçmelerini, gecekondularda yaşayanların (yani İngilizcesi: Zencilerin) kentte yaşayanlara göre gerçekten de daha "aşağı" olup olmadıklarını ve bu nedenle de onlara yardımcı olmaya

çalışmanın boş bir çaba olup olmadığını saptamaya koyulmalarını önermişti.

Bir gazete benden bu konudaki görüşlerimi yazmamı istemişti. Ben de bu konudaki görüşlerimi ilkin onlara anlatmanın -ve böylece sonunda nasıl olsa basılmayacak bir yazıyı hazırlamak zahmetinden kurtulmanın- daha uygun olacağını belirttim.

Dedim ki, bir kere, bu türden bir incelemeye böylesine hevesli olanlar, gecekonducuların gerçekten de "aşağı" olduğunu kanıtlayacak ölçme standartlarını oluşturduklarından iyice emin olmalılar.

Söyle sürdürdüm sözlerimi: Eğer bu böyle değilse, o zaman sanıyorum bu araştırmacılar aşağı bir azınlık bulmak kadar bir üstün azınlık bulmak gayretinde olmalılar. Örneğin toplumumuzda geçerli olan ölçme standartlarına göre Üniteryenler (Tekçiler) ve Episkopalcilerin öteki dinsel gruplara göre daha yüksek bir ortalama zeka bölümüne (IQ) ve başarı düzeyine sahip olduklarının ortaya çıkması umulur.

Böyle olduğu anlaşılırsa, dedim, Üniteryenlerin ve Episkopalcilerin ayırt edici bir rozet taşımaları gerekecek. O zaman onlara otobüslerin ön sıralarını vereceğiz, sinemalarda en iyi koltuklara onları oturtmamız, onlar için daha temiz tuvaletler ayırmamız gerekecek.

Gazetenin yetkilileri bu sözlerim üzerine "Peki, kalsın, kalsın" dediler. Hiç kimse kendinden üstün ola-

nı aramaz, yalnızca kendinden aşağı olanı arar.

6 Sayılı Güvenlik İnancı: İşler kötü gidiyorsa hata sende değildir.

Hemen hemen herkeste birazcık paranoya vardır. Bu, biraz da çabayla "fesat kurma" kuramlarına yöneltirir insanı.

Ticari durumunuz bozuksa bunun iki dükkân ötedeki Bulgar'ın dalavereli taktikleri yüzünden olduğuna, eğer bir yeriniz ağrıyorsa bunun nedeninin Nijeryalı doktorların fesatlıklarından başka birşey olmadığına, bir kıza bakayım derken ayağınız sürçtüyse, bunun nedeninin de kaldırıma o tümseği yerleştiren pis Seylanlı olduğuna inanmak ne kadar da rahatlatıcıdır.

Bu Güvenlik İnancı en çok da bilim adamlarına yönelir. Neden mi? Bilim adamları genellikle Güvenlik İnancılarına karşı çıkarlar da ondan.

Kendisini kandırıp aldatan bir sürü budalalık ve aldatmacanın kıskırttığı bir Güvenlik İnancılarının son sığınağı, en iyi savunma biçimi ne olacaktır? Bilim adamlarının kendisine karşı fesat kurduklarını iddia etmek.

Ben de bu iddialardan payımı bolca alıyorum. Örneğin bugün pek sert ve öfkeli bir mektup aldım. Bu mektubun pek ılımlı iki tümcesi şöyle:

"Bizi (kamuyu demek istiyor) budala yerine koyanlar yalnızca politikacılar değil... bu taktik şimdi bilime de sıçradı. Her ne niyetle olursa olsun, başkalarını yanıltıp aldatmaksa amacınız, bunda tam başarı sağlayamadığınızı belirtmek istirim."

Mektubu sonuna kadar dikkatle okuyunca, mektubu yazanın, pek önem verdiği bir inancı çürüten bir makale okumuş olduğu anlaşılıyordu. Kendi inançlarının yanlış olabileceği bir an için bile olsun akına gelmemişti elbet, ama bilim adamlarının kendisine karşı bir komplo içinde olduklarına ve bütün bu yalanları uydurmak için NASA'dan emir aldıklarına karar vermişti.

İşin bir garip yanı da şuydu: Sözünü ettiği makaleyi yazan ben değildim, o makalede ne dendiğinden de hiç mi hiç haberim yoktu.

Ne olursa olsun akılcılık güçlerinin Güvenlik İnancılarının saldırılarına karşı yengi kazanacağına kesin inanıyorum. (Vur plastiğe!)

▼ Çevirenin notu

Yazıda sözü edilen Nobel ödüllü bilim adamı, ABD'li fizikçi William Shockley'dir. Shockley'in kimi ilginç görüşleri için Şahin Yenişehirlioğlu'nun "Bilim ve Barış" başlıklı yazısına bakılabilir (Bilim ve Sanat, Ocak 1984). Episkopalcilik, İngiltere Kilisesiyle ilintili bir Protestanlık mezhebidir; Üniteryen'lik ise Hristiyanlığın "Baba, Oğul, Ruhülkudüs" üçlemesine inanmayan, bu nedenle "tekçi" diye çevirebileceğimiz, bir dindir.

Okur, Asimov'un, "güvenlik inançları" adını verdiği inançların temelinde yatan nedenleri incelerken çok önemli bir etkeni göz ardı ettiğinin hemen farkına varmıştır sanırım. Bu inançları "insan doğası"na bağlayarak açıklamak elbette yetersiz kalıyor. Bu inançların oluşumunda ve gelişmesinde toplumsal ve ekonomik nedenlerin rolünü bi-

liyoruz. ABD'de zencilerin aşağılanması kölelik kurumunun gerektirdiği bir olguydu (örneğin Türkiye'de neden yoktur zenci düşmanlığı?). Boş inançların toplumda yaygınlık kazanmasından çıkar elde edenler her dönemde bu inançları körüklemişler, her dönemde akılcılığın karşısına, şu ya da bu biçimde, duvar örmeye çalışmışlardır. Giordano Bruno'nun yakılması, Galileo'ya yapılanlar, evrim kuramı üzerinde koparılan yaygara, Türk işçilerine Avrupa'da reva görülenler hep belirli toplumsal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin "talih" niçin ve hangi araçlarla değer yargılarının eksenine haline getirilmeye çalışılmakta, insanlar neden ve hangi dönemlerde piyango bileti kuyruklarına mahkum edilmektedir? Kitleleri akılcılığın aydınlığına ya da boş inançların karanlığına yönelten güçlerin toplumsal yapılarla ilintileri nelerdir? Başlı başına bir yazı oluşturacak bu konulara burada yalnızca dikkati çekmekle yetiniyoruz. ■

YURT YAYINLARI

METE TUNÇAY

Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)

ZAFER TOPRAK

Türkiye'de Millî İktisat (1908-1918)

ÇAĞLAR KEYDER

Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)

YAHYA S. TEZEL

Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)

HALDUN GÜLALP

Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri

S. KEMAL KARTAL

Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme

FREDERIC C. SHORTER, MIROSLAV MACURA

Türkiye'de Nüfus Artışı

Doğurganlık ve Ölümlülük Eğilimleri (1935-75)

NECDET SAKAOĞLU

Anadolu Derebeyi Ocaklarından Köse Paşa Hanedanı (Basılıyor)

ŞEVKET PAMUK

Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi (1820-1913) (Basılıyor)

İLHAN TEKELİ, ÇAĞLAR KEYDER, ERGUN TÜRKCAN,

GALİP YALMAN, NAZİF EKZEN, OKTAR TÜREL,

KORKUT BORATAV

Türkiye'de ve Dünyada Yaşanan Ekonomik Bunalım (Basılıyor)

YURT YAYINCILIK A.Ş.

ESAT CAD. 44, ANKARA, Tel: 25 25 95

MAYA YAYINLARI BİLİMKURGU DİZİSİ

STANISLAV
LEM

SOLARIS

KİTAPÇILARDA...

ISAAC
ASIMOV

GÜNEŞ
SİSTEMİ
ÖYKÜLERİ

İsteme Adresi:
Esat Cad. 44, ANKARA
Tel: 25 08 37

YÖK 3. YILINA GİRERKEN...

YÖK üçüncü yılına girerken üniversitelerimizin öğretim kadrosunun durumunu gösteren iki listeyi okurlarımıza sunuyoruz. Birinci liste görevlerine son verilen öğretim üyelerini, ikinci liste ise istifa, emeklilik gibi yollarla üniversiteden ayrılan öğretim üyelerini içermektedir. Kısıtlı araştırma olanaklarıyla oluşturduğumuz bu listelerde yanlışların bulunması olasılığı vardır; ayrıca önemli ölçüde eksikliklerin varlığı kesindir. Örneğin YÖK ya da üniversitelerin idari kararlarıyla görevlerine son verilenlerin sayısının, burada verilenin en az iki katı olduğunu YÖK yetkililerinin beyanlarından biliyoruz; örneğin ayrılmaların sayısının 200 dolayında olduğu bilinen İTÜ, listemizde yer almıyor. Kimi üniversitelerimize ilişkin listeler de tam olmaktan uzaktır. Bütün bu eksik ve yanlışların okurlarımızın katkısı ile giderileceğini umuyoruz. Bu katkının ne kadar önem taşıdığını vurgulamaya gerek olmadığı kanısındayız.

Görevlerine son verme kararının iptal edilmesiyle üniversitelere dönenler listelere alınmamıştır. Birinci listede (*) işaretli YÖK'ün ya da üniversite rektörlüklerinin idari kararlarıyla görevden alınan öğretim üyeleridir. "Rotasyon" a uğrayan, bir üniversiteden başka bir üniversiteye giden ya da gönderilenler de listelere alınmamıştır. Her iki listede de adlar ünvan kademesi içinde abecesel olarak dizilmiştir.

Görevden alınan öğretim üyeleri listesi 260; istifa, emeklilik gibi yollarla ayrılan öğretim üyelerinin listesi de 543 ad içermektedir.

GÖREVLERİNE SON VERİLEN ÖĞRETİM ÜYELERİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Rona Aybay
Prof. Dr. Korkut Boratav
Prof. Dr. Tuncer Bulutay
Prof. Dr. Kurthan Fişek
Prof. Dr. Cevat Geray
Prof. Dr. Bahri Savaş
Doç. Dr. Yılmaz Akyüz
Doç. Dr. Cem Eroğul
Doç. Dr. Alpaslan Işık
Doç. Dr. Mete Tunçay
Y. Doç. Dr. Yazgılı Aldoğan*
Y. Doç. Dr. Süleyman Gedik*
Y. Doç. Dr. Haluk Gerger*
Y. Doç. Dr. Şehmus Güzel*
Y. Doç. Dr. Tülin Hoşgör*
Y. Doç. Dr. Baskın Oran
Y. Doç. Dr. Işıl Özkan*
Öğ. Gör. Rifat Aras*
Ar. Gör. Dr. Ayşe N. Alpay*
Ar. Gör. M. Fatih Coşar*
Ar. Gör. Fadıl Kocagöz*
Ar. Gör. Erol Mutlu*
Ar. Gör. Güner Ulaş*
Ar. Gör. Dr. Nazif Gürdoğan*
Ar. Gör. Mehmet E. Yıldırım*

Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Nurkut İnan
Y. Doç. Dr. Anıl Çeçen*

Fen Fakültesi

FİZİK BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Burhan Cahit Ünal
Ar. Gör. Hanaslı Gür*

KİMYA BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Osman Gürel*
Doç. Dr. Ayhan Zeren*
Dr. Faruk Aktuzlu*
Dr. Gültekin Yıldız*

JEOLOJİ BÖLÜMÜ

Y. Doç. Dr. Ahmet Güven*
Y. Doç. Dr. Nuri Terzioğlu*
Dr. A. Tuğrul Başokur*
Ar. Gör. Hıdır Çağlayan*
Ar. Gör. Zehra Özmen*
Ar. Gör. Yılmaz Soysal*
Ar. Gör. Erdal Şenöz*
Ar. Gör. Hikmet Tümer*

BİYOLOJİ BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Atabay Düzenli*
Dr. Atilla Yanıkoğlu*
Ar. Gör. M. Ali Akpınar*
Ar. Gör. Ali Karakaya*
Ar. Gör. Mehmet Ali Yılmaz*

ÇEŞİTLİ BÖLÜMLERDEN

Okut. Dr. Nurhan İnce*
Okut. Hasan Kaya Öztaş*

Veteriner Fakültesi

Öğr. Gör. Dr. Yücel Akıncı*
Ar. Gör. Dr. Engin Sakarya*
Dr. Mehmet Olgun*
Dr. Cahit Yılmaz*
Dr. Cezmi Sapancı*
Ar. Gör. Nuri Çağış*
Ar. Gör. Bülent Mutluer*
Ar. Gör. Bekir Örs*
Ar. Gör. Savaş Ünal*

Tıp Fakültesi

GENEL CERRAHİ
Doç. Dr. Nusret Aras*
Doç. Dr. Ragıp Çam*
Doç. Dr. Ercüment Kuterdem*
Doç. Dr. Atilla Toruner*
Dr. Oğuz Karlıyıl*

ÜROLOJİ

Doç. Dr. Kadri Anafarta*

KADIN-DOĞUM

Doç. Dr. Gülay Kurtay*
Uz. Dr. Feride Söylemez*
Uz. Dr. Demir Özbaşar*

RADYOLOJİ

Uz. Dr. Erkan Yavuzylmaz*

ORTOPEDİ

Doç. Dr. Oğuz Polatkan*

ANESTEZİ

Dr. Aynur Oğuz*

GÖZ

Doç. Dr. Esin Fırat*

GÖĞÜS HASTALIKLARI

Doç. Dr. Efşin Pınar*

İÇ HASTALIKLARI

Uz. Dr. Engin Baykal*
Uz. Dr. Yıldırım Çınar*
Uz. Dr. S. Kaya Gürlek*
Uz. Dr. Halime Küçükylmaz*
Uz. Dr. Saniye Şen*
Uz. Dr. Turhan*

ÇOCUK HEKİMLİĞİ

Uz. Dr. Ferhan Gürpınar*
Uz. Dr. Meliha Kaygısız*
Uz. Dr. Gönül Oğuz*

FİZİK TEDAVİ

Uz. Dr. Fatma*

PSİKİYATRİ

Doç. Dr. Haluk Özbay*

KULAK-BURUN-BOĞAZ

Doç. Dr. Mustafa Çalgüner*

KLİNİK ÖNCESİ BİLİM DAL.

Prof. Dr. Ziya Güner
Prof. Dr. Aliye Erkoçak
Uz. Dr. Levent Bingöl*

GASTROENTEROLOJİ

Doç. Dr. Erdem Alptuna*

TOPLUM HEKİMLİĞİ

Doç. Dr. Recep Akdur*
Dr. Ege Süzer*
Dr. Ferruh Yavuz*
Dr. Ata Soyer*

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Y. Doç. Dr. Kurtuluş Kayalı*

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Fen - Edebiyat Fakültesi

BİYOLOJİ BÖLÜMÜ
Y. Doç. Dr. B. Arif Bilgen

FİZİK BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Yeter Göksu

MATEMATİK BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Cemal Koç

SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ

Y. Doç. Dr. Ünal Nalbantoğlu

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

EKONOMİ BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Yakup Kepenek
Ar. Gör. Neyyir Kalaycıoğlu*

İŞLETME BÖLÜMÜ

Ar. Gör. Yıldırım Koç

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Y. Doç. Dr. Gencay Şaylan*
Ar. Gör. Zeki Gürel*

Mühendislik Fakültesi

ELEKTRİK MÜH. BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Güney Gönenç
Doç. Dr. Nazif Tepedelenlioğlu

KİMYA MÜH. BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Jale Akyurtlu

Yabancı Diller Okulu

TEMEL İNGİLİZCE BÖLÜMÜ

Ar. Gör. Dilek Tözere*
Ar. Gör. Kadriye Göksel*

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Servet Armağan
Prof. Dr. Hüseyin Hatemi
Prof. Dr. Rona Serozan
Prof. Dr. Server Tanilli
Doç. Dr. Yücel Sayman
Doç. Dr. Bülent Tanör

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Aydın Aybay
Prof. Dr. Murat Sarıca

İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Sencer Divitçioğlu
Prof. Dr. Nuri Karacan
Prof. Dr. İdris Küçükömer

Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan

Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Gencay Gürsoy
Prof. Dr. Üstün Korugan
Prof. Dr. Günsel Koptagel-İlal
Prof. Dr. Metin Özek

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi

Doç. Dr. Yalçın Küçük
Doç. Dr. Meriç Öztürkcan*
Dr. Figen Günel*
Ar. Gör. A. İhsan Aşıkalioglu*
Ar. Gör. Celal Aydın*
Ar. Gör. H. Levent Göker*
Ar. Gör. Orhan Seçilergil*

Basın Yayın Y.O.

Öğ. Gör. Mahmut Tali Öngören*
Öğ. Gör. İbrahim Demirel*

Tıp Fakültesi

Doç. Dr. Tahir Hatiboğlu

Bolu Sevk ve İdare Y.O.

Ar. Gör. Ömer Karahasan*

Eczacılık Fakültesi

Ar. Gör. Evrensel Karabatak*
Ar. Gör. Hürriyet Bayram*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Mühendislik Fakültesi

KİMYA BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Ateş Akyurtlu
Doç. Dr. Ömer Kuleli

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

EKONOMİ BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Abdülkadir Ateş

Nüfus Etütleri Enstitüsü

Dr. Ali Balamir*

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Fen - Edebiyat Fakültesi

Dr. Mehmet Akçay*
Dr. Mehmet Baykal*
Dr. Hasan Ceylan*
Dr. Hasan Dalgın*
Dr. Ünal Erdem*
Dr. Ümit Erdemli*
Dr. İbrahim İlkan*
Dr. Hüseyin Kuru*
Dr. Hasan Ali Sayman*
Dr. Mecit Vural*
Ar. Gör. Ahmet Akbaş*
Ar. Gör. Cengiz Biçer*
Ar. Gör. Celal Çeşmeli*
Ar. Gör. Kamuran Elbeyoğlu*
Ar. Gör. İhsan Güneş*
Ar. Gör. Ramazan İkiz*
Ar. Gör. Yusuf Kaya*
Ar. Gör. Kemal Kocabaş*
Ar. Gör. Asuman Kulahlı*
Ar. Gör. Adil Okan*
Ar. Gör. Tuğba Öksel*
Ar. Gör. Ertuğrul Özcivelek*
Ar. Gör. Orhan Özçelik*
Ar. Gör. Feridun Özmen*
Ar. Gör. Oğuz Pervan*
Ar. Gör. Muharrem Soytürk*
Ar. Gör. Tayibe Uç*
Ar. Gör. Canan Urubay*
Ar. Gör. Asuman Yılmaz*

KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ

Mühendislik - Mimarlık Fakültesi

Prof. Dr. Erdem Aksoy
Prof. Dr. Özgönül Aksoy

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Kıvanç Ertop

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Oya Köymen

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

Fen - Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. İ. Hakkı Duru*

EGE ÜNİVERSİTESİ

Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Yavuz Aksu
Prof. Dr. Dünder Berkan
Prof. Dr. Cumhur Ertekin
Prof. Dr. Hayrullah Kocaoğlu
Prof. Dr. Veli Lök
Prof. Dr. Erol Mavi
Prof. Dr. Türkan Süren
Prof. Dr. Ahmet Terek
Prof. Dr. Oya Tuncer*
Doç. Dr. Ataman Tangör
Uz. Dr. Meltem Ağzitemiz*
Uz. Dr. Celil Demircan*
Uz. Dr. Ahmet Dilsiz*
Uz. Dr. Malik Dülgeroğlu
Uz. Dr. Hüseyin Güney
Uz. Dr. Hülya Güven*
Uz. Dr. Serpil Salaçin*
Uz. Dr. Nuri Sarmaşık*
Uz. Dr. Baki Satış
Uz. Dr. Osman Seçkin*
Uz. Dr. Oya Tangör
Uz. Dr. Bülent Zeren

Fen Fakültesi

Prof. Dr. Abdullah Kızıllırmak
Prof. Dr. Fikret Ozansoy*
Prof. Dr. Necdet San*
Doç. Dr. Şükrü Bozkurt
Doç. Dr. Hüseyin Tural
Doç. Dr. Fevzi Ünlü*
Doç. Dr. Hüseyin Yıldırım
Dr. Rahmi Bilaloğlu*
Dr. Rahmi Çevik*

Dr. Ali Yener Ertan*
Dr. Nevzat Kavcar*
Dr. Hale Pekerten*
Dr. Renan Pekünlü*
Dr. Mehmet Sabancı*
Dr. Birol Temelkuran*
Yük. Müh. Engin Çörüşlü*
Yük. Müh. Erdinç İkizoğlu*
Yük. Müh. Mustafa Tunçgenç*

Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Süleyman Cetin Özoğlu*
Doç. Dr. M. Fuat Bozkurt
Doç. Dr. Tahsin Yılmaz
Y. Doç. Dr. Şevki Eker*
Ar. Gör. Sibel Armağan*
Ar. Gör. Reşide Kabadayı*
Ar. Gör. Mehtap Tamer*
Ar. Gör. Halil Ünlü*
Ar. Gör. Sabahattin Yıldırım*

Ziraat Fakültesi

Prof. Dr. Nihat Aktan*
Prof. Dr. Tayyar Bora
Prof. Dr. Metin Şengonca*
Dr. Süer Anaç*
Dr. Tuncay Gürarda*
Dr. Mustafa Kaymakçı*
Dr. Tayfun Özkaya*
Dr. Bülent Pekerten*
Dr. Hikmet Soya*
Dr. Tayfur*
Ar. Gör. Necdet Öngen*

Kimya Fakültesi

Doç. Dr. Türsen Demir*
Doç. Dr. Levent Yüceer*
Y. Doç. Dr. Aycıl Kayalı*

Buca Eğitim Fakültesi

Ali Akdayı*
Mehmet Ali Başkurt*
Tayyar Emiroğlu*
Süleyman Kıvrak*
Hakkı Kıvrak*
Serap Onur*
Sabahattin Özdemir*
Mete Sezgin*
Müfit Sönmez*
Süleyman Tire*
Cemil Tatlıbal*
Mehmet Ali Yavuz*
Ramazan Zeytin*

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Makine Fakültesi

Doç. Dr. Hüseyin Balcı*
Dr. Z. Güney*
Dr. Fikri Kahraman*
Dr. İlke*

Güzel Sanatlar Fakültesi

Prof. Dr. Gültekin Dransay
Öğr. Gör. Erdal Önenç

İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Cengiz Pınar*
Doç. Dr. Bülent Hınçcıoğlu*

Aydın Turizm Yüksek Okulu

Doç. Dr. Ramazan Abay

Maden Fakültesi

Doç. Dr. İsmet Uskut

Doç. Dr. Erdoğan Bulut
Dr. Mustafa Doğan
Dr. Hasan Kara
Dr. Necati Muhafız
Dr. Mustafa Yılmaz

KİMYA BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Nadire Yüksekışık
Y. Doç. Dr. Nuray Kızılkılıç
Y. Doç. Dr. Yusuf Saraç
Dr. İlhan Koşan
Dr. İhsan Onbaşıoğlu
Dr. Selmin Özgüner
Dr. Şükran Ünal

JEOLOJİ BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Suat Erk
Prof. Dr. Mehmet Ayan
Y. Doç. Dr. Haluk Ayanoglu

BİYOLOJİ BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Ergin Duygu
Y. Doç. Dr. Yavuz Ökten

ÇEŞİTLİ BÖLÜMLERDEN

Prof. Dr. Orhan Alısbah
Prof. Dr. Tefvik Karabay

Veteriner Fakültesi

Prof. Dr. Mahmut Akkılıç
Prof. Dr. Şahin Akman
Prof. Dr. Yaşar Altan
Prof. Dr. Cemal Aytuğ
Prof. Dr. Mahir Büyükpamukçu
Prof. Dr. Hüseyin Erk
Prof. Dr. Nihal Erk
Prof. Dr. Selahattin Göktürk
Prof. Dr. Osman Hassa
Prof. Dr. Saim Kendir
Prof. Dr. Öztürk Tekeli
Doç. Dr. Sadi Akgün
Doç. Dr. Kamuran Ertürk
Doç. Dr. Kaya Göksoy
Ziştan Emre

Tıp Fakültesi

GENEL CERRAHI
Doç. Dr. Adil Baykan

ÜROLOJİ

Doç. Dr. Erol Özdiler
Doç. Dr. Nurettin Sertçelik
Doç. Dr. Şevket Tuncer
Uz. Dr. Ahmet Kiper
Uz. Dr. Osman Özteke

KADIN - DOĞUM

Prof. Dr. Mazhar Ülker
Doç. Dr. Yavuz Berkol
Uz. Dr. Deniz Çarkçı
Uz. Dr. Gülcan Tanboğa

ORTOPEDİ

Doç. Dr. Yücel Tümer

ANESTEZİ

Prof. Dr. Refik Paykoç
Uz. Dr. Aydın Budayıcıoğlu

Uz. Dr. Fikret Çakmaklı
Uz. Adnan Oflazer

GÖĞÜS HASTALIKLARI

Prof. Dr. Türkan Akyol
Prof. Dr. Selahattin Akkaynak

İÇ HASTALIKLARI

Prof. Dr. Hamdi Aktan
Doç. Dr. Safa Yıldırım
Uz. Dr. Hüseyin

FİZİK TEDAVİ

Uz. Dr. Oğuz Acara

KLİNİK ÖNCESİ BİLİM DAL.

Doç. Dr. Ferit Pehlivan
Doç. Dr. Ömer Uluoğlu
Doç. Dr. Mustafa
Uz. Dr. Çetin Küskü

ÇEŞİTLİ DALLARDAN

Prof. Dr. Hilmi Akın
Prof. Dr. Naci Ayral
Prof. Dr. Tokay Bayçin
Prof. Dr. Avni Duraman
Prof. Dr. Nejat Ilgaz
Prof. Dr. Ahmet Nuri Or
Prof. Dr. Ali Ulvi Özkan
Doç. Dr. Sevim Genç

TOPLUM HEKİMLİĞİ

Uz. Dr. İclal Kantaroğlu

Ziraat Fakültesi

Prof. Dr. Eyüp Hızalan
Prof. Dr. Nürinnisa Özbek
Prof. Dr. Rezzan Şahinkaya
Prof. Dr. Zühtü Yöney

Antalya Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Meral Tekelioğlu

İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Neşet Çağatay
Prof. Dr. Mehmet Taplamacıoğlu

Eğitim Fakültesi

Ar. Gör. Dr. Metin Alkan
Ar. Gör. Belkis Temren

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Reşat İzbirak
Prof. Dr. Yaşar Önen
Prof. Dr. Tahsin Özgüç
Prof. Dr. Ayşe Sarıgöllü
Prof. Dr. İrfan Şahinbaş

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi

EKONOMİ BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Ataman Aksoy
Y. Doç. Dr. Ali Tosun Arıcanlı
Y. Doç. Dr. Kutlay Ebiri
Y. Doç. Dr. Haluk Erhat
Y. Doç. Dr. Çağlar Keyder
Y. Doç. Dr. Orhan Kurmuş
Y. Doç. Dr. Güntaş Özler
Y. Doç. Dr. Kutlu Somel
Y. Doç. Dr. Ali Eşref Turan
Y. Doç. Dr. Gürel Tüzün
Y. Doç. Dr. Oktay Varlier
Y. Doç. Dr. Erdal Yavuz
Öğ. Gör. Güler Görün
Öğ. Gör. Selim İlkin
Öğ. Gör. Erol Köseoğlu
Öğ. Gör. Saadet Toker
Öğ. Gör. İlhan Uğurel
Ar. Gör. Erol Çakmak
Ar. Gör. Selahattin İmrahoroğlu

İŞLETME BÖLÜMÜ

Y. Doç. Dr. Ümit Akınç
Y. Doç. Dr. Osman Ataç
Y. Doç. Dr. Besalet Başoğlu
Y. Doç. Dr. Hüseyin Leblebici
Y. Doç. Dr. Tefvik Fikret Nas
Y. Doç. Dr. Asım Şen
Y. Doç. Dr. Erhan Yasar
Öğ. Gör. Emin Çeşmebaşı
Öğ. Gör. Emel Ataç
Ar. Gör. Murat Aygen
Ar. Gör. Güliz Ger
Ar. Gör. Sevgin Olcay

KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Korel Göymen
Doç. Dr. Kemal Saybaşı
Y. Doç. Dr. Zülküf Aydın
Öğ. Gör. Haldun Güllalp
Öğ. Gör. Deha Sezer
Öğ. Gör. Galip Yalman
Ar. Gör. Mehmet Göç
Ar. Gör. Aykut Kansu
Ar. Gör. Fuat Keymen

Mimarlık Fakültesi

MİMARLIK BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Atilla Bilgütay
Doç. Dr. Orhan Özgüner
Doç. Dr. Mustafa Pultar
Y. Doç. Dr. Mehmet Adam
Y. Doç. Dr. Bilgi Denel
Y. Doç. Dr. Serim Denel
Y. Doç. Dr. Süha Özkan
Y. Doç. Dr. Aysıl Yavuz
Y. Doç. Dr. Yıldırım Yavuz
Öğ. Gör. Mahir Balcıoğlu
Öğ. Gör. Davran Eşkinat
Öğ. Gör. Olcay Okçetin
Öğ. Gör. Türel Saranlı
Öğ. Gör. Fahrettin Tolun
Ar. Gör. Cengiz Akaltan

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

Doç. Dr. Leila Erder
Doç. Dr. Esat Turak
Öğ. Gör. Gülden Berkman

GÖREVLERİNDEN AYRILAN ÖĞRETİM ÜYELERİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Selik
Prof. Dr. Cahit Talas
Prof. Dr. Taner Timur
Prof. Dr. Aydın Yalçın
Prof. Dr. Fehmi Yavuz
Doç. Dr. Türker Alkan
Doç. Dr. Hasan Ersel
Doç. Dr. Metin Kazancı
Doç. Dr. İlber Ortaylı
Doç. Dr. Fazıl Sağlam
Doç. Dr. Alaattin Şenel
Doç. Dr. Artun Ünsal
Doç. Dr. Nuri Yıldırım
Y. Doç. Dr. Mehmet Arda
Y. Doç. Dr. Mevlüt Bozdemir
Y. Doç. Dr. Nazif Gürdoğan
Y. Doç. Dr. Seval Gürel
Y. Doç. Dr. Uygur Kocabaşoğlu

Y. Doç. Dr. Ömer Madra
Y. Doç. Dr. Şevket Pamuk
Öğ. Gör. Süha Arın
Öğ. Gör. Sadık Baklacioğlu
Öğ. Gör. Güner Sanoğlu
Ar. Gör. Dr. Halil Berktaş
Ar. Gör. Dr. Serap Can
Ar. Gör. Dr. Tuğrul Eryılmaz
Ar. Gör. İhsan Sami Garan
Ar. Gör. Fazıl Kafadar
Ar. Gör. Lale Tezel

Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Jale Akipek
Prof. Dr. Tuğrul Ansay
Prof. Dr. Kudret Ayiter
Prof. Dr. Şakir Berki
Prof. Dr. Ali Bozer
Prof. Dr. Akın Düren
Prof. Dr. Hicri Fişek
Prof. Dr. Erdoğan Güer

Prof. Dr. Kemal Tahir Gürsoy
Prof. Dr. Münici Kapani
Prof. Dr. Yaşar Karayalçın
Prof. Dr. Baki Kuru
Prof. Dr. Seza Reisoğlu
Prof. Dr. Haluk Tandoğan
Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu
Doç. Dr. Selahattin Keyman
Doç. Dr. Kerra Tunca

Fen Fakültesi

FİZİK BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Rauf Nasuhoğlu
Doç. Dr. Necmi Serin
Y. Doç. Dr. Atilla Yüksel
Ar. Gör. Dr. Yavuz Aka
Ar. Gör. Ömer Faruk Dayı
Dr. Timsal Çağlayan

MATEMATİK BÖLÜMÜ

Prof. Dr. Berki Yurtsever

Öğ. Gör. Aydan Bulca
Öğ. Gör. Yiğit Gülöksüz
Öğ. Gör. Nimet Kalkay

RESTORASYON BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Cevat Erder

Fen - Edebiyat Fakültesi

BIYOLOJİ BÖLÜMÜ
Ar. Gör. Ayşe Döşemeci

FİZİK BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Haluk Berkmen
Doç. Dr. Metin Gürses
Doç. Dr. Mehmet Emin Özel
Doç. Dr. Mehmet Rona
Doç. Dr. Tümay Tümer
Y. Doç. Dr. Selçuk Bayın
Y. Doç. Dr. Samim Erhan
Y. Doç. Dr. Mustafa Halilsoy
Y. Doç. Dr. Aysel İbrahim
Y. Doç. Dr. Sinan Kaptanoğlu
Öğ. Gör. Dr. Serpil Ayaslı
Ar. Gör. Erdoğan Apaydın
Ar. Gör. H. Ayşe Arıcı
Ar. Gör. Baha Balantekin
Ar. Gör. Selçuk Cihangir
Ar. Gör. Aydın Kolat

KİMYA BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Galip Akay
Doç. Dr. İskender Öksüz
Doç. Dr. Baki Yazar
Y. Doç. Dr. Gerald Ramelow
Y. Doç. Dr. Bülent Terem
Y. Doç. Dr. İskender Yılğör
Öğ. Gör. Dr. Kudrettin Erson
Öğ. Gör. Dr. Ülkü Ramelow
Ar. Gör. Nazan Atay
Ar. Gör. Ayşe Sungur

MATEMATİK BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Ayşe Alaylıoğlu
Doç. Dr. Ersan Akyıldız
Doç. Dr. H. İbrahim Karakaş
Doç. Dr. Bedri Süer
Y. Doç. Dr. Yılmaz Akyıldız
Öğ. Gör. Dr. Nermin Arık
Öğ. Gör. Dr. Remzi Karaman
Ar. Gör. Mustafa Akgül
Ar. Gör. Osman Sezgen
Ar. Gör. Ali Yazıcı

İSTATİSTİK BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Mete Şirvançı
Y. Doç. Dr. Osman Oğuz
Y. Doç. Dr. Fahriye Sancar
Öğ. Gör. Dr. Necdet Atabarut
Öğ. Gör. Osman Sezgen
Ar. Gör. İnsan Tunalı

SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ
Y. Doç. Dr. Sharon Baştuğ
Y. Doç. Dr. H. İbrahim Karal
Öğ. Gör. Dr. Seyhan Aydınligil
Öğ. Gör. Dr. Fatoş Bekata
Öğ. Gör. Dr. Elsie Pamuk
Ar. Gör. Serap Türker

BEŞERİ BİLİMLER BÖLÜMÜ
Y. Doç. Dr. Huricihan İnan
Öğ. Gör. Mollie Emre
Öğ. Gör. Nevin İnal
Öğ. Gör. Marjorie Kaplanoğlu
Öğ. Gör. Ayşe Şahin
Öğ. Gör. Rosemary Terem
Öğ. Gör. Melek Ulagay

Eğitim Fakültesi

Ar. Gör. Petek Dinçer
Ar. Gör. Tülay Hasaltın
Ar. Gör. Fikret Turan

Mühendislik Fakültesi

BİLGİSAYAR MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. İsmet Güngör
Doç. Dr. Erol Arkun
Doç. Dr. Esen Özkarahan
Y. Doç. Dr. Halil Başoğlu
Y. Doç. Dr. Emrah Orhun
Y. Doç. Dr. Yüksel Uçkan
Y. Doç. Dr. Saim Ural
Öğ. Gör. Dr. Niyazi Akan
Öğ. Gör. Dr. Hikmet Saka
Öğ. Gör. Mehmet İçağası

ÇEVRE MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Adnan Gür
Y. Doç. Dr. Aysel Atımtay
Ar. Gör. İnci İşli

ELEKTRİK MÜH. BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Ahmet Rumeli
Doç. Dr. Yalçın Ayaslı
Doç. Dr. Yurdakul Ceyhun
Doç. Dr. Haluk Derin
Doç. Dr. Cahit Gürkök
Doç. Dr. Kemal İnan
Doç. Dr. Erbil Payzın
Doç. Dr. Davras Yavuz
Y. Doç. Dr. Cengiz Arcasoy
Y. Doç. Dr. Kültegin Aydın
Y. Doç. Dr. Kaya Gülüt
Y. Doç. Dr. Kemal Merttopçuoğlu
Y. Doç. Dr. Erol Sezer
Öğ. Gör. Mahmut Karadeniz
Öğr. Gör. Haluk Nalbantoğlu
Ar. Gör. Kadir Afacan
Ar. Gör. Gürol Akman
Ar. Gör. İrsadi Aksun
Ar. Gör. Erdal Altınbaş
Ar. Gör. Ender Ayanoglu
Ar. Gör. Levent Aydoğan
Ar. Gör. Suat Eskicioğlu
Ar. Gör. Işın Kırımoğlu
Ar. Gör. Kemal Özbayrak
Ar. Gör. Behçet Sarıbatır
Ar. Gör. Haldun Mıdoğlu
Ar. Gör. Mustafa A. Gündüz
Ar. Gör. Hilmi Töre

ENDÜSTRİ MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Levent Kavvas
Y. Doç. Dr. Necmettin Erkan
Y. Doç. Dr. M. Yener Tulu
Y. Doç. Dr. Kudret Yurtseven
Öğ. Gör. Dr. Canan Çilingir

Öğ. Gör. Dr. Müyesser Sandıkçıoğlu
Ar. Gör. Hüseyin Akkoyunlu
Ar. Gör. Berman Çilingir
Ar. Gör. Nurcan Coşkun
Ar. Gör. Nur Demokan
Ar. Gör. Faruk Kemahlioğlu
Ar. Gör. İzzet Özaydın
Ar. Gör. Bülent Özgül
Ar. Gör. Akın Rota
Ar. Gör. Bülent Sayın

İNŞAAT MÜH. BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Mehmet Kıcımın
Doç. Dr. Doğan Altınbilek
Doç. Dr. Hasan Umur Akay
Doç. Dr. Ergin Atımtay
Doç. Dr. Fuat Erbatur
Doç. Dr. Metin Ger
Doç. Dr. Emin Aktan
Doç. Dr. İsmail Kişisel
Doç. Dr. Mete Öner
Doç. Dr. Süha Sevik
Doç. Dr. Uygur Şendil
Doç. Dr. Mehmet Uluçaylı
Doç. Dr. Öner Yücel
Doç. Dr. Özal Yüzüğüllü
Y. Doç. Dr. Osman Akan
Y. Doç. Dr. Oktay Akmanoğlu
Y. Doç. Dr. Bahattin Coşkun
Y. Doç. Dr. Kerim Evinay
Y. Doç. Dr. Ayhan İnal
Y. Doç. Dr. Ömer Kıcımın
Y. Doç. Dr. Güzin Tarım
Öğ. Gör. Dr. Ömer Ziya Cebeci
Öğ. Gör. Dr. Ahmet Keretli
Ar. Gör. Metin Arkün
Ar. Gör. Cengiz Atalay
Ar. Gör. Selçuk Altay
Ar. Gör. Erhan Ayaydın
Ar. Gör. Filiz Aysoy
Ar. Gör. Atayurt Balta
Ar. Gör. Osman N. Bayezid
Ar. Gör. Selim Çavdar
Ar. Gör. Haydar Ercan
Ar. Gör. Vacip Eroğlu
Ar. Gör. Anwar-ul Haq
Ar. Gör. Hakan Karaalioglu
Ar. Gör. Doğan Pekçağlayan
Ar. Gör. Ömer Şener
Ar. Gör. Cahit Şerbetçioğlu
Ar. Gör. Ayhan Uran
Ar. Gör. Mehmet Yıldırım

JEOLOJİ MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. İsmail Özkaya
Y. Doç. Dr. Yavuz Çorapçioğlu
Y. Doç. Dr. Yalçın İrfan
Ar. Gör. Mesut Atalay
Ar. Gör. Recep Bahtiyar

KİMYA MÜH. BÖLÜMÜ
Öğ. Gör. Mürüvvet Bora
Ar. Gör. Selçuk Ağca
Ar. Gör. Cengiz Altop
Ar. Gör. Eser Aydemir
Ar. Gör. Emel Baykal
Ar. Gör. Faruk Bozoğlu
Ar. Gör. Rasim Çakmak
Ar. Gör. Coşkan İlcalı
Ar. Gör. Gönül Kaletunç

Ar. Gör. Nazan Ozan
Ar. Gör. Levent Yılmaz

MADEN (PETROL) MÜH. BÖL.
Y. Doç. Dr. Melih Oskay
Ar. Gör. Talat Yazgılı
Ar. Gör. Ahmet Eryurt
Ar. Gör. Ali Suat Bağcı

MAKİNE MÜH. BÖLÜMÜ
Prof. Dr. Yalçın Göğüş
Prof. Dr. Sadık Kakaç
Doç. Dr. Hamdi Alaylıoğlu
Doç. Dr. Yaşar Hondur
Doç. Dr. Yaman Yener

Y. Doç. Dr. Yavuz Beşorak
Y. Doç. Dr. Ö. Lütfi Gülder
Y. Doç. Dr. Ömer Savaş
Y. Doç. Dr. İmdat Yeğen
Y. Doç. Dr. Emin Yılmaz
Öğ. Gör. Dr. A. Necdet Arslan
Öğ. Gör. Dr. Tamer Ceylan
Öğ. Gör. Dr. Nail Özboya
Ar. Gör. Ahmet Akyol
Ar. Gör. Hıfzı Ardıç
Ar. Gör. Şakir Arıkan
Ar. Gör. Kemal Berkkan
Ar. Gör. Halim Gürgenci
Ar. Gör. Levent Gürsöz
Ar. Gör. Yusuf Orcan
Ar. Gör. Metin Renksizbulut
Ar. Gör. Celal Selamoğlu
Ar. Gör. Eren Semercigil
Ar. Gör. Semih Serdaroğlu
Ar. Gör. A. Murat Sezgen
Ar. Gör. Şefik Tüzün

METALURJİ MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. İlhan Aksoy
Y. Doç. Dr. Necmi Bilir
Y. Doç. Dr. Kenan Çakıroğlu
Y. Doç. Dr. İbrahim Gündiler
Y. Doç. Dr. Birol Sonuparlak

MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ BÖL.
Doç. Dr. Aybars Gürpınar
Doç. Dr. Doğan Turhan
Doç. Dr. Aydın Tözeren
Doç. Dr. Ayfer Gürkök
Y. Doç. Dr. Yaşar Ersoy
Y. Doç. Dr. Bilgin Atalay
Y. Doç. Dr. Cengiz Toklu
Ar. Gör. Semra Özer

Gaziantep Mühendislik Fakültesi

ELEKTRİK MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Süleyman Demokan
Doç. Dr. Tuncay Ege
Doç. Dr. Celal Tanju
Y. Doç. Dr. Mustafa G. Güvenç
Öğ. Gör. Doğan Anakök
Öğ. Gör. Serpil Güvenç
Öğ. Gör. Fatin Yücel
Ar. Gör. Tahsin Ataş

Ar. Gör. Ersin Semen
Ar. Gör. Erol S. Solak

MAKİNE MÜH. BÖLÜMÜ
Y. Doç. Dr. Hüseyin Yörüçü
Öğ. Gör. Kamil Gereççi
Öğ. Gör. Hakkı Üte
Ar. Gör. Saide Aydın
Ar. Gör. Osman Bulamaç
Ar. Gör. Hayri Kolukısa
Ar. Gör. Tülin Seven
Ar. Gör. Ekrem Şahin
Ar. Gör. Orhan Ögücü
Ar. Gör. Kemal Özbatur
Ar. Gör. Ali Rıza Özyaman

GIDA MÜH. BÖLÜMÜ
Doç. Dr. Sacit Başol
Y. Doç. Dr. Müfit Akınç
Ar. Gör. Muhsin Çiftçioğlu
Ar. Gör. Emel Köroğlu
Ar. Gör. Hayriye Kula
Ar. Gör. Serap Yergül

FİZİK MÜH. BÖLÜMÜ
Ar. Gör. Zeka Mazhar

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. İsmail Bulmuş
Prof. Dr. Hamza Eroğlu
Prof. Dr. Ercan Erzurumluoğlu
Prof. Dr. Aydın G. Gürkan
Prof. Dr. Jale Güven
Prof. Dr. Necati İşçil
Prof. Dr. Onur Kumbaracıbaşı
Prof. Dr. Necdet Özdemir
Prof. Dr. Ural Sözen
Prof. Dr. Çevik Uraz
Prof. Dr. Özkan Ünver
Doç. Dr. Hasan Bıyıklı
Doç. Dr. Yüksel Bilgin
Doç. Dr. Oğuz Feyzioğlu
Doç. Dr. Fatih Gümüş
Doç. Dr. Enver Özcan
Doç. Dr. Salih Özel
Doç. Dr. Coşkun San
Doç. Dr. Ergun Türkcan

Bolu Sevk ve İdare Y.O.

Öğ. Gör. Fuat Akbaş

Tip Fakültesi

Prof. Dr. Neşet Bilaloğlu

Fen - Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Meriç Öztürkcan

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Fen - Edebiyat Fakültesi

Dr. Füsun Akathı
Dr. Oruç Aruoba
Dr. Zeynep Aruoba

Dr. Ahmet Balamir

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Turgut Erdemli

Mühendislik Fakültesi

Y. Doç. Dr. Muammer Şen
Dr. Ramazan Gök

Tıp Fakültesi

Uz. As. Uğur Celasun

Diş Hekimliği Fakültesi

Prof. Dr. İlhan Aran
Doç. Dr. Işık Demiröz
Doç. Dr. Tezcan Demiröz
Doç. Dr. Murat Dikmen
Doç. Dr. Ahmet Kurtaran
Uz. Kadir Önen
Uz. Temel Köksal
Uz. Halil Taşer
Uz. Muzaffer Tuncer
Uz. Ferdi Tüzün

Sosyal Çalışma Y.O.

Prof. Dr. Emre Kongar
Dr. Sezgin Tüzün

Nüfus Etütleri Ens.

Dr. Ali Balamir

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat
Doç. Dr. Şirin Tekeli
Y. Doç. Dr. Seyfettin Gürsel
Y. Doç. Dr. Sungur Savran
Y. Doç. Dr. Ayşe Trak
Ar. Gör. Nail Sathğan

Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Murat Belge
Doç. Dr. Ramazan Şeşen
Dr. Ahmet Cemal
Dr. Gülnur Savran

Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Tarkan Zafer Tunaya
Doç. Dr. Nur Vergin

Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ
Doç. Dr. Pertev Bilgin

Fen Fakültesi

Prof. Dr. Orhan İçen

Diş Hekimliği Fakültesi

Prof. Dr. Ercüment Konukman

Basın Yayın Y.O.
Öğ. Gör. Yılmaz Öztürk
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ
Fen - Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Erdal İnönü
Prof. Dr. Yavuz Nutku
Doç. Dr. Rahmi Güven
Dr. Engin D. Akarlı
Dr. Reşit Canbeyli

İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi

Öğ. Gör. Taha Parla

MİMAR SİNAN
ÜNİVERSİTESİ

Prof. Dr. Sadun Ersin
Prof. Dr. Neşet Günel
Doç. Dr. Haydar Karabey

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Prof. Dr. Cemal Nadi Aytuğ
Prof. Dr. Öztürk Tekeli

Doç. Dr. Semih Vaner
KARADENİZ ÜNİVERSİTESİ
Mühendislik - Mimarlık
Fakültesi

Doç. Dr. Ergun Uğur
Y. Doç. Dr. Haldun Özen

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Alaattin Asna

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
Fen - Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Oğuzcan Özaltın

Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Sadık Apak
Prof. Dr. İrfan Duygulu
Prof. Dr. Selahattin Yazıcıoğlu
Doç. Dr. Bahattin Canbeyli

EGE ÜNİVERSİTESİ
Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Mithat Yılmaztürk
Doç. Dr. Nezihe Ertekin
Doç. Dr. Emre Kapkın
Doç. Dr. Ziyet Kapkın
Doç. Dr. Yakup Sarıca
Doç. Dr. Ahmet Sebik
Doç. Dr. Orhan Süren
Uz. Dr. İbrahim Kocabıyık
Uz. Dr. Bekir Kumbul
Uz. Dr. Tufan Pekin

Ziraat Fakültesi

Doç. Dr. Coşkun Akıncı
Doç. Dr. Ercan Kızılay
Doç. Dr. Yılmaz Sekin
Doç. Dr. Tuncay Yakalı

Edebiyat Fakültesi

Y. Doç. Dr. Nilgün Çelebi
Öğ. Gör. Ali Turhan

DOKUZ EYLÜL
ÜNİVERSİTESİ

Hidrobiyoloji Enstitüsü
Doç. Dr. Tuncer Güvenç

ADRES DEĞİŞİKLİĞİ

Ankara Merkezimizin adresi
değişmiştir. Yeni adresimiz
aşağıdaki gibidir:

Yüksel Cad. 9/13
Kızılay Tel: 18 38 26

Bilim ve Sanat

HEP
ARANIZDA
OLACAĞIM

Frédéric Joliot-Curie'nin
Yaşamöyküsü

Güney Gönenc

BİLİM, SANAT YAYINLARI

bu aşamada

Şükran KURDAKUL

MEHMET AKİF KONUSUNDA...

OKTAY Akbal, Cumhuriyet'teki köşesinde (5 Ocak-1984) son çıkarılan yüz liralıklarda Mehmet Akif'in resminin bulunmasını yadırgamış. Şairin ideolojisine değinerek II. Meşrutiyet döneminin uluscularına karşı ileri sürdüğü görüşleri eleştiriyor. Vardığı sonuç şu: Cumhuriyetin getirdiği yenilikleri benimsemeyerek Mısır'a yerleşen bir şairin resmi, İstiklal Marşımızı da yazmış olsa, Türk parasının üzerinde Atatürk'le birlikte yer alamaz.

Mehmet Akif'in islamcı akıma bağlı düşün adamlarından biri olduğunu biliyoruz. O da II. Meşrutiyet döneminde Sebül ü'r reşat, Sırat-ı Müstakim gibi dergilerde yazan öteki islamcılar gibi, dogulu düşün adamlarından Şeyh Cemalettin Efendi'yle, Mısırlı Şeyh Muhammed Abud'un görüşlerinden yararlanmış, Safahat'ın Asım bölümünde, "İnkılap istiyorum ben de fakat Abud gibi..." dizesiyle ideolojisini besleyen kaynağı belirtmişti.

Çağdaş Türk Edebiyatı-Meşrutiyet Dönemi adlı kitabımda, Mısır'ın ünlü El Ezher Üniversitesi'nde rektörlük yapan Şeyh Abud'un, İslam dünyasının batı karşısında toparlanması için öngördüğü yolları şöyle özetlemiştim:

- İslam dininin hurafelerden temizlenmesi.
- Çağdaş düşüncenin ışığı altında islam öğretisinin yeniden ele alınması.
- Fıkıh'ın çağdaş uygarlığın gereklerine uydurulması.
- Batıda uygulanan eğitim yöntemlerinden yararlanarak öğrenim kurumlarında değişiklik yapılması.
- İslam dininin doğuş yıllarında olduğu gibi dinle bilimin yan yana gelmesinin sağlanması.
- İslam dünyasının, Batının ve Hristiyanlığın etkileri karşısında kendini savunma gücü kazanması.

Akif'in 1920'lere kadar yayımladığı şiirlere bakılırsa bu ilkeler doğrultusunda düşünceler ürettiği görülür.

Bunları da şöyle toparlayabiliriz:

Akif, günümüzde, kimi çevrelerin (ben onlara islamcı diyemiyorum) "Ulu Hakan" olarak niteledikleri II. Abdülhamid'in saltanat yıllarını "İSTİBDAT" dönemi olarak adlandırırken Padişahı, "mel'un" gibi nitelendirmelerle anar.

"Ne mel'un sun ki, rahmetler okuttun ruh-u iblise..."

Osmanlı arazi ve mülkiyet rejiminin çözülüşü ile oluşan servet birikiminin yeni tabakalar yarattığını görür. Eşraf, ayan, vb. adlarla anılan bu yeni tabakanın batıyla ilişkiler sonucu ilk borçlanma döneminde devletin "dilenci" durumuna düşürüldüğünün bilincindedir.

"Bakın da haline ibret alın şu memleketin Nasılsın ey koca millet? Ne oldu akibetin Yabancılar ediyormuş -eder ya- istikrâh Dilenciler bile senden şereflidir billah." (Fatih Kürsüsünde)

Akif, "cahillik", "tevekkül", "nergün ezbere okun-

duğu halde kur'anın bilinmemesi, dine dayalı kurumların bozulması, çalışmanın, bilginin, erdemnin gözardı edilmesi gibi bozulmaları görmezlikten gelmez. Öfkelenir, tepkisini de gizlemez.

"İnmemiştir hele kur'an, bunu hakkıyla bilin Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için." (Süleymaniye Kürsüsünde)

"Kavmiyyetçi" olarak nitelediği dönemin uluscularını eleştirirken, islam ülküsünü şöyle tanımlar:

"Ey cemaat-ı müslimin (islam topluluğu), siz ne Arapsınız, ne Türksünüz, ne Arnavutsunuz, ne Kürt-sünüz, ne Lazsınız, ne Çerkezsiniz. Siz, ancak bir milletin fertlerisiniz ki, o büyük millet islamdır. Müslümanlığa veda etmedikçe kavmiyyet (ulusçuluk) davasında bulunamazsınız; kavmiyyet gayretine düş-tükçe de müslüman olamazsınız."

Mehmet Akif, dönemin uluscularına ters düşen bu görüşlerine karşın, ırkçı ve turancı akımı savaş doğrultusunda yönlendiren İttihat ve Terakki Fırkası yönetimine karşı olmadı, aksine, partinin genel merkezinde Arapça dersler vererek yandaşlığını bile gösterdi. Dahası, İttihatçıların siyasal, ekonomik ve askersel alanlarda teslim oldukları Almanların özel çağrısını kabul ederek Almanya'ya gitti. Dönüşünde, "Doğuyu Alman ticaret ve sanayii için geniş bir dolaşma yeri yapmak... İşte kendisini bilen Osmanlı ve Alman hükümetleri için çekici ve büyük program ..." biçiminde görüşler ortaya attı. Daha doğrusu bu alandaki görüş ve anlaşmaları propaganda etti.

Akif'in hristiyanlık-müslümanlık, doğu-batı kavramlarının yanısıra emperyalizm kavramını göz önüne alması Kurtuluş Savaşı yıllarıdır. Konuşmaları, yazıları, dizeleriyle elli yaşından sonra yurt ve vatan gerçeğinin insan bilincindeki yansımalarını da algılayan Akif, günümüzde kendisini, ideolojilerine bayrak yapmak isteyenlerin ellerinden gelse kitaplarından çıkaracakları görüşler sürdü ileriye.

"Türkiye Hükümeti, I. Dünya Savaşından önceki durumu ile, özellikle en değerli servet kaynaklarına en seçkin araziye sahip bulunuyor. Bu yüzden Türkiye kadar İngiliz sermayedarlarının (kapitalistlerinin) ihtiraslarını tatmin edecek az ülke vardır."

"Türkler de... acı tecrübelerle Almanya'nın islam alemine karşı İngiltere'den ve öteki emperyalist hükümetlerden farklı bir düşüncede olmadığını anladılar."

Sonra da -bildiğiniz gibi- Cumhuriyet'in getirdiği yeniliklere karşıt görüşte olduğundan, o yıllar biçimsel olarak bile bağımsızlığına kavuşamamış ve çoktan batının etki alanına girmiş bir ülkeye-Mısır'a-gitti.

Fes yerine şapka giymemek için.

Oktay Akbal'ı okuduktan sonra bu gerçekleri yazma gereğini duymam şundan:

Yeni yüz liralıklara Atatürk'le birlikte Akif'in resmini bastırınlar, onları kendi dünya görüşleri hatında buluşturacaklarını sanıyorlarsa aldanyorlar. ■

YARIN YARIN YARIN YARIN

ŞUBAT 30. SAYISI ÇIKTI!

MODERN ÇAĞIN KANAYAN YARASI: FİLİSTİN ÖZEL BÖLÜMÜ

MAHMUT Derviş, SAMİH el KASIM, FATVA TUKAN, TEVFIK el ZAYYAT, SALİM JABRAN'dan şiirler • SAMİH el KASIM: "Şiirden korkan rejimde yaşanmaz..." • Prof. YESHAY AHU LEIBOWITZ: "Dine göre kurulan devlet, dört köşeli üçgen gibidir..." • C.J. CHARPENTIER : Güneşte Bir Ses: Ghassan Kanafani • G. KANAFANI'den bir öykü : Ramle'den Mektup • MUZAFFER İLHAN ERDOST: Filistin Sorunu ve Ortadoğu'nun Demokratikleşmesi • SEMİH ACAR: Filistin Sorunu • GÜRHAN UÇKAN: Modern Çağın Kanayan Yarısı: Filistin • Filistin fotoğrafları ve desenleri •

KEMAL SÜLKER: Bir Yazarın Sonu • ARİF DAMAR ile söyleşi • John Reed ve Yaşamı Üzerine • JOHN REED'den bir öykü: Bir Nankördük Olayı • VEYSEL ÖNGÖREN: Yaşanmakta Olanın Anlamı • SUZANNE LABRY: Elsa Düşünden Elsa Efsanesine • ARAGON'dan şiir • ŞÜKRAN FARIMAZ GÖNÜLTAS'dan bir öykü: Sen Anlat • Veysel Çolak, Atilla Çınar, Kemal E. Gözütok, İhsan Doğanay, Mahmut Temizyürek, Zerrin Taşpınar Şahin'den şiirler • Kitaplar • Kültür-Sanat dünyasından haberler •

ÖZEL EKİYLE BİRLİKTE: "ŞİLİ-Akıllı çocuklar için kesinlikle özel ve fakat gerçek bir öykü"

YARIN ABONE KAMPANYASINA KATILALIM!

Abone koşulları: Yurtiçi/Yıllık 1500 TL-Altı aylık 800 TL. Yurtdışı/Yıllık 30 DM-Altı aylık 16 DM. Yazışma ve havale adresi: P.K: 723 Kızılay-Ankara.

FİKRİ HUKUK ALANINDA YENİ DÜZENLEME

■ Alpay KABACALI

TÜRKİYE'de fikri hukuk alanı ilk kez 8 Mayıs 1926 (1910) tarihli Hakk-ı Telif Kanunuyla düzenlendi. Bu yasa 1 Ocak 1952'ye, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu yürürlüğe girene değin geçerlikte kaldı. (Cumhuriyet döneminde batılılaşma çabaları sırasında çeşitli Avrupa ülkelerinin yasaları aktarılırken —örneğin Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu İsviçre'den, Ceza Yasası İtalya'dan alınırken— düşün ve sanat alanını kapsayacak bir yasal düzenlemeye gidilmeyiş, bu alanda bir "Osmanlı" yasasının geçerliğini sürdürüşü üzerinde çeşitli yorumlar yapılabilir. Bu çerçevede, çeyrek yüzyılda üst yapı devrimlerinin bile tamamlanmamış olduğu öne sürülebilir.)

1 Ocak 1952'den bu yana yürürlükte bulunan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 31 yıl 11 ay süresince en küçük bir değişikliğe uğramadı. Bunun başlıca nedeni, yasanın hak sahiplerince ve siyasal iktidarlara gerektiği ölçüde işletilmeyişiydi. Yasa az kullanıldığından, değiştirilmesine de gereksinim duyulmamıştı. Ancak, yasanın çeşitli yönlerden, özellikle televizyon, video, teyp gibi teknik gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı görülmüyordu.

Sonunda, 3 Kasım 1983 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 2936 sayılı yasayla 16 maddesi değiştirildi ve yasaya iki geçici madde eklendi.

Aşağıda değişiklikler üzerine bilgi verecek, yazının sonunda da bunlarla ilgili kimi kişisel yorumlarımızı sunacağız.

MESLEK BİRLİKLERİ, İSTİSNALAR VE BAŞKA DEĞİŞİKLİKLER

• Yazılı koreografi eserleri "bilim ve edebiyat eserleri" arasında sa-

ylarak yasa kapsamına alınmıştır (m. 2).

• Yasada, eser sahiplerine tanınan hakların, bunları kullanmaya yetkili kimselerce kullanılmaması ya da koruma süresinin sona ermesi durumunda, Milli Eğitim Bakanlığına kullanılabileceği öngörülmüyordu. Değişiklik, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na (KTB) yetkili kılınmıştır (m. 19).

• Aşağıda sözü edilecek meslek birlikleri de eser sahiplerine tanınan hakları kullanabilecek kişiler arasında sayılmıştır (m. 20, 24, 41).

• Yasanın ilk şeklinde, "yayımlanma veya kâr maksadı güdülmeksizin şahsen kullanmaya mahsus belli sayıda çoğaltılma"ya yalnızca "sinema eserleri"nde istisna getirilmişti. Bu kez istisnalar genişletilmiş; "ses ve görüntü tekrarına yarayan vasıtalarla alınmış sinema filmleri, video kasetleri ve benzerleri" olarak sınırlanmadan belirlenmiştir (m. 38/1).

• Daha önce, belirli eserlerin "umumi mahallerde" çalınması ya da gösterilmesi durumlarında, eser sahiplerine mesleki birlik aracılığıyla "uygun bir bedel" isteme hakkı verilmişti. Değişiklik, söz konusu durumlar için özel olarak işaretlenmiş plak, video kaset ve ses kasetlerinin kullanılabileceğini öngörüyor. Özel olarak işaretlenmemiş plak ve kasetler için ise, eser sahibinin ya da meslek birliğinin "uygun bir bedeli tazminat olarak isteme hakkı" saklı tutuluyor (m. 41/1). Bu tazminat miktarının saptanmasına, izlenmesine ve eser sahibi ile meslek birliği arasında paylaşılmasına ilişkin usul ve esasların, TRT ile meslek birliğinin görüşü alındıktan son-

ra KTB'ce hazırlanacak yönetmelikle belirlenmesi öngörülmüyor (m. 41/II).

• Yasanın ilk şeklinde, eser sahiplerinin, her türlü çıkarlarını korumak ve haklarını kullanmak üzere, kanunun yayımı tarihinden başlayarak 6 ay içinde bir mesleki birlik kurmaları, eser sahipleri bu süre içerisinde birliği kuramadıkları takdirde hükümetin birliğin kurulmasını sağlayacağı öngörülmüştü. Söz konusu birlik ne eser sahipleri ne de hükümetçe kurulduğundan, madde "kadük" olmuştu.

Değişiklik, KTB'ce hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca onaylanan tip statülere uygun olarak, aşağıdaki adlarla dört meslek birliği kurulmasını öngörüyor: 1. İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri, 2. Müzik Eseri Sahipleri, 3. Güzel Sanat Eseri Sahipleri, 4. Sinema Eseri Sahipleri Meslek Birlikleri. Aynı alanda birden fazla birlik kurulamayacak; buna karşılık birlikler bölgelerde şube açabilecekler. Birlikler, Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri Meslek Birlikleri Federasyonu'nu oluşturacaklar. Yasa, birliklerin ve federasyonun özel hukuka bağlı tüzel kişiler olduklarını belirtiyor. Bunların hangi zorunlu organlarca yönetilecekleri yasada açıklanıyor. Organların kuruluşu, üyeliğe girme, üye sayısı, mali ilişkileri, vb. konular, ilgili kuruluşların görüşleri alındıktan sonra KTB'ce hazırlanacak tüzükle belirlenecek. Dernekler Kanununun birçok maddesi, ceza hükümleriyle birlikte bu birlikler ve federasyon için de uygulanacak. Türk uyruklu eser sahiplerinin mali hakları, ülke içinde sözü geçen meslek birlikleri dışındaki başka birlik, dernek ve benzeri kuruluşlara izlenemeyecek (m. 42).

Yasaya eklenen geçici maddelerden biri, sözü geçen birliklerle federasyonun ilk genel kurul toplantılarını yapmaları için tüzükte öngörülen üye sayısını tamamlayıp seçimleri yapıncaya kadar, zorunlu organlarının başkan ve üyelerinin KTB'nin önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile belirleneceğini öngörüyor (Geçici m. 3).

TRT'YE TANINAN YETKİLER VE KASET STOPAJI

• Yasanın ilk şeklinde, her çeşit eserin sahiplerinin izin alınmadan radyo ile yayını için Bakanlar Kurulu kararı ile radyo idarelerine yetki verilebileceği hükmü vardı. Bu

madde uyarınca yapılacak yayınlar için, eser sahiplerine Adalet ve Milli Eğitim Bakanlıklarınca birlikte saptanacak ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanacak bir tarife üzerinden, mesleki birlik eliyle ücret ödeneceği öngörülmüştü. Madde tümüyle değiştirilmiş; TRT'ye radyo ve televizyon yayınlarında Türk ve yabancı uyruklu eser sahiplerinin yaptıklarını hiç izin almadan yayımlama yetkisi verilmiştir. Bunun tek "istisna"sı sahne eserleridir. Sahne yapıtları için izin alma zorunluluğu vardır. TRT'nin yayımlama yetkisi çok geniş kapsamlıdır: Tekniğin gerektirdiği ve eserin özünü bozmayan her türlü işleminden geçirme, uygun bulunacak sanatçılara icra ettirme, vb. yetkileri de kapsamaktadır. Eser sahiplerine ya da meslek birliklerine, esasları Bakanlar Kurulu Kararnesiyle belirlenecek tarife göre ücret ödenmesi öngörülmüştür. Tarife, meslek birliklerinin ya da federasyonun görüşü alınarak, TRT'nin önerisi ile saptanacaktır. Maddede, "açık eğitim" yayınlarıyla kısa dalga radyo istasyonlarından yurt dışına yapılacak yayınlar, vb. için TRT'nin eser sahiplerine ücret ödemeyeceği de öngörülmektedir (m. 43).

• Yasanın ilk şeklinde, "ses nakline yarayan aletleri imal eden müesseselere, hak sahiplerine mesleki birlik aracılığıyla uygun bir bedel ödenmesi" koşuluyla, yayımlanmış

musiki eserlerinin sahiplerinin iznini almaksızın aletlere alma yetkisinin bir kararname ile verilebileceği" öngörülmüyordu. Böyle bir kararname çıkmadığı halde açıkça korsan kasetçilik yapılması yakınmalara yol açıyordu. Yeni madde, hak sahipleri ile tüm yayıncıları, bir eserin satışa çıkarılacak bütün nüshalarında işaret ve seri numarası bulundurmakla yükümlü kılıyor. Bu konu KTB'nin çıkaracağı bir tüzükle düzenlenecek.

Boş kaset üreten ya da ithal eden gerçek ve tüzel kişiler ise, üretim ya da dışalım bedeli üzerinden, yüzde 5'i geçmemek üzere, Bakanlar Kurulu kararıyla saptanacak orandaki tutarı stopaj yoluyla keserek KTB adına bir ulusal bankada açılacak özel hesaba yatırmakla yükümlü kılıyorlar. KTB, bu hesapta birikecek parayı yıl sonunda meslek birliklerine eşit olarak paylaştıracak. Birlikler, aldıkları parayı üyeleri için "sosyal tesisler" yapımı, bunların bakımı, geliştirilmesi ve başka sosyal hizmetlerin görülmesi için kullanabilecekler (m. 44).

• "Devletin yararlanma yetkisi", yasanın ilk şeklinde şöyle düzenlenmişti: Çoğaltılması ve yayımlanması eser sahibi tarafından açıkça önlenmemiş olan, genel kütüphane, müze, vb. yerlerde bulunan yayımlanmamış ve "alenileşmemiş" eser-

lerden yararlanma yetkisi bir kararname ile devlete, mesleki birliğe ya da devletçe uygun görülecek bir kültür kuruluşuna verilebiliyordu. Yeni düzenleme, söz konusu eserlerin, mali haklarla ilgili koruma süresi dolmuş olmak koşuluyla, bulunduğu kamu kurum ve kuruluşlarına ait olacağını öngörüyor. Bunlardan nasıl yararlanılacağı, vb. ayrıntılar, KTB'ce hazırlanacak tüzükle belirlenecek (m. 46).

YAZILI İZİN İLKESİ VE ARTIRILAN CEZALAR

• Yasanın ilk şeklinde kullanılan "rıza", "muvafakat", "müsaade" sözcükleri yerine "yazılı izin" terimi kullanılmıştır (m. 71, 72, 81, 82). Yeni düzenlemenin, eser sahipleri ile yayıncılar arasındaki sözleşmelerin yazılı olması ilkesini benimsediği görülmektedir.

• Manevi ve mali haklara tecavüz suçlarının cezası artırılmıştır. Yasanın ilk şeklinde, bu suçlar için "500 liradan 5.000 liraya kadar ağır para cezası veya 7 günden 3 aya kadar hapis cezası" öngörülmekteydi. Yeni düzenleme, "1 aydan 3 aya kadar hapis ve 30.000 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası" getirmektedir (m. 71, 72, 82). Bunun gibi, "diğer suçlar" için öngörülen "1000 liradan 10.000 liraya kadar ağır para cezası veya 1 aydan 1 yıla

Ayın fotoğrafı (AFSAD): Mehmet GÖKAĞAÇ

kadar hapis cezası" yerine "1 aydan 3 yıla kadar hapis ve 50.000 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası" getirilmiştir (m. 73).

• Yasada belirlenen kovuşturması şikayete bağlı suçlardan dolayı, "tecavüze maruz kalan kimseden başka" şikayete yetkili merciler, eski maddede "Milli Eğitim Bakanlığı, tecavüze uğrayanın bağlı bulunduğu ilim müessesesi, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ve Türk basını temsil eden kurumlar" idi. Yeni düzenlemeye göre ise "Milli Eğitim ve KTB Bakanlıkları, tecavüze uğrayanın bağlı bulunduğu meslek birliği, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü ve Türk basını temsil eden kurumlar"dır (m. 75).

• Yasaya eklenen geçici maddelerden biri, yasa uyarınca TRT'nin yayını dolayısıyla doğacak telif haklarını belirlemek amacıyla çıkarılmış olan 15.3.1980 tarih ve 8/423 sayılı Bakanlar Kurulu kararname ile bu kararnameye göre çıkarılacak ücret tarifesinin, 15.3.1980 tarihinden geçerli olmak üzere 31.12.1985 tarihine kadar uygulanmasını; bu ödemelerin TRT tarafından en geç 31.12.1985 tarihine kadar yerine getirilmesini öngörüyor (Geçici madde 4).

• Değiştirilen maddelerde çıkarılması öngörülen tüzük ve yönetmeliklerin altı ay içinde hazırlanarak Resmi Gazete'de yayımlanması gerekiyor (Yasayı değiştiren 2936 sayılı yasanın 18. maddesi).

BİRKAÇ YORUM

Anlaşılabileceği üzere, en önemli değişiklik ve yenilikler meslek birlikleri kurulması ve TRT'nin tüm yapıtları izin almadan yayımlayabilmesi noktasındadır.

Meslek birlikleri konusu, şu aşamada siyasal iktidarın inisiyatifine ve tüzüklerle yönetmelikleri hazırlayacak bürokratların "ferasetine" bağlıdır. Meslek birlikleri ile federasyon kurulur ve öngörülen tüzüklerle yönetmelikler hazırlanırken, konuya ileriye gören, demokrat bir görüş açısıyla bakılmazsa ve bunlar altı ay içerisinde gerçekleştirilmezse, yeni yasanın birçok maddeleri "kadük" olacaktır. Kısacası, uygulamayı izlemeyen görüş bildirmek doğru olmaz.

Öte yandan, meslek birliklerini düzenleyen 42. madde telif hakları (copyright) ajanslarının faaliyeti-

ni sınırlamıştır. Bu ajanslar, ülke içinde Türk uyruklu eser sahiplerinin mali haklarını izleyemeyeceklerdir. Aynı hüküm sendikal düzene de sınırlama getirmektedir. Örneğin, Türkiye Gazeteciler Sendikası ya da Türkiye Yazarlar Sendikası, bir üyesi ile bir yayıncı arasında ücret anlaşmazlığı çıktığında, üyesinin haklarını korumak için herhangi bir girişimde bulunamayacaktır.

TRT'ye tanınan geniş yetkilerin de eser sahiplerinin maddi ve manevi zararlarına yol açabileceği anlaşılmaktadır.

Bunların yanı sıra, yasada değişiklik yapılırken, uygulamada karşılaşılan kimi sorunların da çözüme kavuşturulması yerinde olurdu. Bu konuda en belirgin örnek, yapıt sahibini, yapıtı devrettikten sonra yapıtta oluşan fazla değerden yararlanmaya yönelik bir hak olan ve hukuk literatüründe "izleme ve pay hakkı" denilen haktır. Somutlarsak, sürekli enflasyon nedeniyle kitap fiyatlarını artırmak zorunda kalan yayınevlerinin, kimi zaman bu artıştan yazara bir pay vermekten kaçınmaları anlaşmazlıklara yol açmaktadır. "Güzel sanat eserlerinin satış bedellerinden pay verilmesi"ni düzenleyen 45. maddede yapılacak bir değişiklik bu sorun da çözümlenebilir.

Hakların kullanılmasında "yazılı izin" ilkesinin getirilmesi, yazılı kareografi yapıtlarının da yasa kapsamına alınması, manevi ve mali haklara tecavüz suçlarının cezalarının artırılması, kaset üreten ya da getirenlerin yatacakları stopajlardan gelir elde edilmesi ve bunun sanatçıların sosyal gereksinimleri için kullanılması, tekniğin gelişmesine uygun olarak video ve teyp kaseti yayınlarının da yasa kapsamına alınması, üzerinde durulmaya değer olumlu değişikliklerdir.

bizim tiyatro

Göküder sunar tiyatrosu
halk cad 37/tlf 33 06 18
İstanbul

200. OYUN
Zafer Dipe'in
NASRETTİN HOCA ve EŞEĞİ

Gelecek Oyun
YERLİ TARZAN

DAYANIŞMA YAYINLARI

YENİ YAYINLAR

- **ŞİİRLER: PABLO NERUDA**
Türkçesi: Enver Gökçe
3. Basım 300 TL.
- **SU ÇÜRÜDÜ: AHMET TELLİ**
Şiir, 2. Basım 150 TL
- **KERVAN SERVAN:**
ESMA OCAK
Roman, 500 TL.
- **ÖLÜM DUYURULARI:**
Prof. FEHMİ YAVUZ
200 TL.
- **YÜZÜN SENİN:**
TURGAY GÖNENÇ
Şiir, 150 TL.
- **BİZSİZ GİBİ:**
GÜLTEKİN EMRE
Şiir, 150 TL
- **DÜNYANIN EN GÜZEL KADINI**
BURHAN GÜNEL
Öykü, (Çıkıyor).

Dayanışma Yayın Üretim
Kooperatifi
P.K. 266, Kızılay - Ankara

SERĞİ KİTABEVİ

- İlk, orta, yüksek öğrenim ders kitapları
- Bilimsel - sanatsal yayınlar
- Süreli yayınlar
- Kırtasiye gereçleri

HİZMETİNİZDE

Adres: Birinci Beyler Sokak.
Uğur Pasajı 10/B
Tel: 13 72 22 - İZMİR

GÜNDÖKÜMÜ

■ Tomris UYAR

9 Eylül 1982

YAZARLAR Sendikası'nın kurucu üyeleri olarak Selimiye'ye ifade vermeye gidiyoruz bugün. Toplu halde gitmeyi kararlaştırdık. Kimbilir, belki de aramızda olduğu varsayılabilir birtakım yazınsal ya da kişisel farklılıkların şu anda hiçbir önem taşımadığını topluca vurgulamak amacıyla. Belki de bir dava uğruna biraraya gelmenin heyecanını yine birlikte tatmak için. Leyla Erbil, Bekir Yıldız, Turgut Uyar, Ali Özgentürk ve ben. Yaşar Kemal ile Adnan Özyalçın'ın ifadeleri önceden alınmıştı. Aziz Nesin ile Adalet Ağaoğlu sonra gelebileceklerdi.

Güneşli bir yaz günü. Önce Leyla'yı aldık evinden, sonra arabayla karşı kıyıya geçtik. Herkes, önden kararlaştırdığımız duraklarda hiç beklemeden bindi arabaya. Kimse beklemedi, kimse bekletmedi. Konuştukça, gazetelere göz attıkça garip bir gevşeklik bastırdı. Gülmeye başladık. Şoför arada bir dönüp gülümseyerek süzüyor bizi. Biz de birbirimizi gözden geçirip, kılığımıza kıyafetimize bakıp saygınlık derecemizi değerlendiriyoruz sözümona.

Son iki gün ne kadar yorucu geçmişti. Evi tepeden tırnağa temizledim, kitapların tozunu aldım, çamaşırları yıkadım, herhangi bir tutuklama olasılığına karşı ufak bir çıkın hazırladım, oğluma kimlere başvurabileceğini bellettim sıkı sıkı.

Bu süre içinde o güne kadar derinlere itilmiş birtakım ayrıntıların saldırısına uğradım. Yepyeni bir gözle, yaşamımı, düzenimi, alışkanlıklarımı saptadım. Korktuklarımla korkmadıklarımla, dayanabileceğimi sandığım olaylarla dayanamayacağımı sandıklarımla belli sınırlar içine yerleştirdim. Öyle sandım. Bu yaşa kadar bedenimin ve kafamın böyle bir sınavdan geçmemesini bir eksiklik olarak duydum ama o eksikliği bu yoldan, bu koşullar altında gidermeye hiç de can atıyordum doğrusu.

Gerçi bütün bu kaygıları -benzer durumları yaşayan eş-dost aracılığıyla- öğrenmişim zaten, anlamakla yaşamın eşanlamlı olmadığını da biliyorum yine de bilmek başkaydı, iliklerinde duymak başka.

Kapı, görüş gününe gelenlerle dolu. Arada tanıdıklar da var. Beyaz, temiz örtülerıyla gözü alan "lokal"ın dışında bekliyorlar. Elleri kolları torbalar, paketlerle dolu başı bağlı kadınlar çoğunlukta. Birşeyler anlatmaya çabalıyorlar.

Temel sorun, bir iletişim sorunu. Ben de payımı alıyorum ondan. Birdenbire bu ana kadar bu toplumda hiçbir şey yapmamış, elini ve yüreğini sıcak sudan soğuk suya sokmamış bir asalak gibi görüyorum kendimi. Sanki hiçbir şey yazmamışım, çevirmemişim. Geçmişim de yok, geleceğim de. Araftayım. Ve bugün burada, tanımadığım, beni tanımayan birilerine birşeyler açıklamak zorundayım, o kadar.

Kişi bazen kendi düşünceleriyle ayılır. O zaman ilk söylediği, "Yakınmaya ne hakkım var?" olur. Bugüne kadar bireysel sesime ne kadar sahip çıkmıştım ki? Sendikada bile?

Sorgu sırasını bekliyoruz. Güler yüzü savcı yardımcısı, istediğimiz sırayla içeri girmemize izin verdi. Girenlerin dışarı çıkmasını beklerken loş koridora, Alman üslubu izleri taşıyan yapıya, ışığı fazlaca koyvermeyen pencerelere bakıyoruz. Herkes sırasını başkasına vermeye hazır.

— Çocuk evde bekliyordur, sen gir şimdi, diyor Ali.

Sorgu uzun sürünce savcı bir koltuk istemiş olmalı. O anda karanlık koridorda itilerek gelen tekerli koltuğu gördük.

Meşin bir döner koltuktu.
Yepyeni bir koltuktu.
Arkılığı rahat bir koltuktu.

Sorguya çekilenlerin sinirli ellerinin tutunduğu yırttığı bölümlerde, yalnızca oralarda boz, kırtık kauçuk köpükleri dışarı taşmıştı. Öyle bir koltuktu.

Sinema dışında hiçbir sanat ya da yazın dalına kendisini anlatma olanağı tanımayan bir koltuktu.

Bir süre hepimiz, sözbirliği etmişcesine onu gözledik. Sonra yine gözgöze geldik.

Not: Bu "gündökümü", yıllar önce yazdığım "Güneşli Bir Gün" öyküsüne bir ek olarak da okunabilir, düşünülebilir.

HALUK GERGER:

“KEŞKE BU KİTAP DAHA ÖNCE YAZILMIŞ OLSAYDI...”

Son zamanlarda Türkiye'de iki konu ile ilgili çok büyük bir ilgi ve duyarlılık olduğunu gözliyorum. Bunlardan biri Ortadoğu, ötekisi barış konusu.

★ Sayın Gerger, geçtiğimiz ay "Nükleer Tehlike - Nükleer Silahlar ve Nükleer Savaş" adlı kitabınız yayınlandı. Nükleer sorun üzerinde böyle bir temel başvuru kitabı ülkemizde ilk kez yayınlanıyor. Bu kitabı hazırlamayı neden düşündünüz? Bu konuda ülkemizdeki yayın durumu nedir?

★ Ben nükleer sorun üzerinde yıllardır çalışıyorum. Tabii bir uluslararası ilişkiler uzmanı olarak konunun önce siyasal sonra da, giderek stratejik yanıyla ilgilenmeye başladım. Stratejik konuların derinliğine indikçe gördüm ki, teknik bilgi temeline yeterince oturmayan bir araştırma, konunun karmaşıklığı ve niteliği nedeniyle, benim kendime hedef seçtiğim anlamda uzmanlığı bana getirmeyecek. Böylece herşeyi bir yana bırakarak teknik bilgileri öğrenmeye başladım. Söylemek istediğim, teknik bilgi eksikliğini ve bunun gerekliliğini önce kendimde

saptadım. Atom bombasının yapılışını, nükleer silah sistemlerinin niteliklerini ve benzeri konuları tam olarak bilmeden, stratejik sorunun özünün de kavranamayacağını kendi deneyimlerimle gördüm. Bir anlamda konunun başından işe başlamak gerekiyordu. Çalışmalarına önce lise kimya ve fizik ders kitaplarından başladım. Giderek de üniversitelerde okutulan ders kitaplarını anlar hale geldim ve daha özgül yapıtları okumaya başladım. Ama bu sıralarda amacım strateji alanındaki çalışmalarım için gerekli bilgi bazını oluşturmaktı. Yani, böyle bir kitap yazmak o zamanlar aklımdan geçmiyordu.

Fakat bu arada bu konuda Türkçe neredeyse hiç kaynak olmadığını da görmüş oldum. Bir de, strateji konusunda bir şey yazmadan önce, temel bir başvuru kitabının daha yararlı olduğunu düşündüm. Bir başka deyişle, kendim için

saptadığım şeyi, işe baştan başlamak gereğini, genel olarak okuyucu için de yararlı gördüm. Sonuç da bu kitap oldu.

Bu yaz yazmayı bitirip, matbaaya verme aşamasına geldiğimde, gazetelerde bir ilan gördüm. İstanbul Teknik Üniversitesi Nükleer Enerji Enstitüsü yayını olan ve Prof. Nezihi Özden tarafından yazılan bu kitabın başlığı "Nükleer Çağın İlk 40 Yılı" idi ve iki ciltti. Kitabı merak ederek hemen getirttim. Asıl konusu nükleer reaktörler olan bu kitabın ilk bölümlerinde nükleer bombalar ve nükleer silah sistemleriyle ilgili özet bilgiler verilmekteydi. Ama tabii, çok yararlı olmakla birlikte, sözkonusu yapıt hem bir strateji uzmanı tarafından yazılmamıştı, hem de yazılış ana amacı nükleer silahlar değil, konunun bambaşka bir yanı, yani nükleer reaktörlerdi. Bu kitabın benim konumla ilgili bilgileri de içermesini, biraz da konuyla ilgili temel bilgilere ihtiyaç duyulduğunun bir göstergesi olarak kabul ettim ve Türkiye'deki boşluğun artık konuyla doğrudan ilgili olmayan bir kitapta ve uzman olmayan bir yazar tarafından bile doldurulmak istenir hale geldiğini gördüm. Doğrusu bu ne denli yararlı ya da gerekli bir iş yaptığımı göstermek açısından beni mutlu etti. Bir de, artık bu konularda gereksinim o boyutlara varmış ki, daha başka kitaplar da ileride muhakkak yazılacak diye umutlandım. Şunu da söylemeden geçemeyeceğim; bu konudaki ilk kitabı yazmış olmak beni pek sevindirmiyor. Keşke çok daha önce bu tür yayınlar ülkemizde yazılmış olsaydı da ben ve öteki uzmanlar konunun daha derinliğine inen, daha özgün araştırmalar yapsaydık. Yani, 20. yüzyılın son çeyreğinde 50 milyonluk Türkiye'de doğrudan bu konuda ilk kitabın daha şimdi yayınlanmış olmasından bir yurttaş olarak aslında üzüntü duyuyorum.

★ Peki, Türkiye'de durum böyleyken dışardaki yayın durumu nedir?

★ Sanıyorum tabir tam yerinde olacak, bu konuda öteki ülkelerde "tonlarca" kitap vardır, yüzbinlerce sayfa tutan broşür, makale, kitapçık, inceleme yayımlanmıştır. Bu konuda herhangi bir küçük kasabada bulunabilecek yayın sayısı, hiç kuşku yok, tüm Türkiye'de uluslararası ilişkiler ya da dış politika alanında yazılmış kitaplardan fazladır.

★ Türkiye'deki bu durum sizce ka-

muoyunun duyarsızlığından mı kaynaklanıyor?

★ Türkiye'deki durumun faturasını ise, izin verirsiniz, biz aydınların her zaman, her konuda yaptığımız gibi, halka ve halkın ilgisizliğine çıkarmayayım da kabahati biraz da gerçek sorumlularda arayayım. Bu tür araştırmaların öncelikle üniversitelerden kaynaklanmış olmasını beklemek sanırım pek de haksızlık olmaz. Tembel ve bilgisiz aydınların ya da sözde uzmanların yarattığı bir boşluğun toplumun ilgisizliği ile izah edilmemesi gerekir. Devletin de üzerine düşen görevleri yapmadığı açık. Örneğin nükleer savaş tehlikesini anlatan Amerikan yapımı "Ertesi Gün" adlı film hem batı, hem de doğu Avrupa'da televizyonlarda gösteriliyor. Ama TRT'de bu konuda hiç bir kıpırdanma yok. Bir başka örnek daha vereyim, nükleer enerji konusunda artık klasikleşmiş bulunan Samuel Glasstone'un Source book on Atomic Energy adlı yapıtının 3. baskısından öğrendiğime göre, kitap Hırvatça'dan Korece'ye kadar birçok dile çevrilmiş. Ben bu kitabı haftalarca aradıktan sonra İngilizcesini her nasılsa Orta Doğu Teknik Üniversitesinde bulabildim ama, örneğin TÜBİTAK'ın Ankara'daki kütüphanesinde bulamadım. Orta Doğu'ya bu kitabı kimbilir hangi öğretim üyesi getirtmiş ve kimbilir bu öğretim üyesi şimdi nerelerdedir. Kitabın Türkçeye çevrilmesi içinse herhalde çok iyimser olmak ve bir yüzyıl kadar beklemek gerekir.

Türkiye'de geniş halk yığınlarında bu konuya karşı bir genel ilgisizlik olduğunu varsaysak bile, bilginin, verinin, gerçeğin kolayca bulunmadığı, aktarılmadığı bir yerde bu doğal değil mi? Üstelik, kitabın gördüğü ilgi bu tür konularda bir duyarsızlık olmadığının da anlamlı bir göstergesi sanırım.

★ Barış ve dış politika konularında bu "duyarsızlık"tan söz edilirken kitabınızın gördüğü ilgiyi neye bağlıyorsunuz?

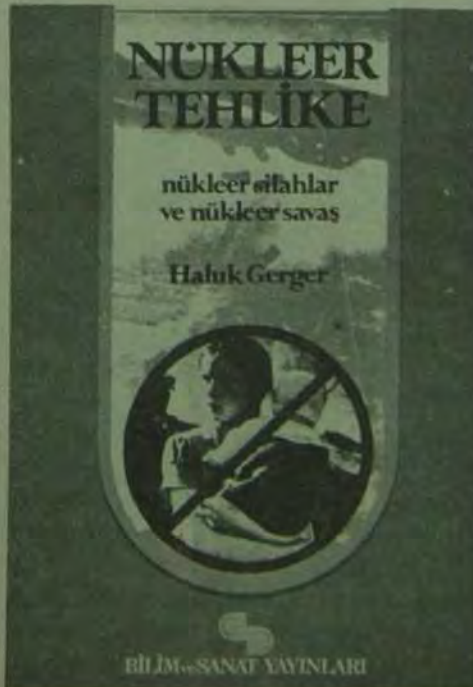
★ Bu konuda kendime bir pay çıkarmadan şunu sevinerek söylemek isterim: Kitap gerçekten beni şaşırtan bir ilgiyle karşılandı. O kadar ki, yurt dışında bulunan ve yaşadığı ülkenin dilini bilmeyen işçilerden bile talepler geliyor. Geçen gün, bir Ortaokul öğrencisinin ev ödevi için kitabımı kullandığını söyledi bir tanıdığım.

Bazen ben de Türkiye'de dış konulara karşı bir ilgisizlik olduğun-

dan şikayet ediyorum ama erken karar veriyoruz gibi geliyor bana. Halkın ilgi ya da ilgisizliğini sınımış değiliz ki. Hele biz aydınlar görevimizi yapalım, halkımıza bu konuları sunabilelim, ancak ondan sonra ilgi yok diye acımasız bir yargıya varma hakkına sahip olabiliriz. Son zamanlarda Türkiye'de iki konu ile ilgili çok büyük bir ilgi ve duyarlılık olduğunu gözliyorum. Bunlardan biri Orta Doğu, ötekisi barış konusu. Bu da doğal. Hala Yemen'de yitirdiği evlatlarına ağıt yakan bir toplum Orta Doğu'ya ve barışa karşı nasıl ilgisiz, duyarsız olabilir ki...

★ Barışçıl çabaların bilinçli, sistemli bir bilgi gerektirdiği görüşüne katılır mısınız?

★ Sistemli bilgi edinme olanaklarıyla yaratılmış bir bilinç birikimi olmadan, hiç bir konuda ve tabii özellikle barış konusunda yüksek bilinç beklenemez. Türkiye'de şayet önemli bir bilinç yükseliği görülüyorsa, bu halkımızın sağduyusundan, dış dünya ile tarih boyunca kurmuş olduğu bağlardan ve nihayet savaştan çektiği çilelerden kaynaklanıyor demektir. Ama insan yaşamını derinden etkilemesine karşın, nükleer silahlar gibi konularda bilgi yoksa, ilgi de olamaz. İki nedenden dolayı; birincisi, konunun karmaşıklığı insanları iter, ikincisi, bilgi olmayınca konu üzerinde konuşma, tartışma, yargıya varma, akıl yürütme olanağı olmaz, ilgi de oluşmaz. Bu da tabii geniş halk yığınlarının bir suçu olarak kabul edilemez. Barış isteği insanın doğasında vardır. Ama, çağımızda barış o denli karmaşık biçimlerde, o denli gizli saklı, o denli ikiye bölünmüşle tehdit ediliyor ki, kendilerine yeterli ve aydınlatıcı bilgiler sunulmayan insa-

nımızda gördüğümüz kavrayış bile sevindirici bence. Yeterli değilse, değiştirmek elimizde. Bu tabii güç ve yerine, zamanına göre tehlikeli bir uğraş da ama ne yapalım ki, başka çare de yok.

★ Kitabınızın yayınlanmasının ardından ne tür tepkiler alıyorsunuz? Okuyucunun ilgisi nasıl?

★ Tabii bir yazara genel olarak kitabıyla ilgili olarak olumlu şeyler aktarılır, söylenir. Ben de genellikle çok olumlu tepkiler alıyorum. Kitabın, örneğin atom ile ilgili temel bilgilerin verildiği teknik bölümlerinin pek okunmayacağını sanıyordum. Oysa, en çok ilgiyle bu bölümlerin okunduğunu, hatta başka kaynaklara da başvurarak okuyanların çok olduğunu görüyorum ve doğrusu bundan mutluluk duyuyorum. Yani, okuyucu tembel de değil, ilgisiz de değil. Bu arada beni umutlandıran bir başka şey de, bir çok kişinin kitabın devamı niteliğinde olacak bir "strateji" çalışmasını da tamamlamamı istemeleri, bunu bir eksiklik olarak görmeleri, kitabın bu haliyle kalırsa yeterli olamayacağını söylemeleri. Ayrıca kitaba talebin çok olması da ilgi ve duyarlılığın bir kanıtı.

★ Aktarmak istediğiniz başka ilginç bir tepki?

★ Kitabın önsözünde, bu çalışmayı yaparken Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne getirdiği yayınlardan yararlanma olanağını Fakülte ile iliştiğim kesildiği için kullanamadığımı yazmış, eksiklerden dolayı okurun anlayış göstermesini dilemişim. Doğrusu okurun da bu konuda beni değil de başka sorumluları haksız bulacağını düşünmüştüm. Fakat bir okurum beni çok sert bir biçimde bu kaynaklardan yararlanmadığım için eleştirince ilk önce çok şaşırdım. Hatta belki yanlış anlamıştır diye, "bu yayınları ben kendi paramla getirtmemiştim ki, ne yapayım" dedim. Cevabı çok ilginçti. "Bu okul, bu kitaplar kimin malı? Gidip o yayınlardan yararlanmalı ve oradaki bilgileri de bize sunmalıydın... Bu, yalnız senin değil, bizim de hakkımız ve buna kimse engel olamaz..." dedi. O denli yalın ve içtenlikli konuşmuştu ki, bir ara şayet yarı okula gidip ders vermeye başlasam, bunu bile çok olağan karşılayacağını düşündüm. İnsanın toplumsal meşruiyetin kendi yanında olduğunu hissetmesi çok güzel bir duygu. Nihayet yasalar da, hukuk da, kaynağını er ya da geç bu meşruiyetten almak zorunda.

TARİH OLURKEN GELECEK OLMAK

■ Yılmaz ONAY

ELİMDE bir kitap var. Bu kitap için ne "kısır" bir tanıtma özeti çıkarmaya, ne de "dört başı mamur" bir inceleme sunmaya benim gücüm yetmez. Olsa olsa, "İlhan İlhan"ın bende yarattığı etkilerin birkaçını kaleme dökmeyi "deneyseniz" belki. Evet, Muzaffer İlhan Erdost'un bir "Onur" yayını olarak yayınladığı "İlhan İlhan" kitabı üstüne bir deneme deyin isterseniz buna.

"BİZ İKİMİZ İKİ KARDEŞ"

Önce şunu düşünüyorum: Toplumumuzun ve çağımızın gerçeği, bazı yerli ve yabancı yazarların bizi ısrarla yöneltmeye uğraştıkları gibi,

ve her tarihsel akıştaki "dayanışma gerçekliği"ni görebilmek ve bunun imgesel modellerini yaratabilmek midir "gerçekten sanat" olan?

"İbrahim oğlu Yusuf'un / Kerpiç evinden ve linyit kokan ocağından / Yoksulluğundan ve hüznünden büyüttüğü / Tatlı oğul"

"Anamızın kara koyun yününden ördüğü / Kaba başlığın ve eldivenin / Isıttığı çocuk"

"Ey oğul / Kardeşim olan yüzünü yitirince / Arkadaşım olan sesini yitirince / Çırağım olan elini yitirince / Ustam olan dilini yitirince / Bildim ki / Yalnızlık senin yokluğundur"

"Doyamadığım, kıyamadığım / Yavrularımın tanıyamadığı babası / Eşim, arkadaşım, yoldaşım / Gülen gözlerinin içinde yaşadığım / Anam, babam, kardeşim"

"Hani İlhan var ya anne / Hani babam var ya anne / Şimdi nerde uzakta mı / Uzak nerde söyle anne / Ben burda yalnızım baba / Olsun ama, yalnızım ya / Hadi gel öğleden sonra / Bu sene gel hadi baba"

"Ve biz geleceğiz bir gün, biz ikimiz / İki kardeş / Yanyana ve omuz omuza / Bileklerimizde / Kitaba ve düşünceye vurulan zincir / -le / Taşadığımız / Kitabı, özgürlüğü ve umudu / Göklerinde / Alanlarında gibi yurdumuzun / İlk nisan güneşini / İçerken / Yapraklar / Eriyen karın altından topraktan / İnce dal uçlarından / Ağaçların / Yürüyen kalabalığının içinden"

İşte, hem gerçekliğin ta kendisi olan -bir bakıma, gerçekliğin kendisinden başka bir şey olmayan- hem de, onun böylesine sanatlaşmasını örnekleyen bu kitapta, üç kuşağın birbiriyle ve her birinin kendi içindeki dayanışma gerçeğinin de, en büyük acılarda, acıların en büyüğü içinde, en üst düzeydeki bir yoğunlaşmasını ve simgeleşmesini buluyoruz. Üstelik bunun, acıda böylesine çarpıcı, sarsıcı, uyarıcı simgeleşmesinin, esasen, daha öncelerdeki köklü bağlamlarının, "her evde birkaç kitap" a dönüşen "dayanışma"ların, en doğal uzantısı olduğunu görüyoruz. Ve gene en doğal bir şey olarak, kendiliğinden yansıyor bu. Yani, doğal olan budur, diyor kitap. En uyarıcı, en çarpıcı yanı da bu ya. Gerçekten de, halk için ve halkına bağlı -genç olsun, yetişkin olsun- aydın için, doğal olanı bu dayanışma değil midir? Yaşamımızın gerçeği bu değil midir? Kuşaklar arası çelişki, ya da bu tür hastalık

belirtileri, başka bir kesimin ve oldukça da dar ve özel bir kesimin, kendine özgü bir tarihsel durumudur. Bizimse, kardeş, ana, oğul, baba, eş, dost bağlamlarımız, tatlı yaşamda ürün yaratma gücüne dönüşürken, acının içinde de, hinc kadar sevginin, ağıt kadar da türkölü marşın derinliğine dönüşür, dalga dalga yüreklerle akar, genişler, yayılır, büyür. İşte büyüyor da bu kitapta!

Bu kitapta, hepimizin, babalarımıza, analarımıza, kardeşlerimize, yetişkinlerimize, hem de tartışırken bile, nasıl sınıksız sarıldığımızı görüyoruz ve gençlerimizle de, çocuklarımızla da nasıl onurla omuz omuza, göz göze olduğumuzu, acılarımızı, güçlüklerimizi, sevinçlerimizi nasıl sınıksız paylaştığımızı görüyoruz.

Haa, çocuklarımızın gözlerinin içine bakamayacak olan insanlar yok mu, var elbette. En değerli insanları, en gerçek vatan çocuklarını, halk çocuklarını düşman görebilecek kadar ferini yitirmiş gözler kendi insan çocuklarının, kendilerini nefretle suçlayan gözlerine nasıl bakabilecekler? Bunu da görüyoruz işte bu kitapta. Ama toplumdaki gerçek yerine oturtulmuş olarak görüyoruz.

İKİ'YKEN BİR OLMANIN KİTABI

Bir ucu kendi topraklarımızdan doğmuş olan antik efsanelerden tutun da, kendi halkımızın en yakın yaratışlarına kadar, pek çok eserde, insanın insanla özdeşleşmesinin yücelmiş örneklerini gördük, tanıdık. Bin yıllara, yüz yıllara, on yıllara dayanmış, insanlığın ve halkın yaşam süzgecinden süzülüp, o değerlerle yoğunlaşmış öylesi eserleri özümlemeye çalıştık. Oysa işte şimdi önümüzde, bir tarihsel-toplumsal dönemi tümüyle kucaklarcasına geniş ve yaşayan bir efsane gibi hem soyut, hem somut olarak böyle bir olguyla karşı karşıya, içiçeyiz: Bir kitabın yansıttığı, daha doğrusu o kitapta yoğunlaşmış olan gerçekliğin kendisi bu. Yıllar yılı "her evde birkaç kitap" olarak, o zaten yaşam içinde gerçekleşmiş özdeşlik, şimdi de hem toprağın altında, hem de üstünde, gerçekten tek bir yürek gibi, hem gömülü, hem atıyor. Toprağın altı, üstündeki yaşama, acıyla dolar-ken bile daha bir derinlik, daha bir soluk, daha bir güç veriyor; toprağın üstü, altına yeni bir can, filizlenen, büyüyen, geleceğe uzanan yeni bir yaşam kazandırıyor. Ve bu "her evde birkaç kitap"ın acılı özdeşliği,

şimdi bir kitapta, her satırı ile yaşamın ta kendisi, gerçekliğin ta kendisi olan -bu çağın efsanesi de böyle bir nitelik taşıyor elbet-, somutla bire bir çakışan bir soyutlaşma düzeyine yükseliyor. Bu kitapta bilgi, yaşamın şiirine, şiir, yaşamın bilgisine dönüşüyor. Ve... evet, ve iki insanın bu kitapta bir oluşu, bu iki insanı, yani onların birleştiği bir insanı da aşmış, büyüyen, genişleyen bir başka özdeşleşmeye varıyor. Üstelik bu bir "yapıntı" değil, gerçekliğin ta kendisi olarak var bu ve çok geniş bir bütünleşme olarak büyüdüğü kadar, bir soru olarak da büyüyor:

"Yazdın mı ozan / Dövüşerek düşenler için / Dövülerek öldürülenler için / ..Çünkü aldığın soluk / Biraz onun verdiği candır / Çünkü sevdiğin çocuk / Biraz onun uçurduğu candır... Çünkü canını göçüren sendin biraz da / Koğuşa atılan gövdesi biraz sensin çünkü... Yazdın mı / Öznelin koynunda ve cinselin de / Bungun

diplerinde eşcinselliğin / Duygular türetmek için dingin gövdenden / Acılar üretmek için alkolün koyuğunda / Yargıladığında kendini tanıktığa / .. Öldürdükleri zaman kardeşimi / Biraz da seni ve seni de!"

İşte "tarih" olurken "gelecek" olmanın, "bugün"e yönelttiği bir soru bu ve daha nicelerinin topraktan yükselen sesi oluyor bu, ama aynı zamanda, yaşamda o sesle kucaklaşan gerçek "kardeş"liğin de yığınsal yanıtını kedi içinde taşıyıp yükselten bir ses.

"Duygu"yu yalnız kendi tekeline sanan refah içindeki umutsuzluk edebiyatına da ibrettir ki, acıyı yeni bir insanca güce, ölümü yaşamın yeni bir anlamına dönüştürebilmek, gene ancak duygunun en sahibisini, en derinini duyabilenlerin yürekliliğidir. Acılar yazılı bu alınlarda. Ama, Brecht'in dediği gibi: "Dünyanın sonu gelmedi ki daha!"

BİLGİ YAYINEVİ

M. Hasaneyn Heykel

KAHİRE DOSYASI 350.- Lira

Yuriy Aşatoviç Petrosyan

Sovyet Gözüyle JÖNTÜRLER 400.- Lira

Bilge Umar

İZMİR'DE YUNANLILARIN SON GÜNLERİ 400.- Lira

Ergun Aybars

İSTİKLAL MAHKEMELERİ 300.- Lira

Feroz ve Bedi Turgay Ahmad

TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ POLİTİKANIN AÇIKLAMALI KRONOLOJİSİ (1945 - 1971) 500.- Lira

Mete Tunçay

TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR (1908 - 1925) 850.- Lira

Gottard Jaschke

YENİ TÜRKİYE'DE İSLAMLIK 350.- Lira

Bilgi, Ge-Da Karalekin, Özgür Akın, Dilek A. Ş.

DAĞITIM İSTANBUL ANKARA İZMİR

Mehmetiyyi Caddesi 46 A Tel: 31 81 22 - 31 16 65

BİLGİ YAYINEVİ

MONETARİZMİ ANLAMAK: "BİR BAŞKA İKTİSAT"

■ Sinan SÖNMEZ

YETMİŞLİ yılların ikinci yarısından itibaren IMF sadece bilimsel yazılarda, yapıtlarda ele alınan bir konu olmaktan çıkmış, kitleler "IMF'li günler" yaşayarak bu kurumla yakından tanışmak zorunda bırakılmıştı. Ulusumuz "yeşil ışık"ın IMF tarafından yakılmasını büyük bir "tevekkülle" beklemişti. Seksenli yılların hemen başında IMF gene güncelliğini korumuş ve de aynı zamanda Friedman ve monetarizm ülkemizde ön plana çıkmıştır. Daha önceki istikrar politikalarından daha katı bir politikanın etkilerini düşük ve de orta gelir grupları günlük yaşamlarında somut olarak duyarlarlarken Friedman ve monetarizm günlük gazetelerde sık sık işlenen konular olmaya başlamıştır. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra Aralık 1983 önlemleri kitlelerin IMF ve monetarizm ile daha da yakından tanışacağını gösteriyor. Monetarist uygulama çerçevesinin yeniden pekiştirildiği bir dönemde, geçtiğimiz Aralık ayının son günlerinde, SBF eski öğretim üyelerinden yetkin bilim adamı profesör Alpaslan Işıklı'nın derlediği bir yapıt, "Bir Başka İktisat", Alan Yayıncılık tarafından yayımlandı. Kalmbach, Tyler, Howe ve Aaronovitch'den yapılan çevirilerin yanı sıra 1982'de İngiltere'de TUC genel kuruluna ve İşçi Partisi kuruluna sunulan raporun ve de Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun Haziran 1980'de yaptığı çağrının çevirileri bu yapıtı oluşturuyor. Işıklı'nın sunuş yazısındaki "Monetarizmin emrindeki antenlerin, rotatiflerin... gümbürtüleri arasında bu derlemenin sesi pek de duyulmayabilir (...)" yargısı ise var olan ortamda son derece anlamlı. Bir yığın teknik ayrıntılar içinde kavramların bulandırıldığı bir ortamda monetarist politikaya ilişkin birbirini ta-

mamlayan makalelerin ve raporların bir bütün olarak sunulması monetarizmin yerine oturtulması açısından son derece önemli gözüktüyor. Fakat gene de Kalmbach'ın belirtmiş olduğu gibi "Pazarın ve devletin rolünün ne olması gerektiğine dair tartışmanın temelini, iktidar ve gelirin dağılımına ilişkin sorunlar oluşturur. Bu nedenledir ki, yeni-muhafazakarların reçetelerinin işlemediğini gösteren ikna edici bilimsel açıklamaların yararları sınırlıdır" (s. 73).

Yapıtta monetarist mekanizmanın kuramsal temeli, Friedman'ın tarihsel olguları çarpıtması, ABD' de Roosevelt ve Reagan uygulamalarına ilişkin gözlemler, İngiltere'deki sosyal-demokrat ve monetarist uygulama ve de "Alternatif Ekonomik Strateji" önerisi ve sorunlarına ilişkin incelemeler birbirini tamamıyor. Ülkemizde son zamanlarda güneydoğu Asya ülkeleri ve Japonya'nın, monetarist uygulama çerçevesinde, bir "model sepeti" olarak benimsenme eğilimleri de göz önüne alınırsa Tyler'in yargısı daha da anlam kazanıyor: "... Friedmanların bugünün Hong Kong'unu ya da geçen yüzyılın batı dünyasını anlatırken gerçeği katletmeleri, Japonya'daki Meiji Restorasyonu konusunda gerçeği inanılmaz bir biçimde saptırmaları yanında çok önemsiz kalmaktadır" (s. 80). Bu konuda Friedman'ın yeni "icatları"nın söz konusu yazarın makalesinde buluyoruz. Önemli noktalardan biri de büyüme sorununun ele alınış biçimiyle ilgili. [Monetarist politikanın büyümeyi bir yana bırakması karşısında sürekli olarak ekonomik büyümeyi ön plana alan yaklaşımların ağırlık kazandığı görülüyor. Büyümeyi yadsımak doğal olarak olanaksız. Ne var ki, ekonomik büyümeyi bir tapıncağa dönüştürmemek ve alternatif büyüme politikasının niteliği üzerinde düşünmek gerekiyor. Diğer bir deyişle büyü-

menin nasıl gerçekleştirileceği, hangi yönde olacağı ve hangi kesimlerin büyümeden yararlanacağı, finansmanın hangi kaynaklardan sağlanacağına açık seçik olarak ortaya konulması gerekiyor. Bu noktada ise planlamanın önemi ortaya çıkıyor. Bu sorunların yapıtta yer alan makalelerde ele alındığını ve yanıtların verilmeye çalışıldığını görüyoruz. Günümüzde Türkiye'nin gündeminde olan bürokrasideki yeni düzenlemeler de üzerinde titizlikle durulması gereken diğer bir konu. Bu alanda reformlara karşı çıkmak olanaksız; ne ki, düzenlemelerin niteliği üzerinde düşünmek gerekiyor. Konuya ilişkin olarak Aaronovitch şu yargıda bulunuyor: "... Muhafazakarlar, devlet müdahaleciliği ve kamu mülkiyetinin sağlıksız ve duyarsız bir bürokrasi doğurduğuna ilişkin yaygın bir inancı etkinlikle kullanmayı bilmişlerdir. Eleştirileri, son derece iki yüzlüdür: Büyük kapitalist şirketleri de çoğu kez son derece bürokratik ve despotiktir. Dahası, Muhafazakar hükümetin aldığı önlemlerin pek çoğu bireysel haklara ve insan gruplarının oluşturulan politikaları etkileme yetisine getirilen kısıtlamalardan oluşmaktadır ve bunu, bu hükümetin yerel yönetimlerin gücünü azaltmaya yönelik çabaları en iyi biçimde gözler önüne sermektedir" (s. 112).

Bütün olarak ele alındığında okunması gerekli bir yapıt olarak gördüğümüz bu derlemenin bazı noktalarını eleştirmekten kendimizi alakoyamayacağız. Bu eleştiriler gerek yabancı yazarlara, gerekse çevirmenlere ve editöre yönelik olacak. Makalelerde zaman zaman çözümleniciyetten çok tanımsallığa kaçıldığı gözleniyor. Gene Kalmbach'ın makalesinde refah devletinin eleştirisine ilişkin alt bölüm çok açık değil, bu kavramı yeterince açıklayamıyor. Fakat temel eleştirimiz Howe'a yönelik. Roosevelt'ten Reagan'a uzanan incelemesi çok yetersiz gözüktüyor. Oysa ABD'deki uygulama çok daha ayrıntılı olarak ve somut verilerle incelenebilirdi. Bu konuda örnek olarak Mary Joan Hiscox'un CEP'te (Ocak-Mart 1982) yayınlanmış bulunan İngiltere ve ABD'deki monetarist politikalarla ilişkin makalesini verebiliriz. Editöre yönelik ilk eleştirimiz belki de buradan kaynaklanıyor. Bu değerli yapıt birkaç makaleyle desteklenebilirdi. Nitekim derlemede Latin Amerika'daki monetarist uygulamaya yer verilmemiş. Oysa Latin Amerika'daki uygulamalar ülkemiz açısından son derece önemli. Arjantin'in yeni devlet başkanı R. Alfonsin'in Der Spiegel'in

sorduğu sorulara verdiği yanıtlar bu açıdan öğretici gözüktüyor. "Bir ülke nasıl böylesine harap edilebilirdi?" sorusuna Alfonsin'in verdiği yanıt çok açık: "Chicago Okulu'nun monetarist ekonomi teorilerinin uygulanmasıyla". Nitekim, "Ekonomik liberasyon tümüyle oturur ve yerleşirse o zaman düşünce konusunda da liberasyon olur" gibi bir düşüncenin ülkemizde ortaya konulduğu göz önüne alınırsa Latin Amerika'daki uygulama daha da önem kazanıyor. Diğer bir eleştirimiz ise çeviri diline ilişkin. Çevirmenlerin dili arasında zaman zaman uyumsuzluk olduğu gözleniyor. Değişik çevirmenlerin kullandıkları biçim ve dil arasında uyum sağlamak aslında güç, ne ki, gene de uyumun sağlanması önemli gözüktüyor. Çevirilerde kullanılan arı Türkçenin yanı sıra zaman zaman ağdalı bir dil kullanılması da dikkatimizi çekti. Dile ilişkin bir sorun da çok az olmakla birlikte bazı tümcelerin güç anlaşılması. Örneğin 53. sayfada başlayıp 54. sayfada son bulan uzun tümce açık değil. Buna benzer birkaç tümce daha var. Bazı temel kavramların Türkçesi de özellikle iktisat kökenli olmayan okura çok açık gelmeyebilir. "Bir yere toplamak" (konsantasyon), "akla uydurmak" (rasyona-

Işıklı'nın sunuş yazısındaki "Monetarizmin emrindeki antenlerin, rotatiflerin (...) gümbürtüleri arasında bu derlemenin sesi pek de duyulmayabilir (...)" yargısı ise var olan ortamda son derece anlamlı.

lizasyon) çok açıklayıcı gözükmüyor. İngilizcedeki "masters" sözcüğü ile ifade edilmek istenenin "efendiler" olarak yorumlanması da (çevirisi) tartışma götürür. Tüm bu küçük eleştirilerimiz, kaygılarımız söz konusu yapıtın olumlu yönünü kesinlikle ortadan kaldırmıyor. Bu yapıt kitlelere monetarist uygulamaların niteliğini açıklaması açısından son derece önemli. İşte böyle bir çalışmayı yayınevinin daha az teknik hatayla, hatta hatasız olarak kitlelere sunması gerekirdi. Gerek bir yapıtın yazarları, çevirmenleri, gerekse okur hatasız yayınlar bekliyor. Bu beklenti tüm yayınevleri için geçerli. Bu yapıtta da belki birçok okurun dikkatinden kaçabilecek bir iki teknik hatayı belirtmek istiyoruz.

Yazarlardan ikisinin adı farklı olarak yazılmış. Doğrusu hangisi? Kalmbach mı, Kalmbach mı? Aaronovitch mi, Aaronowitz mi? Kuşkusuz bu tür hatalar ne denli dikkat edilse bile olabiliyor, ne var ki, bir okur olarak hatasız yayınlar bekliyoruz.

Profesör Işıklı ve arkadaşlarının vermeye çalıştıkları mesajın "monetarizmin emrindeki antenlerin, rotatiflerin... gümbürtüleri arasında" kaybolmaması gerek! Bu bağlamda yeni yayınların kitlelere ulaştırılması gerekiyor. Biz bu değerlendirmemizi Aaronovitch'den yaptığımız bir alıntıyla noktalamak istiyoruz: "Ekonomik politika, siyasal stratejiden ayrılmaz; tıpkı ahlaktan ayrılmayacağı gibi. Şimdi önümüzde bulunan sorunların arasında, İngiltere'nin canlı bir üretici temele mi sahip olacağı, yoksa bir endüstriyel çöl haline mi geleceği konusu vardır; insanlar çaresiz bir bunalımı ve reddedilişi mi yaşayacaklardır, yoksa yapıcı ve yaratıcı olarak çalışabilecekler midir? İnsan ilişkileri, (sermayenin mantığının gerektirdiği gibi) yalnızca para bağlantısı tarafından mı belirlenecektir, yoksa işbirliği duygu ve güçlerinin belirlediği ilişkiler mi olacaktır? Sorun, bir yön sorunudur" (s. 134).

GELENEK VE YENİLİKTE
SÜREKLİLİK

İkinci Dünya Savaşı'ndan EDEBİYAT ANILARI DİNAMO

(Dünyayı tehdit eden Nazi saldırganlığının Türkiye'ye sızma çabalarına karşı edebiyatçılarımızın umar arayışları ve yüzyüze kaldıkları oyunlar)
250 Lira

BRİÇ GÖREN

(10. Baskı)
Çeviren: FUAT BENGÜ
(Bu kitabı okumadınızsa bric biliyorum demeyin.)
250 Lira

GERÇEKÇİ DÜŞÜNCENİN KAYNAKLARI AFŞAR TİMUÇİN

(Bilimsel yöntemle çağdaş gerçekçiliğin ilk çağdan bu yana düşünsel köklerinin araştırılması)
650 Lira

GERÇEKÇİLİĞİN EVRENSEL MİRASI ANNA SEGHERS

Çeviren: AHMET CEMAL
(Çağdaş gerçekçiliğin devraldığı miras ve geleceğe uzanan birikimin içeriği)
250 Lira

İSTEME ADRESLERİ:
1- DE Yayınevi - Vilyet Han Kat. 2, Cağaloğlu, İstanbul

YAZARIN SORUMLULUĞU MİHAİL ŞOLOHOV

Çeviren: ESER YALÇIN
(Gerçekçi yazarın güncel ve evrensel sorumluluğunun anlamını somutlayan konuşma ve yazılar)
275 Lira

UMARSIZ PENELOPE YANNİS RİSTOS

Türkçesi: CEVAT ÇAPAN
(Yunanlıların Öyküsü'nün bütünü, son dönem şiirlerinden seçmeler ve yeni on üç şiir)
200 Lira

SATRAHÇI TURNUVA HAZIRLIĞI ALEKSANDR KOBLENZ

Çeviren: ULUĞ NUTKU/SERDAR ÇELİK
(Yediden yetmişe her satrahç oyuncusunu karşılaşma ve yarışmalara hazırlayan biricik kitap)
400 Lira

KURŞUN ASKER LUBOMİR LEVÇEV

Çeviren: FAHRİ ERDİNCİ/KEMAL ÖZER
(Çağdaş Bulgar şiirinin önde gelen adlarından Levçev'in çarpıcı şiirleri)
180 Lira

2- YADA, Dr. Şevki Bey Sok. No. 6, Divanyolu, İstanbul
3- CUMHURİYET KİTAP KULÜBÜ

YEDİ DERYALAR GEÇSEN

■ Vecihi TİMURÖĞLU

SİİR üzerine konuşurken tarihsel olanla, düşünsel olanı birbirinden ayıramam. Bu yüzden olacak, hangi şiir kitabını elime alsam, ondaki tarihsel insanı araştırırım. Salt insanı anlatmak değildir sanatın işlevi. Salt insanı anlatmak, bilimsel davranmanın çok özel bir durumu olabilir. Antropoloji bile, salt insanı anlatamaz gibime geliyor. İnsanbilime ve dirimbilime bile özgü olmayan salt insan konusunu, elbet-teki sanattan bekleyemeyiz. Sanat, toplumbilimden, insanbilimden ve dirimbilimden farklı olarak, tarihsel insanın konumunu saptayacaktır. Ne ki, sanat, yoğun anlatım yapmak zorunluluğundan dolayı, çoğu kez, yaptığını sade izleyiciye aktaramaz. Özellikle de sanatın biçim kaygısı, zaman zaman, yığınlarla arasındaki iletişimi güçleştirir. Hiçbir abartmaya gerek görmeden, tüm sanatçıların yığınlarla sıcak ilişkiler kurmak istediklerini söyleyebiliriz. Doğrusu, her sanatçı, yığınlarla bütünleşmek için üretir. Ama, sanatın doğası, yığınlarla sanatçı arasındaki bütünleşmeyi zorlaştırır. Özellikle de şair için zordur bu.

Sanatta, bu zorluğu yaratan olgu, içerik ve biçim sorunudur. Biçim, sanatın estetik kaygılarının ürünüdür özellikle. Basit biçim yönelimi, sanatın değerini, yaratıdan uzaklaştırır. İçerik, ne denli güçlü olursa olsun, biçimsel zaaf, beğeni-

yi azaltır. Karşıtı, biçimsel kaygı, ne denli geliştirilmiş olursa olsun, içerik kofsa, tarihsel insanı veremiyorsa, yaratı, bilmecemsi çaba görünümü verecektir. İçerik ve biçim dengesi, bu yüzden, bütün soy-lu sanat ürünlerinin başarısı olmuştur. Bu dengeyi plastik sanatlarda kurmak daha kolay oluyor. Çünkü, plastik sanatlar, içerik ve biçim dengesini kuracak gelişme olanaklarına, şiiirden daha çok sahip. Her şeyden önce, bir yontucu ya da resmi gözleyen kişi, görme duygumunu kullanıyor. Bu, ona büyük bir kolaylık sağlıyor. Oysa, şiiirde, anlatılanın dilsel gereçlerini kavramak zor oluyor. Bir başka deyişle, şiiirde duymak, anlamının biraz gerisinde duruyor. Okuyucu açısından, bir türlü vazgeçilemeyen "anlaşılmaz olmak" savının kaynağı budur. Müzikte de, işitme duygumuna sağlanacak bir "hoşa gitme" kolaylığı, yapıta büyük önkazanımlar sağlıyor. Kulağa hoş gelme nitesi, her türlü eleştiriyi önüyor. Şiiir, bir başkasınca okunduğunda, dinleyen için böyle bir avantaja sahipse de, gözden geçirildiğinde, bu avantajını yitirebilir. Öyleyse, şiiirde içerik ve biçim dengesi, tüm güzel sanatlardan daha bir önem kazanmaktadır.

İçerikle biçim arasındaki ilişki de kuşkusuz, diyalektik bir ilişkidir. Bu ilişkiyi saptamadan, uluorta "içerik-biçim" tartışmasına girmek, havanda su dövmek olmuştur hep. Nesnel gerçeğin ve düşüncenin köklü iki belirlenimidirler bu kav-

ramlar. İçerik ve biçim, nesnel gerçeğin ve düşüncenin iki köklü belirleniminin birliği içinde dile getirilen felsefi kategorilerdir. Şair, yakaladığı tarihsel olguyu ya da insanı, bu kategoriler içinde dizeleştirecektir. Ben, şiirin gelip sözcüğe dayandığı kanısında değilim. Şiiirin "söz"e dayandığı kanısındayım. Eğer, şiir sözcüğe dayansaydı, Birinci Dünya Savaşı'nda, dünyanın o ilk emperyalist bölüşüm kavgasında, insanlar büyük acılar çekerken, 8 Şubat 1916'da, Zürich'in bir kahvesinde, Tristan Tzara, Hans Arp, Georges Ribemont birlikte, Larousse'un herhangi bir sayfasını açıp, sayfanın başındaki sözcüğü seçip, yazına karşı ilk ayaklanmayı düzenlemezlerdi. Gerçekten, salt sözcüğe dayanarak bir şiir üretmek istediğinden, Tzara, "bundan böyle ressam, yontucu, yazar, müzikçi, dinci, cumhuriyetçi, kralcı, bolşevik, sömürgeci, anarşist, politikacı, işçi, demokrat, burjuva, soylu, ordu, polis ve yurt" istemiyordu. Salt "tanıma"ya dayandırıyordu şiiri. Otuz yıl sonra, İsodore İsou'nun Lettrisme saçmalığının buradan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Şiiirin gereci, elbetteki sözdür, ama sözcük değildir. Tek başına sözcük ya da salt sözcükler dizini şiiri oluşturmuyor. Şiiir, sözcük dizini değil, söz dizimidir. Zaten, nesnel gerçekteki bir nesnenin, bir dizgenin içeriği, onun öğelerinin, süreçlerinin ve özelliklerinin, bunların karşılıklı etkilerinin toplamıdır. Son yıllarda, bu karşılıklı etkileri hesaba katarak ustalaşan şiiirimiz Özdemir İnce'dir. Bakın, kuşaklar arasındaki tarihsel olguyu, nihilizmden uzaklaştırarak nasıl veriyor "Oğullarımız" adlı şiirinde. Oğlu, toplumsal gerçeklikten seçtiği bir nesnedir. "Yaralı"dır. Ama, şiiirin, yani eski kuşağın ona bakışı, yadırgıci ve bencil nitelikte değildir. "Dalı, soluğu, suyu, babası, burcu ve Tanrısı" dır.

Onlar sırtlarını görürler
oğullarımızın;
biz, bizim olan gözlerine
bakarız.

— Oğlum, yaralı dalım benim.

İçeriğin bu özelliğine karşı, biçim ise, öğelerin bir yapı içinde bir araya gelmesi, yani içeriğin örgütlenmesidir. Özdemir İnce, şiirin içeriğini örgütlemeye büyük emek sarf ediyor. Giderek, Türk yazınında, bir biçim ustası olacak. Yukarıdaki dizelerde, sözcüklerin değil, sözün dizimine değer verdiğinden, yeni kuşaklara karşı olanlarla, onları destekleyen ilerici eski kuşaklar arasın-

daki farkı, kavramsal anlatıya başvurmadan anlatabilmiştir. Ritmi er-telemeyen, düşünceyi mantıksal bir deyiş içine düşürmeden, tümel içinden tikeli seçebiliyor. Burada, içeriği oluşturan öğeler, tarihe ters düşenlerin bakış açılan, ilericiilerin doğru tarih bilinçleri ve nesnel gerçek (yaralı oğlum), dizelerin bütünlüğü içinde orantısız birer bağımsızlık kazanmışlar. Gerçek karşısında, şairin kendisi sözü aldığını, duygusal teklifiğini ve sevgi dolu çokluğu, bireyseli anlatabilmek için, tek bir dize olarak ikilikten ayırmış. Bir kitap eleştirisinde, ayrıntılı eleştirinin yanlışlık olduğunu biliyorum. Hatta, ukalalık olduğunu da kabul ediyorum. Ama, böylesine bilgeleşen ve tadına doyumaz bir deyiş yoğunluğu kazanan şairin birikiminden, genç yeteneklerimizin nasıl yararlanmaları gerektiğini vurgulamak istiyorum.

Özdekçi diyalektik, bir nesnenin içeriği ile biçiminin her zaman çelişkili bir birlik oluşturdıklarını gösterir. Gerçekten de, içerik hızla değiştiği halde, biçimler kolay kolay değişmezler. Özellikle sanatta böyle oluyor. Kendi yazınımdan alabileceğimiz örnekler, anlatmak istediğimizi aydınlatacaktır sanırım. Tanzimat'tan önce, şiirimizde göreceli bir değişim görülür. Örneğin, Akif Paşa'nın Adem Kasidesi'nde, varlığın kavranışı, metafizik anlayışın ötesine geçememesine karşın, Divan yazınından farklıdır. Daha önceki yüzyılda, Şeyh Galip ve Nedim, Divan'ın şiir öğelerini değiştirmişlerdir. Tanzimat'ın ilerici aydını Şinasi, Tanrı kavramını bile farklı anlamaya başlamıştır. Kasidelerinde, pozitivist felsefenin öğelerini görürüz. Ama, biçimsel tavır değişmez. Sonuçta, çok önemsiz uyak değişmelerinden başka bir biçimsel değişiklikten söz edilemez. Hatta Namık Kemal bile, içerikte büyük değişiklikler yaptığı halde, biçimde, belirgin değişiklikler yapamamıştır. Birkaç şiiri için, "yolaçıcı" diyebiliriz. Bu çelişkinin hareketi, sonunda çatışmaya yolaçar. Bu çatışmada, yeni anlayışlar doğar. Tanzimat'ta, birinci aşamadaki saraya karşı toplumsal kavgaya yönelik bir yazın araştırması, ikinci aşamadaki Recaizade Ekrem Bey ve Muallim Naci çatışmasını gündeme getirmiş ve köklü yıkım için Abdülhak Hamit'i doğurmuştur. Servet-i Fünun, bu yıkımın ürünüdür. Arkasından, imparatorluk yıkılmış, Türk toplumu, bağımsızlık savaşı vermek zorunda kalmıştır. Toplumun yapısı, ulusal nitelikler kazanmaya başlamış ve yazın da bu yolda içeriğini değiştirmiştir. Milli Edebiyat akımı,

böyle bir içerik değişiminin ürünüdür. Ne ki, ulusallaşan toplum, eski yazının biçimsel öğelerini yıkarken, halk yazınının biçimsel öğelerine yaslanmak zorunda kalmıştır. Yeni anlayış, kendisini, ancak Nazım Hikmet'te göstermiştir. Toplumcu gerçekçi dünya görüşüne uygun biçimler, sonuçta Nazım'ın özgür koşuğunu yarattı. Orhan Veli'nin "küçük insan"ı anlattığını söyleyenler de bu diyalektik ilişkiyi hesaba katmayanlardır. İkinci Dünya Savaşı'na girmeyen Türkiye'nin sarsılan ekonomisi, işsizliği körüklemiş, savaş sonrası tikanıklıklar, avare insanı oluşturmuş, yoğun emek değerlendirmesinden uzaklaşmış bir toplumsal yapı oluşturmuştur. İşte bu sıralarda, Yahya Kemal'e karşı, bir ölçüde de Ahmet Hamdi Tanpınar'a karşı, içerik tartışması açılmıştır. Eski biçimi söküp atmak, yeni bir söz dizimi yaratmak işlevi de Orhan Veli'ye düşmüştür. Nazım Hikmet, o günkü toplumsal düzene karşı tabu sayılmasaydı, Orhan Veli'nin estetiği gecikebilirdi. Şimdilerde, içerik-biçim tartışması hızlandı. Bu tartışmalara pek de yabancı kalmadan, Özdemir İnce, eskinin yerine bir şeyler oturtmaya çalışıyor. Ne ki, şu anda, eskiyi söküp atacak bir estetiği önermiyor. Ama, böyle bir hazırlığın içinde görünüyor.

Gördüğümce, Özdemir İnce, şiirimize yeni bir imge dokusu getirmeye çalışıyor. İmgeler, oluşumları yönünden, insanın duyum mekanizmasıyla sınır sisteminin yapısı ve işleyiş yordamı ile ilgilidir. Toplumsal pratiğin gelişim düzeyince koşullanır. Özdemir İnce, Türkiye'nin coğrafi konumuna uygun bir birikimden yararlanmak istiyor. Bir Akdeniz insanı olarak oluşturuyor imgelerini. Denebilir ki, Özdemir

İnce, tarihsel yönden koşullandırılmış bir birikimi değil, evrensel tarihin birikimini kullanmaya çalışıyor. Şimdilik, Akdeniz uygarlığından ayrılmak istemiyor. Bu yüzden, içsiksiz imgelerden kaçıyor. İmgelerinin içerikleri yönünden incelenmeli onun şiiri. İmgeleşmiş nesnel gerçekle, toplumsal ilişkiler yönünden ilgileniyor. İmgeler, içerikleri yönünden egemen sınıf çıkarlarınınca belirlenmiş karmaşık bir süreçte oluşurlar. Bu süreç, özdeksel olanın zihinsel olana dönüşmesidir. Özdemir İnce, işte bunu yakalayabiliyor. Toplumdaki çürüklükleri şiirsel bir anlatıma yansıtıyor.

can çekişen kentler, hasta
sokaklar, sapık evler,
orospular, pezevenkler,
tefeciler, borç senetleri,
kalp imgelerin eskittiği insan
yüzleri,
şiirsiz ve gölgesiz yaratıklar.

Şiiirli ve gerçek olabilmenin tek yolu da direnen insan olmaktır.
Yoksun, ama varsin,
olacaksın; yok yolu...
en önemlisi boyun eğmemek
ne olursa olsun,
en önemlisi bu! biliyor musun?

Birikimi belirleyen tarihsel koşulların şiirini yazıyor Özdemir İnce ve usçul imgelerden kaçınıyor. Tarihsel koşullandırmaları yansıtırken bile, usçul imgelerden korunabiliyor. Duyumsal bir genişleme sağlıyor. Kara halk'ı kınayarak gerçek tarih bilincinin özünü yakalamış. Kısası, şiirimizin tasarlama olanaklarının genişletilebileceğini gösteriyor. Yaşama sevincini ertelemeyerek, hatta, yaşama sevincinin yarıncası olarak tarihsel insanı anlatıyor. İleride, Türk şiirine yeni bir ufuk açması beklenebilir. ■

YENİ ŞAFAK KİTABEVİ ve DAĞITIM

- Ders kitapları
 - Bilimsel - Sanatsal yayınlar
 - Süreli yayınlar
- SÜREKLİ İNDİRİM

Adres: Muvakıthane Cad. No.30
(Hacıbekir sırası)
Kadıköy - İstanbul

hil yayın

Gündüz Ökçün
OSMANLI SANAYİİ
1913 - 1915 Yılları
Sanayi İstatistik

Divanyolu, Işık Sok.
Ören Han 29, İstanbul
528 56 64 - 522 43 10

* Yedi Deryalar Geçsen, şiir, Özdemir İnce, Yazko Yayınları, İstanbul 1983.

DENİZ KİTAPLAR YAYINEVİ

EN GÜZEL FIKRALAR ANTOLOJİSİ

(Bu dizinin her kitabı 150,- TL'dir.)

BİLİM - DENEME DİZİSİ

Bilimin Toplumsal İşlevi / Bertrand Russell	150,-
Cinsel Olgunlaşma / Wilhelm Reich	150,-
İzafiyet Teorisi / Albert Einstein	200,-
Siyasal İdealler / Bertrand Russell	200,-
Bütün Denemeler / Montaigne	500,-
İşte Amerika / Vance Packard	400,-
Tekeller / Ovid Demaris	500,-
İktidar / Bertrand Russell	400,-

İNCELEME - ELEŞTİRİ DİZİSİ

Karacaoğlu - Yaşamı, Sanatı, Şiirleri	400,-
Koroğlu - Yaşamı, Sanatı, Şiirleri	400,-

ROMAN - ÖYKÜ - NOBEL DİZİSİ

Erendira'nın Acıklı Öyküsü / Gabriel Garcia Marquez	200,-
Balthazar'ın Olağandışı Öyküsü / G. G. Marquez	250,-
Yaprak Fırtınası / G.G. Marquez	250,-
Küçük Adam Ne Oldu Sana? / H. Fallada	450,-
Bankerin Aşkı / O. Henry	300,-

EĞİLİM DİZİSİ

A'dan Z'ye Satranç / B. Ficher	400,-
A'dan Z'ye Briç / Goren	300,-

TIYATRO DİZİSİ

Galile'nin Yaşamı / Bertolt Brecht	175,-
Cesaret Ana ve Çocukları / Bertolt Brecht	250,-
Sezuan'ın İyi İnsanı / Bertolt Brecht	250,-
Adam Adamdır / Bertolt Brecht	250,-
Bay Puntilla ve Uşağı Matti / B. Brecht	250,-

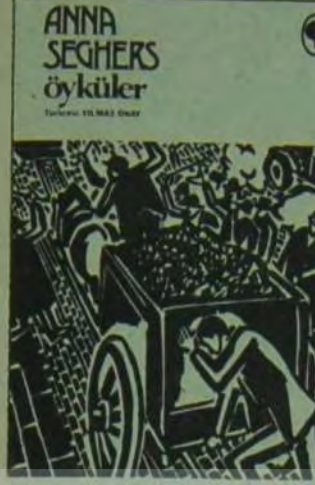
En Güzel Erotik Fıkralar
En Güzel Balayı - Evlilik Fıkraları
En Güzel Cimri Fıkraları
En Güzel Anadolu - Kayserili Fıkraları
En Güzel Av - Spor Fıkraları
En Güzel Askeri Fıkralar
En Güzel Politik Fıkralar
En Güzel Neyzen Tefrik - Şair Eşref Fıkraları
En Güzel Bekri Mustafa - İncili Çavuş Fıkraları
En Güzel Türk Fıkraları
En Güzel Dünya Fıkraları
En Güzel Bektaş - Nasrettin Hoca Fıkraları
En Güzel Deli - Sarhoş Fıkraları
En Güzel Yahudi - Kaynana Fıkraları
En Güzel Doktor Fıkraları
En Güzel Öğrenci Fıkraları
En Güzel Karadeniz Fıkraları
En Güzel Seks Fıkraları
En Güzel Osmanlı Fıkraları
En Güzel Atatürk Fıkraları
En Güzel Tarihi Fıkralar

BİLİM - KURGU DİZİSİ

ROMANLAR

Ben, Robot / Isaac Asimov
2001, Bir Uzay Destanı / Arthur C. Clarke
24. Yüzyılda Cinayet / Alfred Besder
Zaman Makinesi / G.H. Wells
Kara Bulut / Fred Hoyle
Çelik Mağaralar / Isaac Asimov
Fahrenheit - 451 / Ray Bradbury
Satürn Halkaları / Isaac Asimov

Kitaplar

ÖYKÜLER
ANNA SEGHERS
Türkçesi: YILMAZ ONAY
YARIN YAY. Aralık 1983
191 sayfa, 300 TL.

20. yüzyılın önde gelen yazarlarından biri olmasına karşılık Anna Seghers'in ülkemizde tanınırlığı çok az. Özellikle toplumcu gerçekçi yazın alanında büyük bir boşluk bulunan ulusal edebiyatımızda toplumcu gerçekçiliğin en yetkin örneklerini vermiş bir yazarın gözden kaçırılması, ya da (ölümünde çıkan birtakım yazılarla) saptırılmaya çalışılması toplumcu gerçekçi sanata sahip çıkmak isteyenlerin daha da dikkatli olmasını gerektiriyor. Yarın Yayınlarının Anna Seghers'in öykülerini derlemesi bu bağlamda da olumlu bir yaklaşımdır.

Kitap, biri uzun olmak üzere dört öyküden oluşuyor. İlk öykü Nazilerin Paris'i işgalini konu almış. Yazar faşizmin kitleleri korku ve şiddet yolu ile baskı altına almasını, kişisizleştirmesini sergiliyor. "Av" olarak özellikle küçük bir çocuğun seçilişi öykünün duyarlılığını artıran önemli bir öğe. İnsan olma onurunun, ezilen kitlelerde faşizme karşı bir direnişi başlatacağı gerçeği de, yazar tarafından yaşamın diyalektik bir gelişimi olarak vurgulanıyor.

Anna Seghers'in diğer üç öyküsü 2. Paylaşım Savaşı sonrası Demokratik Almanya'da sosyalizmin inşasını konu almış. Toplumun farklı sınıflarından gelmiş değişik kişiliklerin bireysel gelişimlerinin, ideolojik dönüşümlerinin, yaşam biçimlerinin üretim ilişkilerine koşut olarak değişmesi, bireylerin kapitalizmin "meta"sı olmaktan kurtulup yaratan insanlar ol-

maları bu öykülerin ortak özellikleri. Ancak her öykü gelişim sürecinin farklı bir boyutunu, farklı ilişkileri sergileyerek özgünleşiyor.

Anna Seghers'in insanları birer "mit", ideolojiyi olumlamak için yaratılan ve tüm doğruları, erdemleri taşıyan kahramanlar değil. Onlar tarihin öznesi ve yapıcısı hal-kın bağrından gelen hiç de yabancı olmadığı insanlar. Gelişimin gerisinde kalıp unutulmuş yaşı Müller'den ileri-ci Heinz niteliğine dönüşen SS Walter Retzlow'a, karşı devrimci unsurlardan en bil-inçli parti üyelerine dek yaratılan her tip canlı ve yaşanan dönemle organik bir bağ kuruyor.

Anna Seghers'in öykülerinin devinimi ve çarpıcılığı ayrıntı seçimindeki titizliği ve kurguda sinema tekniğine yaklaşan bir tekniği benimsemesinden geliyor. Yazar konu ile ilintisiz hiçbir ayrıntıya yer vermediği gibi, öyküde yer alan canlı cansız her öğeyi devingenleştirebilmiş. Yazarın yalın dili ve biçiminin, Yılmaz Onay'ın çevirisi ile dilimizde de özgünlüğünü koruması, kitabın övgüye değer başka bir yanı.

Ömer TURKEŞ

Lev Tolstoy ÇOCUKLAR İÇİN ÖYKÜLER

DÜNYA ÇOCUK KLASİKLERİ
Özkaynak Yayınları,
1984, 16'şar sayfa 200'er TL

Özkaynak Yayınları, dünya çocuk klasikleriyle yayım yaşamına başladı. Altı kitap birden yayınlayan yayinevinin bundan sonra da bu diziyi sürdürmesi beklenir. Çünkü bu kitaplara bakılırsa çocuklara verilen değer ve sunulan hizmetin üstünlüğü görülüyor. Hem içerik ve hem

de biçim açısından çocukların duygu ve imge dünyasına sevecenlikle giren bu kitaplar bedensel ve tinsel gelişimi de gözardı etmeden bir bütünlüğü kucaklıyor.

Öykülerin, masalların içeriğine dengeli bir ressam-resim emeği de katılınca çocuk dünyasına edebiyat konusunda olduğu kadar, resim sanatı konusunda da katkı sağlanması başarılabilmiş. Her biri ayrı bir tablo değerinde olan ve kitapları tam anlamıyla zenginleştiren bu resimler çocuklarda resme karşı ilgiyi de uyandıracaktır kanısındayım.

Dizideki her kitap onaltı sayfalık. Diziyi oluşturan kitapların adları şöyle: 1- A. Puşkin-Yaşlı Balıkçı ve Kırmızı Balık, 2- Lev Tolstoy-Çocuklar İçin Öyküler, 3- Eno Raud-Yaz Masalları, 4- Halk Masalı-Alyanuşka ve Küçük Kardeşi İvanuşka, 5- Grimm Kardeşler-Kar Beyaz ile Gül Pembesi, 6-Walt Disney-Yumak. Diziyi oluşturan bu kitaplar gözüpek bir girişimi; edebiyata, sanata, düşünceye saygının çocuk klasiklerinde netleşmesi, aynı zamanda kolayı seçmek değil, zoru yakalayıp başarmayı ve sıradanlığı değil, ciddi bir girişimi de vurguluyor.

Yayinevinin bundan sonraki yerli ve yabancı dizilerini bekleyelim. Bu hizmeti başarıyla sürdürmesini dileyelim.

Özgen SEÇKİN

MÜZİK KILAVUZU
FARUK YENER,
BİLGİ YAY., 1983.
4. BASKI, 750 TL

Müzik üzerine yerleşik bir kültürün ve duru, üzerinde geniş kesimlerin birleştiği değerlendirmelerin yoksun-

luğunu çekerken, müzik alanında tartışmaları yönlendirici, müzik kültürümüzü geliştirici kitapların yayınlanmasını diliyoruz. Müzik yayımlarında bu boşluğun varlığı içinde, F. Yener'in Müzik Kılavuzu'nun 4. baskısını yapması kuşkusuz sevindirici. Klasik batı müziği (uluslararası sanat müziği) alanında geniş müziksever kitlelerine besteciler ve belli başlı yapıtları üzerine bilgiler veren Kılavuz belli bir işlev görmektedir. En azından geniş müziksever kitleleri bakımından, ünlü besteciler ve tanınmış yapıtlarıyla ilk tanışıklığı sağlayan kısa bilgiler edineceğimiz bir başvuru kaynağı özelliğini taşıyor.

Bestecilerin ve yapıtlarının hangi toplumsal ve tarihsel koşulların ürünü olduklarını, kişiliklerinin ve bestelerinin bu koşullardan ne yönde etkilendiğini vs. ise Kılavuz'da bulamıyoruz. Sözgelimi Beethoven'in kişiliğini ve yapıtlarını iyi tanıyabilmek için Fransız Burjuva Devriminin ve o Devrimin ülkelerinin, Beethoven üzerindeki etkilerini de bilmek gerekir. Ya da Rodrigo'nun Gitar Konçertosu'nun (Aranjuez) İç Savaş İspanya'sının acılarıyla örülmüş bir yapıt oluşunu bu konçerto ile ilgili satırlarda bulamıyoruz. Kılavuz'un bize sunduğu tanıtma salt müziksel özellikleri tanıtma ile sınırlı kalıyor. Örnekler çoğaltılabilir ve Müzik Kılavuz'una başka noktalardan da eleştiriler yöneltilebilir. Ancak, bu yayım yokluğunda F. Yener'in Kılavuzu daha iyileri ortaya çıkıncaya dek yararlılığını koruyor diyebiliriz.

Cemil TURAN

Kitapseverler, tüm okurlar için...

İş Bankası Kültür Yayınları

Şiir, öykü, deneme, roman, çocuk masalı, Türk sanat tarihi, geotarih, Türk sanatları, çağdaş sanatlar, Türk müziği, Türk edebiyatı, tiyatrosu, mizah, karikatür, mimarisi, resim ve heykeli, tarih, toplumbilim, ekonomi, vb... konulardaki yayınlarımızı satış mağazalarımızda, şubelerimizde ve belirlenmiş kitapçılarda bulabilirsiniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

Satış Mağazaları

İstanbul'da: (Dolmabahçe Cad. 29, Beşiktaş, Tel: 160 71 88)
(Bağdat Cad. 296/4, Etiler, Tel: 356 01 66)
(Yavuz Sok. 6, Kadıköy, Tel: 338 15 80/29)
Ankara'da: Meşrutiyet Cad. 10, Bakanlıklar, Tel: 17 02 66
İzmir'de: (Bankası Karaköy Şubesi binası, Tel: 12 22 20 - 24)

"Alman Türkologları Gözüyle Türk Edebiyatı" Semineri

Tayfun DEMİR/
F.ALMAN YA

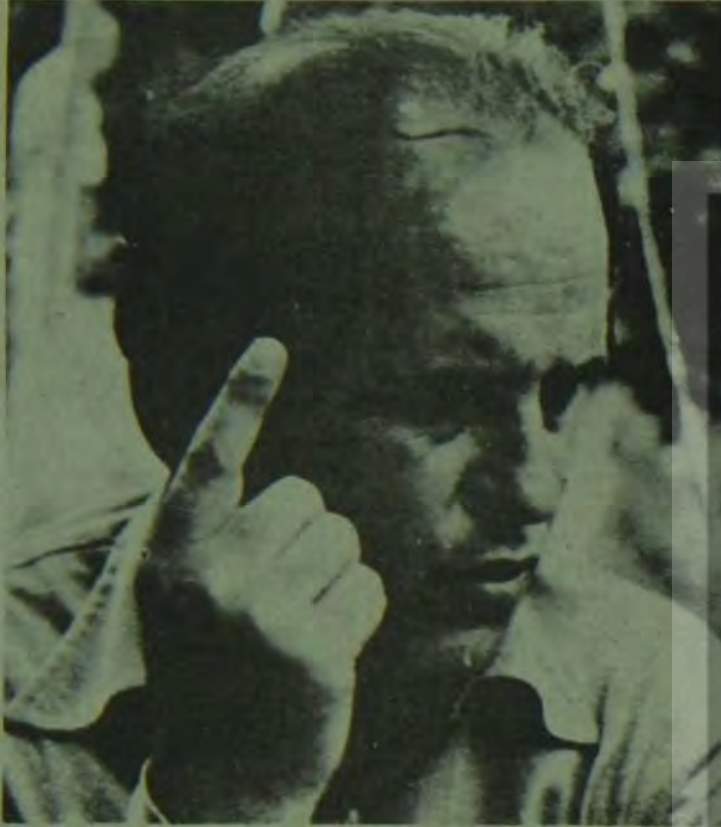
DUISBURG Kent Kıtaphı, Halk Yüksek Okulu ve Federal Almanya'daki Türk işçilerinin sosyal danışmanlık hizmetlerini yürüten Arbeiterwohlfahrt Teşkilatı'nın ortaklaşa düzenledikleri "Alman Türkologlarının gözüyle Türk Edebiyatı" Semineri, 29-30 Ekim günleri Duisburg'da yapıldı.

Almanya'nın çeşitli kentlerinden edebiyat bilimcilerinin, kütüphanecilerin, Türkoloji öğrencilerinin, Türk çocuklarının eğitiminde görev alan öğretmenlerin, Türkiye'yi, Federal Almanya'daki Türkiye insanını daha yakından tanımak isteyen ve bu bağlamda Türk yazınına ilgi duyan çeşitli mesleklerden Almanların ve edebiyat dostu Türklerin katıldıkları seminere konuşmacı olarak Alman Türkologları Prof. Petra Kappert (Hamburg), Karl Coss (Hamburg), Wolfgang Riemann (Frankfurt) ve Gisela Kraft (Berlin) çağırılmışlardı.

Seminerde ilk konuşmayı "Modern Türk Edebiyatında Almanya" konusunu işliyerek Wolfgang Riemann yaptı.

Riemann, 1972 yılında başladığı, 1981 yılında sonuçlandırdığı ve 1983 yılında "Das Deutschlandbild in der Modernen Türkische Literatur" adlı altında yayınladığı çalışmasını özetlediği konuşmasında, Türk Edebiyatına yansıdığı biçimiyle Almanya'yı dört başlık altında topluyordu.

1. Gezi izlenimleri,
2. Coğrafi alan olarak Almanya'yı seçen yazın çalışmaları,
3. Nazi Almanyası ve İkinci Dünya Savaşı,
4. Göçmen Edebiyatı.

Prof. Kappert, Fakir Baykurt'un roman uçlemesinin sonuncusu olan "Kara Ahmet Destanı"nda saptadığı sosyalist gerçekliğe yönelik gelişmeyi Türk iç göç yazınında yeni bir boyut olarak değerlendirdi.

1890'dan 1980'e Türk yazınında saptayabildiği Almanya'ya ilişkin anlatıları örneklerle işleyen Riemann sırasıyla şu yazarları konu ediyordu: Ahmet İsan Tokgöz "Avrupa'da Neler Gördüm?-1891-", Cenap Şehabettin "Avrupa Mektupları -1916" Ahmet Haşım "Frankfurt Seyahatnamesi -1933-", Yusuf Ziya Ortaç "Göz Ucu ile Avrupa -1958-", Nevzat Üstün "Sovyetler Birliği'nden Batıya -1966" Çelik Gülersoy "Batıya Doğru -1976-".

Almanya'yı yapıtlarına coğrafi alan olarak seçen Türk yazarlarından getirdiği örnekler ise şunlardı:

Sabahattin Ali "Kürk Mantolu Madonna", Halidun Taner'in 1935-38 yılları anılarını yansıtan öyküleriyle, 1982'de "Die Zeit" Gazetesi'nde yayın-

lan öyküsü, Sevgi Soysal'ın "Tante Rosa"sı.

Riemann İkinci Dünya Savaşı ve Nazi Almanyası üzerinde ayrıntılı olarak duran yapıtlara ne yazık ki rastlamadığını, bunun bir eksiklik olduğunu belirtiyor ve konuya örnek olarak halen İngiltere'de yaşayan Kırım Tatarlarından Cengiz Dağcı'yı seçiyor. Dağcının Varlık Yayınları arasında çıkan yapıtlarını ayrıntılı olarak inceliyordu.

GÖÇ OLAYI VE TÜRK EDEBİYATINDA ALMAN YA

Riemann, Türk işçilerinin Almanya'ya gelişleriyle birlikte yeni bir konum kazanan Türk Edebiyatı'ndaki Almanya'yı başlangıç ve gelişme evreleri olarak ikiye ayırıyor. İlk bölümde; Yüksel Pazarkaya, Nev-

zat Üstün, 1973 yılında Cumhuriyet'te, 1975'de kitap olarak yayınlanan röportajlarında "Almanya Beyleri", 'kuşkuyla bakılması gereken tezlerinde, gerçekliği yansıtmaktan öte, bir gazetecilik olayı yaratmayı' dener.

Pazarkaya, 'extrem öykülerinde ağırlıklı bir tonla Bekir Yıldız tavrını sürdürür'.

Bekir Yıldız, Nazi Almanyası'ndan, toplama kamplarından seçtiği belgesel örnekleri, bugünü işlediği öykülerinde birbirlerine bağlamadan ardı ardına sıralayarak bilinç altında bir dizi yaratır.

Riemann, Bekir Yıldız'la yaptığı son konuşmasında, onun artık böylesi bir yaklaşımdan vazgeçtiğini, örneğin "Türkler Almanya'da" adlı kitabının yeni baskılarını yaptığını da belirttiği konuşmasının bu bölümünü şöyle özetliyordu: "Bu yazarlara göre Almanlar soğuk, duygusuz, sevgisiz insanlardır... Almanların içinde henüz yeşermemiş bir tohum vardır: Savaşmak..."

Göç Almanyası'nın ikinci evre yazarlarında, daha çok bibliyografik özelliklerin, biçimsel eleştirilerin, doğrudan yaşamış olmanın duygusallığının etkin olduğunu belirten Riemann, seçtiği örneklerde Gülsen Dayıoğlu, Adalet Ağaoğlu, Ümit Kaftancıoğlu, Güney Dal

Fethi Savaşçı'yı gündeme getiriyordu.

Dayıoğlu'nun "Geride Kalanlar" adlı kitabından övgüyle söz eden Riemann, bu yapıttan sadece bir öykünün "Sık Dışını" Almanca'ya çevrilmiş olduğunu oysa bu yapıttaki tüm öykülerin "ciddiye alınması" gerektiğini ve Almanca'ya çevrilmelerinin yararlı olacağını vurguluyordu.

Ağaoğlu'nu, buradaki işçilerin yabancılaşmış değer ölçülerıyla kuşanarak nasıl anlamsızlaştıklarını vurgulaması açısından ilginç bulduğunu belirtiyor. Fethi Savaşçı'yı onca çok yazmasına karşın, kimi ilişkileri aktarmaktan öte gidemediği, ilişkilere getirdiği eleştirilerde nedenleri araştırmadığı için yererek konuşmasını noktalyordu.

Wolfgang Riemann'ın yeni çalışmasının konusunun yazar Suat Derviş olduğunu da belirtelim.

PROF. PETRA KAPPERT VE TÜRK EDEBİYATINDA İÇ - GÖÇ

Seminer'in ikinci konuşmacısı Prof. Kappert; Türkiye'nin son elli yıllık tarihinde iç-göçün oynadığı önemli rolü vurgulayarak başladığı konuşmasında özellikle 1950 sonrası sosyo-politik gelişmeleri üzerinde duruyor ve iç-göçün nedenlerini, yol açtığı yeni sorunları sayısal verilerle yansıtiyordu.

İç-göçün sadece sosyal, ekonomik ve politik alanda şekillenmediğini, bunun Türk yazınında da gerçekçi bir ses bulduğunu belirten Kappert, Mahmut Makal'ın ilk kez 1950'de yayınlanan "Bizim Köy" ile yarattığı olayı, 'bugün kavrayabilmek olanaklı değildir..' diyordu.

1950 öncesi Türk yazınında köyü, buna bağlı olarak göçü işleyen yapıtlara rastlandığını, ancak bunların gerçekçi olmadıklarını, ayakları yere basan bir köy yazınından ancak 1950'li yıllarla birlikte söz edilebileceğini belirten konuşmacı; bu savını, Köy Enstitüleri'yle Halkevleri'

nin oynadıkları atlanmaz hazırlayıcı, yaygınlaştırıcı fonksiyonlara dayandırıyor.

Orhan Hançerlioğlu'nun "Toprak" romanını ikinci örnek olarak alan Kappert, geri dönüşle sonuçlanmakla birlikte ilk göç olgusuna bu romanda rastlandığını söylüyordu.

Türk yazınında köyü ve göçü işleyen yazın akımlarını birbirinden ayırmanın hatta köy romanının daha önce başladığını söylemenin bile doğru olamayacağını ileri süren konuşmacı, Makal, Talip Apaydın ve Fakir Baykurt'u köy edebiyatının en tanınmış isimleri olarak niteliyor ve bu yazarların yapıtlarındaki

yazarların, köy yazını ürünlerinin yanında büyük bir başarı kazandıklarını vurguluyordu.

Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" romanını özgün bir örnek olarak genişçe irdelleyen Kappert 'alt-proletaryanın' sanayi koşullarında işlendiği bu ilk örnekte de evrensel anlamda 'sosyalist gerçekçi' bir özden söz edilemeyeceğini savlıyor.

Son örneklerini Dursun Akçam'ın "Köyden İndim Şehire" ve Apaydın'ın "O Güzel İnsanlar"ından veren prof. Kappert sözlerini verdiği tüm örneklerde gözlenen şu ortak noktaları belirterek tamamlıyordu:

Riemann, Seminer'de Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" adlı yapıtının Almanya'yı yapıtlarına coğrafi alan olarak seçmiş olduğunu belirtti. Fotoğrafta S. Ali kızı Filiz'le.

bu ortak özelliklere dikkat çekiyordu:

"Kesin bir sosyal eleştiriden çok, kendi köklerinin uzandığı köyü ve köylüyü duygusal yaklaşımlarla işlerler. Konumları gereği, göç olgusunu ekonomik ve sosyal bir fenomen olarak bilmekteyler. Ama yazınlarında bundan söz yoktur.

Daha sonra, göç yazınının gerçekçi ilk isimleri olarak değerlendirdiği Orhan Kemal ve Kemal Tahir'den örnekler veren konuşmacı, yine 50'li yıllarda yayınlanmalarına karşın göç olgusunu işleyen bu

vaşım hedeflenmez. Onlar gerçekte, sosyalist olmaktan çok, sadece gerçekçidirler.

Kappert sözlerini bağlarken, Fakir Baykurt'un roman uçlemesinin sonuncusu olan "Kara Ahmet Destanı"nı eleştirisinin dışında tuttuğunu belirtiyor ve bu romanda saptadığı 'sosyalist gerçekliğe' yönelik gelişmeyi, Türk göç yazınında yeni bir boyut olarak değerlendiriyor.

GISELA KRAFT VE NAZIM HİKMET ÇEVİRİLERİNDE YENİ BİR SOLUK

Seminerin üçüncü konuşmacısı Gisela Kraft, Türk şiirinin tarihsel gelişiminin bir dökümünü yaptığı konuşmasını Yunus Emre'den Pir Sultan'a, Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan Nazım'a uzayan yeni şiir çevirileriyle bir türküyü dönüştürüyordu.

Türkiye ve Almanya'da şiirin yerini, etkinliğini vurgularken ve karşılaştıran seminerin Alman izleyicileri şaşkınlıklarını saklıyamıyorlardı.

Türk okuyucuya yeni olmayan bu konuşmanın, Alman seminer izleyicileri üzerindeki etkisini böylece noktaldıktan sonra, Gisela Kraft'ın önümüzdeki yıl yayınlanacak "Kurtuluş Savaşı Destanı-Nazım" çevirisinin haberini de vermiş olalım.

Karl Coss "Türk yazarları ve Yasal Baskılar" olarak değiştirdiği konuşmasında Sabahattin Ali'den bu yana, Türk yazarlarının uğradıkları yasal baskıları, takip, tutukluluk ve hapis cezalarını işliyordu. Türk okuyucuya yeni olmayan bu konuşmanın da Alman izleyiciler üzerinde yarattığı şoku anlatmaya gerek yok sanıyorum.

Karl Coss'un konuşması sonlanırken, halen sürmekte olan "Türkiye Yazarlar Sendikası" Davası sanıklarına tüm seminer izleyici ve konuşmacılardan dayanışma dolu selamlar yollanması kararlaştırılıyordu.

Satrançın son yıllarda ülkemizde hızla yayılmaya başladığı sevinçle gözleniyor. Fotoğrafta, Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun düzenlediği bir satranç karşılaşması

MAÇ

Beyaz : Kasparov
Siyah : Dür

1)d4, Af6; 2)c4, e6; 3)Ac3, d5;
4)Af3, Fe7; 5)Fg5, 0-0; 6)e3, h6;
7)Fxf6, Fxf6; 8)Vd2, c6; 9)h4!, Ad7;
10)g4, Ke8; 11)0-0-0, b5; 12)cxb5,
cxb5; 13)Fxb5, Kb8; 14)g5, hxg5;
15)hxg5, Fxg5; 16)Axxg5, Vxg5; 17)f4,
Vf6; 18)h2, g6; 19)f5!, Vg7; 20)fxe6,
fxe6; 21)Kdgl, Kf8; 22)Fd3, Kf6; 23)
e4, e5; 24)Axd5, Kf7; 25)Kxg6! 1-0

Eğer 19)...., exf5; 20)Axd5, Vg7; 21)
Fxd7, Fxd7; 22)Vd6 şeklinde
devam ederdi.

SATRANÇ TESTİ

En iyi hamleyi bulunuz:

(A) Vxe4 (B) Axf5 (C) Vxd2

Cevap: (C)

(A) Vezir değişimi sonunda si-
yahlar kale inerek mat teh-
didi yapabilir.

1) Vxe4, Kxe4; 2) Af3, Kxc4
3) Axd2, Kd4

Daha sonra da Fc2 ve siyahlar
alet kazanır. Eğer 2) Axf5, Ke1+
ve siyah kazanır.

(B) Beyaz için en hatalı seçenek
1) Axf5, Vc2! Beyazlar veziri
ve oyunu kaybeder.

(C) İşte doğru seçenek:
1) Vxd2. Bu tehlikeli piyon
alınır ve siyahlar bir piyon
geriye düşerler.

BERABERLİK (Kasparyan)

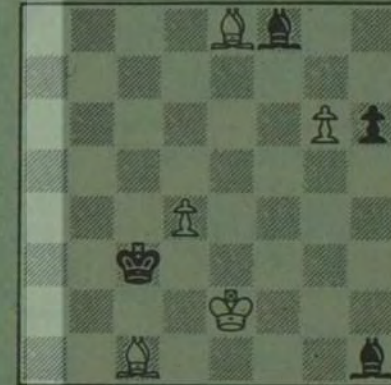

1) n7, Kg5+; 2) Sf8, Sg6; 3)
h8(V), Fxh8; 4) e7+, Sh7; 5)
e8(V), Kg8+; 6) Sf7, Kxe8.

Buraya kadar oyun normal sey-
rinde. Beyazların yaratıcılığı 7
hamleyle başlıyor:

7) Ka4, Sh6; 8) Kf4, Fb5; 9) Kh4+
Sg5; 10) Kh5+, Sxh5, Pat.

KAZANÇ (Z. Birnov)

1) Ff7, Sxd4; 2) Fa3!, Fg7; 3)
Fb2+, Se4; 4) Fxg7, Ff3+; 5)
Sf2, Fh5!; 6) Fb3, Sf5; 7)
Fc2+, Sg5; 8) Ff8, Fg6; 9)
Fe7+, Sh5; 10) Fd1+, Mat

Eğer 9. hamlede siyahlar matı
önlemek için h5 karesine gelme-
seydi, bu sefer de filii kaybederdi.

İKİ HAMLEDE MAT (M. Milliniemi)

Piyon çıkışları içinde sadece bir
tanesi çözümü sağlıyor:

1) c8(A) tehdit; 2) Ac5+, Mat
1) c8(V) veya 1) b8(V) hamleleri-
ne verilecek cevap 1)...., c1(V)
olurdu.

evinize ingilizce girsin

Öyküler, çizgi romanlar,
güncel konular, sözlük, gramer,
aşama testleri, spor,
mizah, bulmaca...

Bizim English, az bilenleri zorlamayacak,
çok bilenleri zenginleştirecek, dengeli,
özlü, bir kaynaktır.

Dinlenirken okuyun, okurken dinlenin.
İngilizcenizi ilerletin...

BİZİM ENGLISH'e abone olun

BİZİM ENGLISH

İngilizce/Türkçe
aylık dergi

"İngilizce kolaydır"

ABONE KOŞULLARI

Yurtiçi	1 yıllık
Normal posta	2440 TL.
Taahhütlü	2950 TL.
6 aylık	
Normal posta	1250 TL.
Taahhütlü	1450 TL.
Yurtdışı	1 yıllık
Posta ücreti dahil	19 US

Havalelerinizi İş Bankası Türbe Şubesi
2938 numaralı hesaba yatırınız.

EN İYİ DOSTLUK ARMAĞANI: BİLİM ve SANAT YAYINLARI

- * 1. (1 - 12. sayılar),
 - * 2. (13 - 24. sayılar)
 - * 3. (25 - 36. sayılar)
- dizinli ciltler ve üç cildin dizinli
cilt kapakları satışa sunulmuştur.

KİM KORKAR MATEMATİKTEN

Okullarda bize hep soğuk yüzüyle tanıtılmış olan matematiğin aslında güzel olduğunu, eğlendirici olduğunu anlatan *Nazif Tepedelenlioğlu*'nun kitabı için, "Hayatınız boyunca matematikten mi korktunuz? Öyleyse korkmadan bu kitabı okuyabilirsiniz" diyor. (Ederi: 250 TL)

NÜKLEER TEHLİKE

Nükleer Silahlar ve Nükleer Savaş

İnsanlığın nükleer savaş tehlikesi karşısında gerçek güvencesinin, bu sorunu anlamış ve savaşa karşı çıkan geniş halk yığınları olduğunu söyleyen *Haluk Gerger*, nükleer silah teknolojisiyle ilgili temel bilgileri, basit bir anlatımla sunuyor. (Ederi: 250 TL)

HEP ARANIZDA OLACAĞIM

Frederic Joliot-Curie'nin Yaşamöyküsü

Güney Gönenç bu kitabında bilim adamının topluma karşı sorumluluğunun, yurtseverliğin, barışın tüm dünyada simgesi olmuş büyük fizikçi Joliot-Curie'nin atom fiziğine, barış mücadelesine katkılarını, Nazilere karşı yürüttüğü yiğit savaşı, yaşamının tüm evrelerini fotoğraflarıyla birlikte bir roman akıcılığı içinde veriyor. (Ederi: 350 TL)

EDEBİYAT BİLİMİ

Dünyaca ünlü edebiyat bilimcisi *Prof. Pospelov*'un geniş bir bilim adamları topluluğuyla birlikte hazırladığı Edebiyat Bilimi kitabı hem en geniş okur kesimleri için, hem de konunun doğrudan içinde bulunan öğreticiler, öğrenciler ve sanatçılar için gerekli ve yeterli bilgileri, öteki sanatlar ve öteki bilimlerle ilişkileri içinde tüm kapsamıyla kucaklıyor. Herbiri kendi içinde bir bütün niteliği taşıyan iki cilt. Yılmaz Onay'ın çevirisiyle, ilk cildi şubatta çıkıyor.

**1984'TE BİR KİTAPLIK DOLUSU DEĞER.
YENİ BAŞUCU KİTAPLARINIZI BEKLEYİNİZ!**

Dağıtım: İstanbul: Özgür, Cemmay, Say, Barış, Deniz • Ankara: Bilim ve Sanat • İzmir: Datic

Abonelerimiz:

- Bilim ve Sanat Dergisini 150 lira yerine 100 liradan edineceklerdir.
- Yayınlarımızdan çıkacak olan bütün kitapları yüzde 25 indirimle satın alabileceklerdir.

- Abone koşulları: Yıllık 1200, altı aylık 800 TL; Avrupa 25 ve 15 DM, ABD ve Avustralya (uçakla) iki katı
- Ciltlerin her biri 1300'er, cilt kapaklarının her biri 350'er liradır. Tek tek geçmiş sayılar yüzde 25 indirimlidir.

- Ankara adresimize yazarak 1000 liradan yukarı istekler ödemeli olarak ya da ederince posta pulu gönderilerek edinilebilir. Ödemeli posta gideri okuyucularımıza aittir. Para gönderileriniz için Posta Çeki No: "Bilim ve Sanat Dergisi 12526 1" (Posta çeki kağıdının arkasına gerekli bilgileri yazınız.)

Adres: Yüksel Caddesi 9/13, Kızılay - Ankara / Tel: 18 38 26

İstanbul Bürosu: Molla Fenari Sok. Nadir Han Kat. 5 / Tel: 520 54 20